

Ieva Azanda

M.iur.(Finance), Dr.iur.cand.,

Liepa, Skopiņa / BORENIUS, Lāčplēša 20a, Rīga, LV-1011

Dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums

Satura rādītājs

I.Ievads

II. Dominējošā stāvokļa jēdziens Konkurences likumā

1. Konkrētā tirgus noteikšana lietās par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu

2. Dominējošā stāvokļa definīcija

3. Kolektīvais dominējošais stāvoklis

4. Konkurences likuma grozījumi

III. Dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana

1. Konkurences likuma 13. pants

2. Konkurences padomes lēmumi par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu

3. Atteikšanās slēgt darījumus (Konkurences likuma 13. panta 1. punkts)

4. Ražošanas, tirgus vai tehniskās attīstības ierobežošana (Konkurences likuma 13. panta 2. punkts)

5. Papildu saistību vai līguma noteikumu noteikšana (Konkurences likuma 13. panta 3. punkts)

6. Netaisnīgu cenu noteikšana, diskriminējoša cenu noteikšana, atlaižu sistēmu pieļaujamība (Konkurences likuma 13. panta 4. punkts)

7. Diskriminācija, radot konkurencei nelabvēlīgākus apstākļus (Konkurences likuma 13. panta 5. punkts)

8. Citas darbības (Konkurences likuma 13. panta ģenerālklausula)

IV. Konkurences padomes lēmums par Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 82. panta piemērošanu

V. Naudas sodi, tiesiskie pienākumi un sankcijas par Konkurences padomes lēmumu nepildīšanu

VI. Kopsavilkums

Anotācija

Raksts ir veltīts tādām būtiskām konkurences tiesību institūtiem kā dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums. Autore detalizēti analizē dominējošā stāvokļa jēdziena aspektus Konkurences likumā, īpašu uzmanību pievēršot konkrētā tirgus noteikšanai lietās par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, dominējošā stāvokļa definīcijai, kolektīvā dominējošā stāvokļa institūtiem un aktuālajiem grozījumiem Konkurences likumā. Raksta turpinājumā uzmanība tiek pievērsta Konkurences padomes lēmumu analīzei lietās par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu un virknei specifisku dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas izpausmju, piemēram, atteikšanās slēgt darījumus (Konkurences likuma 13. panta 1. punkts), ražošanas, tirgus vai tehniskās attīstības ierobežošana (Konkurences likuma 13. panta 2. punkts), papildu saistību vai līguma noteikumu noteikšana (Konkurences likuma 13. panta 3. punkts), netaisnīgu cenu noteikšana, diskriminējoša cenu noteikšana, atlaižu sistēmu pieļaujamība (Konkurences likuma 13. panta 4. punkts), diskriminācija, radot konkurencei nelabvēlīgākus apstākļus (Konkurences likuma 13. panta 5. punkts). Raksta noslēgumā autore pievēršas Konkurences padomes lēmuma analīzei par Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 82. panta piemērošanu, kā arī statistiskiem apsvērumiem par naudas sodiem, tiesiskajiem pienākumiem un sankcijām par Konkurences padomes lēmumu nepildīšanu.

I. Ievads

Dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums vērtējams kā viens no konkurences tiesību pamatelementiem. Pēc būtības dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas kontrole nozīmē, ka situācijas, kad kādā konkrētajā tirgū maksimālo iespējamo konkurenci aizstāj viens vai vairāki lieli tirgus dalībnieki, kuri šo savu “priviliģēto” stāvokli izmanto ļaunprātīgi, nav pieļaujamas, jo ir pretrunā ar patērētāju un pārējo konkurentu interesēm. Teorētiski ir iespējams apgalvot, ka dominējošā stāvoklī esoši tirgus dalībnieki tiek nepamatoti ierobežoti un tiem tiek

atņemtas priekšrocības, ko dod efektivitātes uzlabošana un ietekmes palielināšana konkrētajā tirgū. Katra konkrēta dominējoša “spēlētāja” ietekmes un tā dažādo iespējamo darbību, cita starpā arī to, kas klasificējamās kā dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, seku izvērtēšana katrā konkrētajā gadījumā prasa (vai vismaz ideālā gadījumā prasītu) sarežģītu ekonomisku analīzi un situāciju modulēšanu. Praksē tas ne vienmēr ir iespējams un vismaz Latvijas gadījumā reti tiek īstenots. Attiecīgi uzraudzības iestādei, tas ir, Konkurences padomei, praktizējošiem juristiem, akadēmiķiem, jurisprudences studentiem, kā arī dominējošā stāvoklī esošajiem tirgus dalībniekiem un to konkurentiem, kā arī patērētājiem ir jādarbojas ar instrumentiem, kas pieejami bez papildus analīzes veikšanas. Jāizmanto un jāpiemēro dominējošā stāvokļa jēdziens, dominējošā stāvoklī esošajiem tirgus dalībniekiem noteiktie aizliegumi, kā arī dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas pazīmes tādā formā, kā šie jēdzieni pieejami un saprotami no Eiropas Kopienas tiesas (EKT), Eiropas Komisijas (Komisija) prakses, kā arī Konkurences padomes prakses. Protams, iestrādājot Latvijas likumdošanā Eiropas Kopienas konkurences noteikumus, pastiprinās risks šos noteikumus piemērot, neizprotot vai ignorējot to mērķi un būtību. Tāda iespēja neapšaubāmi pastāv attiecībā uz jebkuru tiesību aktu, kura *travaux préparatoires* (franču val. - sagatavošanas materiāli) nav izstrādāti, pamatojot tā pieņemšanu ar apzinātu nepieciešamību regulēt noteiktas uzņēmējdarbības formas vai nozares.

Ņemot vērā minēto, šis raksts ietver analīzi par to, kā Konkurences padomes praksē notikusi dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma piemērošana. Autores ieskatā būtu nepieciešams norādīt, ka gan Konkurences padomes lēmumu analīze, gan arī jebkuru Komisijas lēmumu vai EKT spriedumu analīzi viennozīmīgi vienmēr ierobežo fakts, ka konkrētās analīzes veicējs ne vienmēr ir piedalījies konkrētā lēmuma pieņemšanā, konkrētās situācijas izvērtēšanā, vai arī noteiktos gadījumos ir pārstāvējis tikai vienu no iesaistītajām pusēm. Tomēr, neuzņemoties minēto akadēmiskās analīzes risku un vismaz īslaicīgi neignorējot faktu, ka jebkuru lēmumu un darbību praksē ietekmē pietiekami dažādi aspekti, tai skaitā cilvēciski, politiski un politekonomiski faktori, nevis tikai tiesību aktos definēti jēdzieni un to *de facto* piemērošana, nebūtu iespējams veikt šeit paredzēto analīzi. Līdz ar to, apzinoties minēto risku pastāvēšanu, šajā rakstā ir ietverta Konkurences padomes līdz šim pieņemto lēmumu analīze un sniegts šo lēmumu iespējamais vērtējums.

Šajā kontekstā jāņem vērā, ka kopš 2008. gada 14. aprīļa *Konkurences likums*¹ ietver divus dominējošā stāvokļa konceptus – “klasiskā” dominējošā stāvokļa jēdzienu, kā arī jēdzienu, kas cenšas definēt “dominējošo stāvokli mazumtirdzniecībā”. Raksta autores mērķis jau sākotnēji bija veikt dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas analīzi Konkurences padomes praksē kopš *Konkurences likuma* spēkā stāšanās 2002. gada 1. janvārī. Līdz ar to analīze par dominējošo stāvokli mazumtirdzniecībā šī raksta ietvaros veikta salīdzinoši maz, šim jēdzienam pieskaroties tikai virspusīgi un ar cerību, ka Konkurences padome tuvākajā laikā sniegs papildus skaidrojumus par to, kā varētu notikt dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpums.

II. Dominējošā stāvokļa jēdziens *Konkurences likumā*

1. Konkrētā tirgus noteikšana lietās par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu

Līdzīgi kā jebkurā citā *Konkurences likuma* normu piemērošanas gadījumā, arī lietās par dominējošo stāvokli pirms dominējošā stāvokļa esamības vērtēšanas, kā arī iespējamo aizliegto darbību izvērtēšanas, nepieciešams definēt konkrēto tirgu.² Tāpat kā attiecībā uz citiem konkurences noteikumu instrumentiem, arī konkrētā tirgus noteikšanā Konkurences padome izmanto Eiropas Komisijas paziņojumu *Par jēdziena “konkrētais tirgus” definīciju Kopienas konkurences tiesībās*³. No minētā paziņojuma pārņemtas arī konkrētā tirgus definīcijas, kas ietvertas *Konkurences likumā*. Komisija norāda, ka jebkurš tirgus dalībnieks ir pakļauts tādiem konkurences ierobežojumu avotiem, kā pieprasījuma aizstājamība, piedāvājuma aizstājamība un iespējamā konkurence.⁴

¹ Konkurences likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 23. oktobris, nr. 151

² Skat.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 15. janvāra sprieduma lietā nr. SKA-15/2007 11. rindkopa, kur tiesa norāda: *Lai varētu piemērot Konkurences likuma 13. pantu, ir jākonstatē turpmāk minētie apstākļi: konkrētais tirgus; tirgus dalībnieka dominējošais stāvoklis; dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana*. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/janvaris/15_01_07/AL_1501_AT_SKA-15_2007.pdf.

³ Commission Notice on the definition of relevant market for the purposes of Community competition law. *Official Journal*, C 372, 09.12.1997, pp. 0005–0013

⁴ Skat.: Komisijas paziņojuma *Par jēdziena “konkrētais tirgus” definīciju Kopienas konkurences tiesībās* 13. rindkopu.

Konkurences padomes prakse par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu ir piemērota daudziem sektoriem, tomēr raksturīgi, ka bieži lietas izpētes uzsāktas par tādu tirgus dalībnieku darbībām, kas agrāk atradušies monopolstāvoklī esošo likumu vai “dabīgā monopola” dēļ. Šādos gadījumos dominējošā stāvokļa esamība visdrīzāk konstatējama arī pie salīdzinoši plašas konkrētā tirgus definīcijas. Jāatzīmē, ka Konkurences padome visbiežāk konkrētajā tirgū esošās preces vai pakalpojumus nosaka, ņemot vērā pieprasījuma faktoros. Tomēr ir arī piemēri, kad piedāvājuma aizstājamības faktori tikuši ņemti vērā. Piemēram, degvielas tirgus atbilstoši Komisijas praksei definēts kā benzīna un dīzeļdegvielas tirgus, jo no piedāvājuma viedokļa šie produkti mazumtirdzniecībā ir aizstājami.

Līdzīgi kā Komisijas praksē⁵, arī Konkurences padomes praksē ir lietas, kad konkrētais tirgus ir definēts salīdzinoši šauri. Piemēram, elektroenerģijas piegādes pakalpojumu tirgus Rīgā, Biķernieku ielā 121 (teritorijā),⁶ nomas videofilmas “Terminātors-3; Mašīnu sacelšanās” VHS kasetēs un DVD diskos ierakstu mazumtirdzniecības tirgus Latvijas teritorijā.⁷ Pastāv arī piemēri, kad šķietami objektīvi saistīti pakalpojumi ir definēti kā esoši divos dažādos konkrētajos tirgos.⁸ Jāatzīst, ka Konkurences padome savos lēmumos uzsver, ka katra konkrētā tirgus definīcija ir izmantojama konkrētās lietas ietvaros. Lai arī pēc būtības tas nav pretrunīgi no konkurences noteikumu piemērošanas viedokļa, no administratīvā procesa un tiesiskās palāvbības viedokļa būtu ieteicams Konkurences padomes lēmumos pamatot nepieciešamību atkāpties no iepriekš izmantotajām konkrētā tirgus definīcijām un izmantot konkrētajai lietai vairāk piemērotu definīciju. Jāatzīmē, ka gala rezultātā šādas konkrētā tirgus definīciju maiņas tomēr norāda uz to, ka akadēmiskais uzstādījums par tirgus definēšanu un tad tirgus dalībnieka dominējošā stāvokļa noteikšanu konkrētajā tirgū ne vienmēr ir praksē izpildāms – ir situācijas, kad tirgus definējams atkarībā no konkrētā tirgus dalībnieka ražotajām precēm vai sniegtajiem pakalpojumiem. Šajā kontekstā iespējams norādīt, ka lietderīgu skaidrojumu uzraudzības institūcijas rīcības brīvībai konkrētā tirgus definēšanā ir

⁵ Skat.: EKT lieta: 27/76 *United Brands Company and United Brands Continentaal BV v Commission of the European Communities* [1978]. ECR 207, kur konkrētais preces tirgus definēts kā banānu tirgus.

⁶ Skat.: Konkurences padomes 2002. gada 5. jūnija lēmums lietā nr. 219/01/05/17. http://www.kp.gov.lv/?object_id=569.

⁷ Skat.: Konkurences padomes 2004. gada 4. augusta lēmums lietā nr. 794/03/06/10. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 20. augusts, nr. 132. Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2004/D54_0408.pdf.

⁸ Skat.: Konkurences padomes 2007. gada 19. decembra lēmums lietā nr. 1590/06/05/17. *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 4. janvāris, nr. 2.

Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2007/DE02_181_1912.pdf.

sniedzis *Office of Fair Trading*, kas Apvienotajā Karalistē ir konkurences noteikumus piemērojošā institūcija, atsaucoties uz Pirmās instances tiesas (PIT) spriedumu Coca-Cola lietā pret Komisiju⁹, kurā tiesa norādīja, ka konkrētais tirgus ir katrā konkrētajā gadījumā jādefinē no jauna, ņemot vērā konkurences apstākļus. Turklāt, *Office of Fair Trading* sava lēmuma ietvaros skaidroja, ka katrā konkrētajā gadījumā lietā esošajiem pierādījumiem par konkrēto tirgu piemērojama ekonomiska analīze un ņemami vērā tirgus apstākļi attiecīgajā teritorijā. Līdz ar to *Office of Fair Trading* pamatoja nepieciešamību atkāpties no tirgus definīcijas, ko iepriekš līdzīgās lietās bija izmantojusi Komisija.¹⁰ Izvērtējot konkrēto lēmumu kļūst skaidri visi apstākļi, kas ņemti vērā, kā arī iemesli, kāpēc tirgus definīcijas līdzīgās lietās atšķiras.

Attiecībā uz ģeogrāfisko tirgu, jāņem vērā, ka gan dominējošā stāvokļa, gan arī citās lietās Konkurences padome noteiktos gadījumos (apmēram 30 procentos no lietām, kurās konstatēta dominējošā stāvokļa esamība) definē ģeogrāfisko tirgu kā noteiktu atsevišķu teritoriju. Tāda Konkurences padomes nostāja raksturīga lietām, kur tirgus dalībniekiem ir noteikta infrastruktūra, vietējs izplatīšanas tīkls vai noteikta darbības zona (piemēram, osta). Neapšaubāmi var piekrist viedoklim, ka infrastruktūras esamība vai neesamība noteiktos aspektos ierobežo konkrētā pakalpojuma sniegšanas iespēju. Tomēr attiecībā uz ģeogrāfisku tirgu tirgus definīcijas būtība ir noteikt ģeogrāfisko teritoriju, kurā konkurences apstākļi ir viendabīgi un kuru no pārējām ģeogrāfiskajām teritorijām var nodalīt, pamatojoties uz atšķirīgiem konkurences apstākļiem. Līdz ar to rodas jautājums, vai dažādās Latvijas teritorijās noteiktie konkurences apstākļi ir pietiekami atšķirīgi, lai tās tiktu nošķirtas kā atsevišķi ģeogrāfiskie tirgi.

Kopumā Konkurences padomes prakse attiecībā uz konkrētā tirgus definēšanu ir mainījusies pēdējo gadu laikā, tai arvien vairāk izvērtējot dažādus aspektus, ne tikai pieprasījuma aizstājamības faktoros. Tomēr praktisku apsvērumu dēļ jāņem vērā, ka jebkura konkrētā tirgus definēšana Konkurences padomes praksē visdrīzāk sāksies ar pieprasījuma aizstājamības vērtēšanu un nelielu, bet pastāvīgu relatīvo cenu izmaiņu iespējamā efekta izvērtēšanu attiecība uz konkrēto preci vai pakalpojumu.

⁹ Skat.: PIT lieta: 125/97 T-125/97 and T-127/97 *Coca-Cola v Commission* [2000] ECR II-173, 82. rindkopa.

¹⁰ Skat.: Decision of the Office of Fair Trading, No. CA98/05/05, *Investigation of the multilateral interchange fees provided for in the UK domestic rules of Mastercard UK Members Forum Limited (formerly known as MasterCard/Europay UK Limited)*, 6 September 2005. http://www.ofi.gov.uk/advice_and_resources/resource_base/ca98/decisions/mastercard.

2. Dominējošā stāvokļa definīcija

Latvijā likumdevējs ir izvēlējis dominējošā stāvokļa definīciju ietvert *Konkurences likumā*. Dominējošais stāvoklis *Konkurences likuma* 1. pantā ilgu laiku bija definēts kā tirgus dalībnieka vai vairāku tirgus dalībnieku ekonomisks (saimniecisks) stāvoklis konkrētajā tirgū, ja šā dalībnieka vai šo dalībnieku tirgus daļa šajā tirgū ir vismaz 40 procentu un šis dalībnieks vai šie dalībnieki spēj ievērojami kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci jebkurā konkrētajā tirgū pietiekami ilgā laika posmā, darbojoties pilnīgi vai daļēji neatkarīgi no konkurentiem, klientiem vai patērētājiem.

Analizējot šīs definīcijas elementus, bija iespējams izdalīt šādas dominējošā stāvokļa pazīmes:

- 1) tirgus dalībniekam (vai vairākiem tirgus dalībniekiem) konkrētajā tirgū ir vismaz 40 procentu liela tirgus daļa;
- 2) tirgus dalībniekam (vai vairākiem tirgus dalībniekiem) piemīt spēja **ievērojami kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci jebkurā konkrētajā tirgū pietiekami ilgā laika posmā, darbojoties pilnīgi vai daļēji neatkarīgi no konkurentiem, klientiem vai patērētājiem.**

Dominējošā stāvokļa definīcija Latvijas Republikas normatīvajos tiesību aktos zināmā mērā bija pārņemta no Komisijas lēmumos un EKT praksē rodamajiem dominējošo stāvokli raksturojošajiem elementiem. EKT pietiekami bieži ir vērtējusi, pie kādām tirgus daļām iespējams tirgus dalībnieka dominējošais stāvoklis. Lietā *Hoffmann-La Roche & Co. AG v. Commission*¹¹ (*Hoffmann-La Roche* lieta) EKT norādīja, ka lielas tirgus daļas (konkrētajā gadījumā robežās no 75 līdz 100 procentiem) pašas par sevi norāda uz dominējošā stāvokļa esamību, jo tieši tirgus daļas padara šo tirgus dalībnieku “nesasniedzamu” tā konkurentiem. Svarīgi gan atzīmēt, ka arī šajā lietā EKT norādīja, ka tirgus daļu nozīmīgums dominējošā stāvokļa noteikšanā var mainīties atkarībā no konkrētā tirgus.¹² Vēlāk lietā *AKZO*

¹¹ EKT lieta: 85/76 *Hoffmann-La Roche & Co. AG v Commission of the European Communities* [1979]. ECR 461

¹² Skat.: *Hoffmann-La Roche* lieta, para. 41, kurā EKT norāda: *Turklāt, kaut arī tirgus daļu nozīme dažādos tirgos var būt atšķirīga, var likumīgi uzskatīt, ka ļoti lielas tirgus daļas jau pašas par sevi liecina par dominējoša stāvokļa esamību, izņemot ārkārtējus apstākļus. Uzņēmums, kam ir ļoti liela tirgus daļa un kas to jau ilgāku laiku izmanto ar savu ražošanas un piedāvājuma apjomu, neļaujot uzņēmumiem, kuriem ir mazākas tirgus daļas, ātri apmierināt to pircēju pieprasījumu, kuri labprāt*

*Chemie BV v Commission*¹³ EKT norādīja, ka arī 50 procenti tirgus daļa uzskatāma par norādi uz dominējošā stāvokļa esamību. Pastāv viedoklis, ka pēc šī sprieduma 50 procenti tirgus daļas esamība uzskatāma par dominējošā stāvokļa prezumpciju, kura jāatspēko pašam tirgus dalībniekam.¹⁴ Saistībā ar tirgus daļām kā dominējošā stāvokļa raksturlielumu jānorāda, ka Eiropas Kopienu konkurences tiesību piemērotājiem tiek pārņemta pārlietu liela pašlaušanās uz tirgus daļām, nevērtējot tirgus varas elementus vai arī vērtējot un definējot tos tādā veidā, kas neļauj nonākt līdz vienai dominējošā stāvokļa definīcijai.¹⁵

Kā jau minēts, Latvijas normatīvie tiesību akti šī raksta gatavošanas laikā paredzēja, ka 40 procentu tirgus daļa ir uzskatāma par norādi uz to, ka tirgus dalībnieks atrodas dominējošā stāvoklī. Konkurences padome ir arī centusies skaidrot atšķirību starp Eiropas Kopienu tiesībās atrodamo dominējošā stāvokļa definīciju un *Konkurences likumā* ietvertu definīciju kā likumdevēja apzinātu izvēli, lai ierobežotu konkurences tiesību piemērotāju dominējošā stāvokļa konstatēšanā.¹⁶ Komisija ir norādījusi, ka, neskatoties uz to, ka uz dominējošā stāvokļa esamību visdrīzāk norāda

neizmantotu uzņēmumu, kuram ir vislielākā tirgus daļa, šīs lielās daļas dēļ ir tādā varas stāvoklī, kas padara to par nenovēršamu tirdzniecības partneri un tādējādi tam nodrošina, vismaz salīdzinoši ilgā laika posmā, to rīcības brīvību, kas ir dominējošā stāvokļa īpaša pazīme.

¹³ EKT lieta: C-62/86 *AKZO Chemie BV v Commission of the European Communities* [1991]. ECR I-3359, para. 60.

¹⁴ Jones A., Suffrin B. *EC Competition Law: Text, Cases and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2001, p. 300

¹⁵ Skat.: Walker M., Pearce Azevedo J. Dominance: meaning and measurement. *European Competition Law Review*, 2002, 7(23), p. 363–367; Arowolo O. Application of the Concept of Barriers to Entry Under Article 82 of the EC Treaty: Is there a Case for Review? *European Competition Law Review*, 2005, 5(26), pp. 247–257, par to, ka tirgus dalībniekiem praksē nepastāv iespējas darboties neatkarīgi no konkurentiem un patērētājiem.

¹⁶ Skat.: Konkurences padomes 2007. gada 20. jūnija lēmums nr. 460/06/05/6. *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 4. jūlijs, nr. 106. Šajā lēmumā Konkurences padome skaidro atšķirību starp Eiropas Kopienu tiesībās un Latvijas Republikas normatīvajos aktos ietvertajām dominējošā stāvokļa definīcijām: “EK dibināšanas līguma 82. pants līdzīgi nosaka aizliegumu vienam vai vairākiem dominējošā stāvoklī esošiem uzņēmumiem ļaunprātīgi izmantot šādu stāvokli tirgū. Taču, atšķirībā no Konkurences likuma, EK normatīvajos aktos, ne primārajos, ne sekundārajos, nav ietverta dominējošā stāvokļa definīcija. Tā ir apzināta pieeja, ņemot vērā, ka konkurences tiesību piemērošanas sfēra ir ļoti plaša, daudzveidīga un lielā mērā balstīta uz katras individuālas situācijas specifiskajiem apstākļiem. Tādējādi, dominējošā stāvokļa definīcija ir izveidojusies laika gaitā, Eiropas Komisijas un EKT prakses ceļā, interpretējot un piemērojot EK dibināšanas līguma 82. pantu katrai attiecīgajai tirgus situācijai. Konkurences likuma 13. pants un 1. panta 1. punkta redakcija pamatā atspoguļo gan EK dibināšanas līguma 82. pantā noteikto, gan Eiropas Komisijas un EKT praksē izveidoto dominējošā stāvokļa definīciju, taču, kā papildu elements Konkurences likuma dominējošā stāvokļa definīcijā, atšķirībā no EK regulējuma, ietverts 40 % tirgus daļas sliekšnis kā viens no neatņemamiem priekšnoteikumiem dominējošā stāvokļa konstatēšanai. Faktiski ar šī 40 % sliekšņa iekļaušanu likumā likumdevējs ir daļēji ierobežojis konkurences tiesību piemērotāju iespējas pilnvērtīgi un objektīvi izvērtēt dominējošā stāvokļa esamību vai neesamību katrā konkrētā tirgus situācijā. Vērtējot EK dibināšanas līguma 82. panta iespējamus pārkāpumus, šāda ierobežojuma nav, un konstatējot dominējošā stāvokļa esamību vai neesamību, tirgus daļas lielumam ir būtiska, taču ne izšķiroša nozīme. Tirgus daļas lielums ir viens no faktoriem, ko analizē, vērtējot dominējošā stāvokļa esamību.” Pieejams: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2007/DV71_2006.pdf, 23. lpp.

40 – 45 procentu tirgus daļa, dominējošā stāvokļa esamību nevar izslēgt arī pie 20 – 40 procentu tirgus daļām, norādot uz to, ka *Hoffmann-La Roche* lietā EKT attiecībā uz tirgiem, kur *Roche* tirgus daļa bija 20 – 40 procentu, nevērtēja citu iespējamo uz dominējošo stāvokli norādošo faktoru esamību.¹⁷ Lai pārtrauktu diskusiju par jautājumu, vai tiešām praksē tirgus dalībnieks nevar atrasties dominējošā stāvoklī arī situācijā, kad tā tirgus daļa ir mazāka par 40 procentiem, **Konkurences likumā 2008. gada martā tika izdarītas izmaiņas¹⁸, grozot dominējošā stāvokļa definīciju un izslēdzot no tās 40 procentu tirgus daļu kā kritēriju dominējošā stāvokļa esamībai sākot no 2008. gada 1. oktobra.**

Savukārt gadījumos, kad tirgus dalībniekam konkrētajā tirgū ir noteikta tirgus daļa, jāvērtē, vai tirgus dalībniekam piemīt tirgus vara, tas ir, iespēja ilgā laika posmā kavēt konkurenci, darbojoties neatkarīgi no pārējām iesaistītajām personām. Tirgus dalībniekam vai dalībniekiem piemīt tirgus vara, ja šim tirgus dalībniekam ilgtermiņā piemīt spēja izraisīt tādu cenu līmeņa celšanos tirgū, kas nebūtu iespējama, ja tirgū pastāvētu konkurences apstākļi.¹⁹ Savukārt tirgus vara neapšaubāmi lielā mērā ir atkarīga arī no konkrētajā tirgū pastāvošajām barjerām jaunu tirgus dalībnieku ienākšanai šajā tirgū. Barjeras jauna dalībnieka ienākšanai konkrētajā tirgū iespējams definēt kā apstākļus, kas kavē potenciālu konkurenci, kas varētu ierobežot esošo tirgus dalībnieku. Dažādām ekonomikas skolām ir bijusi atšķirīga nostāja attiecībā uz barjerām, uzskatot, ka barjeras ieiešanai tirgū ir esošo tirgus dalībnieku priekšrocības attiecībā pret potenciālajam tirgus dalībniekiem (Harvardas skola) vai ka tās ir ražošanas izmaksas, kas jāuzņemas tirgus dalībniekam, kurš nedarbojas konkrētajā tirgū, salīdzinot ar tirgus dalībniekiem, kas konkrētajā tirgū darbojas (Čikāgas skola).²⁰

¹⁷ IX Report on Competition Policy 1979 (Annexed to the Thirteenth General Report on the Activities of the European Communities). *Competition Law in Western Europe and the USA, CM/M/VII Common Market Materials VII. Reports of the Commission* (Kluwer Law International 1976, last updated December 2 1981, Supplement No. 30), pp. CM.M.VII-517–CM.M.VII-552, para. 22.

¹⁸ Grozījumi Konkurences likumā: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 2. aprīlis, nr. 51

¹⁹ Skat.: Walker M., Pearce Azevedo J. Dominance: meaning and measurement. *European Competition Law Review*, 2002, 7(23), p. 363–367; Arowolo O. Application of the Concept of Barriers to Entry Under Article 82 of the EC Treaty: Is there a Case for Review? *European Competition Law Review*, 2005, 5(26), pp. 247–257, kas norāda, ka ne vienmēr pastāv iespējas noteikt, kāds būtu cenu līmenis tirgū, ja tajā pastāvētu konkurences apstākļi, un attiecīgi piedāvā iespēju EKT norādi uz dominējošā stāvoklī esoša tirgus dalībnieka iespējām paaugstināt cenas uztvert kā uz norādi uz šī tirgus dalībnieka iespējām noteikt augstākas cenas nekā tirgus dalībniekam, kas neatrodas dominējošā stāvoklī.

²⁰ Arowolo O. Application of the Concept of Barriers to Entry Under Article 82 of the EC Treaty: Is there a Case for Review? *European Competition Law Review*, 2005, 5(26), pp. 247–257

Vispārīgi barjeras jaunu tirgus dalībnieku ieiešanai konkrētajā tirgū iespējams iedalīt likumdošanas, ekonomiskajās un stratēģiskajās barjerās.²¹ Visbiežāk izplatītā likumdošanas barjera ir licencēšana. Taču arī, piemēram, noteikti kvalitātes standarti produktam varētu tikt uzskatīti par likumdošanas barjeru vai standartu, kurš jāievēro potenciālam tirgus dalībniekam, lai uzsāktu darbību konkrētajā tirgū. Vēl viens barjeru veids ir ekonomiskās barjeras, kas ir saistītas ar ražošanu, tehnoloģijām, izmēra vai apjoma efektivitāti, produktu atšķirībām vai zīmoliem. Visbeidzot, iespējamās arī stratēģiskās barjeras, kuras pārsvarā rada tirgus dalībnieki, kas jau darbojas konkrētajā tirgū, lai aizkavētu jaunu tirgus dalībnieku ienākšanu. Stratēģiskās barjeras var izpausties kā cenu kari vai ražošanas apjoma palielināšanas draudi, lai aizkavētu potenciālu konkurentu uzsākt darbību konkrētajā tirgū.²²

Tāpat dominējošo stāvokli pēc būtības raksturo divi galvenie elementi – noteikta tirgus daļa, kā arī noteikta tirgus vara konkrētajā tirgū. Eiropas Kopienų tiesībās pastāvošā korelācija starp tirgus daļām un dominējošā stāvokļa esamību skaidrota jau šīs nodaļas sākumā. Līdz ar to šeit nepieciešams analizēt, kādās situācijās EKT konstatējusi tirgus varas esamību, kā arī vērtēt, kā Konkurences padome minētās koncepcijas izmantojusi savos lēmumos par dominējošā stāvokļa esamību.

EKT un arī Komisija savos lēmumos ir samērā detalizēti identificējušas tos faktorus, kuri jāņem vērā, vērtējot, vai tirgus dalībniekam piemīt tirgus vara. Šāds vērtējums var nebūt nepieciešams gadījumos, kad tirgus daļas ir jau minētajās robežās no 75 līdz 100 procentiem, bet būtu veicams gadījumos, kad tirgus daļas ir zemākas, it īpaši, ja tās ir zem 50 procentiem. Vērtējamo elementu identifikācija, vadoties pēc minētajiem spriedumiem un lēmumiem, ir notikusi samērā bieži, tāpēc šeit iespējams atkārtots minēto faktoru uzskaitījums:

- 1) jāizvērtē likumdošanas barjeras, piemēram, likumiskā monopola, intelektuālā īpašuma tiesību vai būtiska normatīvo tiesību aktu regulējuma, kas konkrētajā tirgū atļauj darboties tikai dažiem tirgus dalībniekiem, esamība;
- 2) jāvērtē tirgus dalībniekam pieejamās tehnoloģijas un kanāli preču vai pakalpojumu izplatīšanai, kā arī tirgus dalībnieka vertikālā integrācija un tirgus dalībnieka relatīvais lielums attiecībā pret citiem tirgus dalībniekiem, kas attiecīgi saistīts arī ar pieeju finanšu resursiem un investīcijām, un noteiktos gadījumos arī izejvielām;

²¹ Ibid.

²² Ibid.

- 3) jānosaka, vai konkrētajam tirgus dalībniekam ir priekšrocības, ko rada tā reputācija, produktu klāsts un atšķirības, kā arī reklāma un zīmola promocija;
- 4) visbeidzot, noteiktos gadījumos jāņem vērā arī tirgus dalībnieka spēja ciest zaudējumus, iespējas palielināt ražošanas apjomu īsā laika posmā, alternatīvo neizmantoto iespēju izmaksas, kā arī tirgus dalībnieka uzvedība tirgū un pašnovērtējums attiecībā uz pozīciju tirgū.²³

Nav šaubu, ka gandrīz katra šī elementa piemērojamību dominējošā stāvokļa noteikšanai iespējams apstrīdēt, norādot, ka, piemēram, likumdošanas barjeras bieži vismaz tieši nav radījis tirgus dalībnieks pats vai ka tirgus dalībnieka efektivitāte un vertikālā integrācija var arī nedarboties kā barjera iekļūšanai tirgū.²⁴

Konkurences padomes praksē kopš 2002. gada ir maz lietu, kurās būtu detalizēti vērtēti tirgus varas esamības jautājums. Vairumā no Konkurences padomē skatītajām lietām par dominējošā stāvoklī esošu tirgus dalībnieku darbībām analizētas un identificētas tikai tirgus daļas.

3. Kolektīvais dominējošais stāvoklis

Kā jau minēts, dominējošā stāvokļa definīcijā ietverta atsauce ne tikai uz vienu tirgus dalībnieku, kas konkrētajā tirgū var atrasties dominējošā stāvoklī. Šī stāvokļa definīcija norāda, ka dominējošā stāvoklī var atrasties arī vairāki tirgus dalībnieki. Tas ir, vairākiem tirgus dalībniekiem var būt “kolektīvais dominējošais stāvoklis”. Arī šis jēdziens Latvijas konkurences tiesībās ir pārņemts no Eiropas Kopienu konkurences tiesībām. EKT praksē gan atrodamas salīdzinoši maz norādes uz to, kā saprotams jēdziens “kolektīvais dominējošais stāvoklis”, turklāt izpratne par šo jēdzienu Eiropas Kopienu konkurences tiesībās gadu gaitā ir evolucionējusi. Jānorāda arī uz faktu, ka kolektīvā dominējošā stāvokļa jēdziena izpratne daļēji radusies, šo instrumentu piemērojot tirgus dalībnieku apvienošanās lietās, nevis lietās par kolektīvā dominējošā

²³ Jones A., Suffrin B. *EC Competition Law: Text, Cases and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2001, pp. 302–316

²⁴ Skat.: PIT lieta: T-342/99 *Airtours plc v Commission of the European Communities* [2002]. ECR II-2585, para. 106, kurā vertikālā integrācija norādīta kā identifikators konkurencei konkrētajā tirgū. Skat. arī: Jones A., Suffrin B. *EC Competition Law: Text, Cases and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2001, p. 310; Arowolo O. Application of the Concept of Barriers to Entry Under Article 82 of the EC Treaty: Is there a Case for Review? *European Competition Law Review*, 2005, 5(26), pp. 247–257, attiecībā uz efektivitāti kā dominējošā stāvokļa pazīmi.

stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Attiecībā uz kolektīvā dominējošā stāvokļa jēdziena izpratni un piemērošanu gan akadēmiķi, gan praktiķi ir vienisprātis, ka pilnīgai šīs koncepcijas izpratnei būtu nepieciešami papildu skaidrojumi un piemērošanas prakse.

Jēdziens “kolektīvais dominējošais stāvoklis” sākotnēji visdetalizētāk skaidrots *Società Italiana Vetro SpA, Fabbrica Pisana SpA and PPG Vernante Pennitalia SpA v. Commission*²⁵ lietā, kur PIT norādīja, ka pastāv iespēja, ka tirgus dalībnieki konkrētā tirgū ir ekonomiski tā saistīti, ka tiem ir kolektīvs dominējošs stāvoklis attiecībā pret citiem šī konkrētā tirgus dalībniekiem. Šajā spriedumā tiesa arī norādīja, ka viens no piemēriem kolektīvajam dominējošajam stāvoklim varētu būt gadījums, kad tirgus dalībniekiem ir licenču vai līgumu radītas tehnoloģiskas priekšrocības, kas tiem ļauj darboties neatkarīgi no pārējiem konkrētā tirgus dalībniekiem.²⁶ Turpmākajos kolektīvā dominējošā stāvokļa piemērošanas gadījumos EKT ir centusies skaidrot, kādām īsti ekonomiskajām saistībām jāpastāv starp tirgus dalībniekiem, lai varētu konstatēt kolektīvā dominējošā stāvokļa esamību. Piemēram, vēlākajos spriedumos tiesa ir uzsvērusi, ka tirgus dalībniekiem jābūt saistītiem tā, lai tie tirgū izvēlētos vienādu uzvedību.²⁷ Komisija ir norādījusi, ka nav nepieciešams, lai saikne starp tirgus dalībniekiem būtu strukturāla.²⁸

Turpmākie skaidrojumi kolektīvā dominējošā stāvokļa jēdzienam atrodami lietās par tirgus dalībnieku apvienošanu. Jāuzsver, ka kolektīvā dominējošā stāvokļa instrumenta piemērošana nav bijusi viennozīmīga. Lietā *Gencor Ltd v Commission*²⁹ (*Gencor* lieta) PIT skaidroja, ka ekonomiskās saiknes raksturo sekojoši elementi:

²⁵ PIT apvienotās lietas: T-68/89, T-77/89, T-78/89 *Società Italiana Vetro SpA, Fabbrica Pisana SpA and PPG Vernante Pennitalia SpA v Commission of the European Communities* [1992]. ECR II-1403.

²⁶ *Ibid.*, para. 358.

²⁷ Skat.: EKT lieta: C-393/92 *Municipality of Almelo and others v NV Energiebedrijf Ijsselmij* [1994]. ECR I-1477, para. 42; EKT apvienotās lietas: C-140/94, C-141/94 and C-142/94 *DIP SpA v Comune di Bassano del Grappa, LIDL Italia Srl v Comune di Chioggia and Lingral Srl v Comune di Chiogga* [1995]. ECR I-3257, paras. 25–26.

²⁸ PIT lieta: T-102/96 *Gencor Ltd v Commission of the European Communities* [1999]. ECR II-753.

²⁹ Skat.: Ģenerālvokāta *Fennelli (Fennelly)* viedoklis apvienotajās lietās: C-395/96 P and C-396/96 P *Compagnie maritime belge transports SA (C-395/96 P), Compagnie maritime belge SA (C-395/96 P) and Dafral-Lines A/S (C-396/96 P) v Commission of the European Communities* [2000]. ECR I-1365, para. 28, kur ģenerālvokāts cenšas skaidrot jēdzienu “ekonomiskās saiknes”, norādot uz to, ka tās var radīt, piemēram, tirgotāju asociācijas izstrādātu modeļlīgumu vienlaicīga izmantošana, savstarpēja daļu/akciju turēšana, vienu valdes locekļu iecelšana attiecīgajos tirgus dalībniekos vai pat radniecība, kam ir ekonomiskas sekas. Tajā pašā laikā ģenerālvokāts norāda arī uz to, ka ekonomiskās saiknes var radīt kopīga tirgus stratēģija vai tirdzniecības politika, visbeidzot uzsverot, ka nav nepieciešams šo jēdzienu izsmeltoši definēt, jo, lai kāds arī būtu cēlonis, svarīgi ir, ka attiecīgi tirgus dalībnieki konkrētajā tirgū darbojas kā viens tirgus dalībnieks.

- 1) oligopolistu savstarpējā atkarība vienam no otra, darbojoties tirgū ar noteiktām īpašībām, tas ir, noteiktu koncentrācijas pakāpi, caurspīdīgumu un produktu homogēnumu;
- 2) tirgus dalībnieku iespējas paredzēt citu darbības un līdz ar to arī iespējas savstarpēji pielāgoties;
- 3) mērķis maksimizēt peļņu, samazinot produkcijas apmērus, lai palielinātu cenas.³⁰

Vēlāk lietas *Airtours plc v. Commission*³¹ (*Airtours* lieta) spriedumā PIT sniedza papildu skaidrojumu attiecībā uz nosacījumiem, kam jāizpildās, lai varētu konstatēt kolektīvā dominējošā stāvokļa esamību. PIT atkārtoti uzsvēra, ka tirgus dalībniekiem jāapzinās, ka jebkuri mēģinājumi ar konkurējošām darbībām palielināt savu tirgus daļu izraisīs līdzvērtīgu reakciju no konkurentu puses, neradot attiecīgajam tirgus dalībniekam vēlamu rezultātu, tas ir, tirgus dalībniekiem ir jābūt iespējai izmantot represijas pret tiem tirgus dalībniekiem, kas nepiedalās kopīgajās darbībās. Turklāt, PIT norādīja, ka situācijai jābūt tādai, ka paredzamā esošo un potenciālo konkurentu un patērētāju reakcija nevar apdraudēt kolektīvā dominējošā stāvoklī esošo tirgus dalībnieku kopīgās darbības. Vēlāk PIT skaidrojusi, ka fakts, ka tirgus dalībnieku rīcībā nav sankciju, ko piemērot attiecībā pret citiem, uzskatāms par pierādītu, ja kāds no tirgus dalībniekiem ir atkāpies no kopīgās politikas un ja pārējie nav piemērojuši sankcijas.³² Svarīgi arī atzīmēt, ka tiesa viennozīmīgi un atkārtoti ir norādījusi uz to, ka minētajiem trīs **nosacījumiem ir jāiestājas vienlaicīgi**, lai pastāvētu iespēja konstatēt kolektīvo dominējošo stāvokli. Visbeidzot jānorāda uz to, ka PIT lietā *Irish Sugar plc v. Commission*³³ ir noteikusi arī, ka *tirgus dalībnieki, kas atrodas kolektīvā dominējošā stāvoklī, var veikt kopīgu vai individuālu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas pārkāpumu.*

³⁰ PIT lieta: T-102/96 *Gencor Ltd v Commission of the European Communities* [1999]. ECR II-753, para. 276.

³¹ PIT lieta: T-342/99 *Airtours plc v Commission of the European Communities* [2002]. ECR II-2585, para. 65.

³² PIT lieta: T-464/04 *Independant Music Publishers and Labels Association (Impala, association internationale) v Commission of the European Communities* [2006]. ECR II-2289, para. 469.

³³ PIT lieta: T-228/97 *Irish Sugar plc v Commission of the European Communities* [1999]. ECR II-2969, para. 66.

Konkurences padomes praksē kolektīvā dominējošā stāvokļa esamība analizēta divos lēmumos – 2005. gada 8. jūnija lēmumā lietā nr.949/04/10/1³⁴, kā arī 2007. gada 20. jūnija lēmumā lietā nr. 460/06/05/6³⁵.

Lietā nr. 949/04/10/1, vērtējot, vai valsts akciju sabiedrība (VAS) “Latvijas Hipotēku un zemes banka” un akciju sabiedrība (AS) “Latvijas Krājbanka” varētu atrasties kolektīvā dominējošā stāvoklī, Konkurences padome definēja konkrēto tirgu kā juridisko personu darījumu ar privatizācijas sertifikātiem apkalpošanas tirgu Latvijas valsts robežās. Attiecīgi Konkurences padome konstatēja, ka AS “Latvijas Krājbanka” aptuvenā tirgus daļa bija 59 – 60 procenti, savukārt, VAS “Latvijas Hipotēku un zemes banka” – 40 – 41 procenti. Tātad pēc būtības, ņemot vērā pastāvošo normatīvo regulējumu (tas ir, likuma *Par privatizācijas sertifikātiem*³⁶ noteikumus, ka privatizācijas sertifikātu kontus iespējams atvērt divās minētajās vai citās Ministru kabineta noteiktajās bankās), šajā tirgū pastāvēja oligopols.

Šī lieta Konkurences padomē tika ierosināta pēc sabiedrības ar ierobežotu atbildību “Niko-Loto” iesnieguma, kas apgalvoja, ka minētās bankas 2004. gada rudenī vienlaicīgi paaugstinājušas tarifu, kas piemērojami juridisko personu darījumiem ar privatizācijas sertifikātiem, turklāt daļa no jaunajiem tarifiem bija vienādi. Šajā lietā Konkurences padome atsauca uz EKT spriedumu apvienotajās lietās *Compagnie maritime belge transports SA, Compagnie maritime belge SA and Dafra-Lines A/S v. Commission*³⁷ (*Compagnie maritime belge transports SA* lieta), konkrēti uz sprieduma sadaļu, kurā skaidrots kolektīvā dominējošā stāvokļa jēdziens. Konkurences padome atkārtoja tiesas skaidrojumu, kādos gadījumos divi neatkarīgi tirgus dalībnieki var atrasties kolektīvā dominējošā stāvoklī:

“Tātad dominējošā stāvoklī var atrasties divas vai vairākas ekonomiskas vienības, kuras ir juridiski neatkarīgas viena no otras, un kuras pasniedz sevi vai pārstāv sevi tirgū kā kolektīvo subjektu [atsauce uz EKT sprieduma *Compagnie maritime belge transports SA* lietā 36. punktu – autores piezīme]. Lai noteiktu kolektīvā subjekta esamību, nepieciešams izskatīt ekonomiskās saiknes vai faktoros, kas radīja šo saikni starp uzņēmumiem [atsauce uz

³⁴ Konkurences padomes 2005. gada 8. jūnija lēmums lietā nr. 949/04/10/1.

http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2005/D16a_0806.pdf

³⁵ Konkurences padomes 2007. gada 20. jūnija lēmums lietā nr. 460/06/05/6. *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 4. jūlijs, nr. 106. Pieejams:

http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2007/DV71_2006.pdf.

³⁶ Par privatizācijas sertifikātiem: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 4. aprīlis, nr. 52

³⁷ EKT apvienotās lietas: C-395/96 P and C-396/96 P *Compagnie maritime belge transports SA (C-395/96 P), Compagnie maritime belge SA (C-395/96 P) and Dafra-Lines A/S (C-396/96 P) v Commission of the European Communities* [2000]. ECR I-1365.

iepriekšminētā EKT sprieduma 41.–42. punktu – autores piezīme]. Tāpēc kolektīva dominējošā stāvokļa eksistence var izrietēt no tirgus dalībnieku vienošanās satura un to nosacījumiem, kādā veidā tas īstenots, un attiecīgi no saiknēm vai faktoriem, kas radīja savstarpējos sakarus starp uzņēmumiem. Tomēr līguma vai citu saikņu esamība nav saistoša, lai konstatētu kolektīvo dominējošo stāvokli; tā konstatēšana var balstīties uz citiem saistošiem faktoriem un var būt atkarīga no ekonomiskā novērtējuma, sevišķi no konkrētā tirgus novērtējuma.”³⁸

Vērtējot abu banku darbības konkrētajā tirgū, Konkurences padome nekonstatēja, ka starp tām pastāvētu ekonomiskas saiknes, balstoties uz kurām tirgus dalībnieki sevi prezentētu kā vienotu tirgus dalībnieku. Šajā lietā Konkurences padome nevērtēja, vai attiecībā uz konkrēto tirgu un abām bankām izpildītos *Gencor* vai vēlāk *Airtours* lietā noteiktie kritēriji. Konkurences padome lēmumā konstatēja, ka banku noteiktie tarifi viennozīmīgi ir publiski pieejama informācija, jo tie jā dara zināmi banku klientiem.³⁹ Attiecīgi, protams, pastāvētu argumenti, lai apgalvotu, ka bankas darbojas caurspīdīgā tirgū un to piedāvātie pakalpojumi attiecībā uz privatizācijas sertifikātu tirdzniecību ir ekvivalenti. Līdzīgi, izpildītos arī *Gencor* un *Airtours* lietu noteikumi par tirgus dalībnieku savstarpējo atkarību, jo, attiecīgajā tirgū darbojoties tikai diviem tirgus dalībniekiem, kas sniedz attiecīgos pakalpojumus, starp šiem tirgus dalībniekiem visdrīzāk pastāv savstarpēja atkarība attiecībā uz noteiktajām sniegto pakalpojumu izmaksām saistībā ar juridisko personu darījumu ar privatizācijas sertifikātiem apkalpošanu. Tas ir, ja viens no tirgus dalībniekiem būtiski mainītu savu cenu politiku, otrs, ļoti iespējams, tai sekotu.

Tomēr, lai arī konkrētajā tirgū visdrīzāk pastāvēja caurspīdīgums, sniegto pakalpojumu viendabība, kā arī tirgus dalībnieku zināma atkarība vienam no otra darbībām juridisko personu darījumu ar privatizācijas sertifikātu apkalpošanas tirgū, Konkurences padome lietas izpētes ietvaros nevērtēja, vai tirgus dalībniekiem būtu iespējas vērsties vienam pret otru gadījumā, ja kāds no tirgus dalībniekiem atsāktu konkurējošas darbības un samazinātu tarifus juridisko personu darījumiem ar privatizācijas sertifikātiem Latvijas Republikā. Kopumā jāsecina, ka šis Konkurences padomes lēmums uzskatāms par sākotnēju mēģinājumu izmantot kolektīvā dominējošā stāvokļa instrumentu, lai vērtētu tirgus dalībnieku rīcību oligopola

³⁸ Konkurences padomes 2005. gada 8. jūnija lēmums lietā nr. 949/04/10/1. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2005/D16a_0806.pdf, 8. lpp.

³⁹ Turpat, 4. lpp.

ietvaros. Konkrētajā lietā Konkurences padome nav uzskatījusi, ka tirgus dalībnieku darbības konkrētajā tirgū ir pietiekami saistītas un pārliecinošas par kolektīvā dominējošā stāvokļa esamību.

Lēmums lietā par SIA “Latvija Statoil” (“Statoil”), SIA “Neste Latvija” (“Neste”) un SIA “Lukoil Baltija R” (“Lukoil”) darbībām degvielas mazumtirdzniecības tirgū Latvijas Republikā⁴⁰ norāda uz ievērojami lielāku Konkurences padomes pārliecinātību, piemērojot kolektīvā dominējošā stāvokļa institūtu.

Minēto lietu Konkurences padome ierosināja uz vairāku degvielas mazumtirgotāju iesnieguma pamata par “Statoil” un “Neste” darbībām saistībā ar degvielas mazumtirdzniecības cenu noteikšanu, pēc savas iniciatīvas uzsākot izpēti arī par “Lukoil” darbībām attiecīgajā tirgū.⁴¹

Vispirms jānorāda, ka šajā lēmumā Konkurences padome atkāpās no iepriekšējos lēmumos par tirgus dalībnieku apvienošanas izmantotās reģionālās degvielas tirgus definīcijas.⁴² Konkrētas preces tirgu Konkurences padome definēja kā autobenzīna un dīzeļdegvielas mazumtirdzniecības tirgu.⁴³

Minētais ir saskaņā arī ar Komisijas nostāju lietās par degvielas mazumtirdzniecības tirgu, kur Komisija norāda, ka mazumtirdzniecības tirgū no piegādātāja viedokļa nav būtiski nošķirt benzīna un dīzeļdegvielas tirdzniecību, jo tā tiek veikta no vienām tirdzniecības vietām, izmantojot tās pašas iekārtas un pārdošanas infrastruktūru. Tomēr atšķirībā no iepriekšējām lietām, kurās Konkurences padome bija lēmusi par degvielas tirgotāju apvienošanu⁴⁴, pārsvarā lielākajiem

⁴⁰ Konkurences padomes 2007. gada 20. jūnija lēmums lietā nr. 460/06/05/6. *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 4. jūlijs, nr. 106. Pieejams:

http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2007/DV71_2006.pdf

⁴¹ Šajā rakstā analizēta tikai konkrētā tirgus definīcija un Konkurences padomes argumentācija attiecībā uz kolektīvā dominējošā stāvokļa esamību.

⁴² Skat.: Konkurences padomes 2002. gada 9. decembra lēmums lietā nr. 539k/02/06/16. http://www.kp.gov.lv/?object_id=568; 2006. gada 21. jūnija lēmums lietā nr. 1591/05/05/4. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2006/A58_2106.pdf; 2006. gada 31. maija lēmums lietā nr. 1583/05/05/3. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2006/A51_3105.pdf; 2005. gada 26. oktobra lēmums lietā nr. 763/05/05/2. *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 15. novembris, nr. 184; pieejams: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2005/A55_2610.pdf u.c.

⁴³ Konkurences padomes 2007. gada 20. jūnija lēmums lietā nr. 460/06/05/6. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2007/DV71_2006.pdf, 7. lpp.

⁴⁴ Skat.: Konkurences padomes 2002. gada 9. decembra lēmums lietā nr. 539k/02/06/16. http://www.kp.gov.lv/?object_id=568; 2006. gada 21. jūnija lēmums lietā nr. 1591/05/05/4. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2006/A58_2106.pdf; 2006. gada 31. maija lēmums lietā nr. 1583/05/05/3. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2006/A51_3105.pdf; 2005. gada 26. oktobra lēmums lietā nr. 763/05/05/2. *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 15. novembris, nr. 184; pieejams: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2005/A55_2610.pdf.

degvielas mazumtirgotājiem pērkot vai nomājot degvielas uzpildes stacijas (DUS) no mazākajiem degvielas tirgotājiem, šajā lēmumā Konkurences padome uzsvēra, ka par būtiskiem attiecībā uz konkrēto ģeogrāfisko tirgu uzskata piedāvājuma puses faktoros. Tas ir, Konkurences padome konstatēja, ka attiecīgajiem tirgus dalībniekiem ir plašs DUS tīkls visā Latvijas teritorijā, līdz ar to tirgus dalībnieku lēmumi attiecībā uz cenu pazemināšanu visā vai ievērojamā daļā no DUS tīkla ietekmē pārējos tirgus dalībniekus plašā Latvijas teritorijā.

Tomēr tālākajā analizē Konkurences padome, neraugoties uz šo vienoto ģeogrāfiskā tirgus definīciju visas Latvijas mērogā, analizēja tirgus dalībnieku tirgus daļas arī iepriekšdefinētajos reģionālajos tirgos, tirgus koncentrācijas pakāpes noteikšanai izmantojot *Herfindāla – Hiršmana* indeksu katrā no reģionālajiem tirgiem, secinot, ka benzīna un dīzeļdegvielas mazumtirdzniecības reģionālajiem tirgiem konstatējama augsta vai mērena koncentrācijas pakāpe.

Atšķirībā no Konkurences padomes 2005. gada 8. jūnija lēmuma par “Latvijas Hipotēku un zemes bankas” un “Latvijas Krājbankas” darbībām privatizācijas sertifikātu tirgū, lēmumā par degvielas mazumtirgotāju darbībām saistībā ar degvielas cenu īstermiņa izmaiņām Konkurences padome salīdzinoši vairāk analizējusi EKT un Komisijas lēmumus par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Tādējādi Konkurences padomes lēmumā definēts teorētiskais regulējums un priekšnoteikumi, kuriem jāizpildās, lai konstatētu kolektīvā dominējošā stāvokļa esamību. Konkurences padome norādījusi, ka jākonstatē priekšnoteikumi, kas noteikti PIT spriedumā *Airtours* lietā⁴⁵, proti:

- pirmkārt, konkrētajam tirgum jābūt pietiekamā mērā caurredzamam, lai tirgus dalībniekiem, kas veic paralēlu darbību, būtu iespējas pārbaudīt (monitorēt), vai koordinējošās darbības tiek veiktas;
- otrkārt, iepriekš nesaskaņotu vienotu darbību koordinācijai jābūt noturīgai laika ziņā - ir jābūt stimulam neatkāpties no kopējās tirgus politikas. Un tas iespējams tikai tad, ja visi oligopola dalībnieki turpina paralēlu darbību, no kuras tie gūst labumu. Tāpēc nepieciešams, lai pastāvētu mehānisms, ar kura palīdzību oligopola dalībnieks tiktu sodīts par atšķirīgu darbību;
- treškārt, to tirgus dalībnieku darbības, kas nav oligopola dalībnieki (esošo vai potenciālo oligopola dalībnieku konkurenti), tāpat arī klientu darbības nespētu negatīvi ietekmēt rezultātus, kas paredzēti oligopola dalībniekiem, realizējot kopējo politiku.

⁴⁵ Skat.: *Airtours* lieta, para. 62.

Sekojoši Konkurences padome norādījusi, ka nepieciešams analizēt ekonomiskas saiknes vai citus faktorus, kas norāda uz kolektīvo dominējošo stāvokli, vai arī jāņem vērā citi faktori, piemēram, konkrētā tirgus struktūras vērtējums.⁴⁶

Ņemot vērā minētos faktorus, Konkurences padome savā lēmumā vērtējusi to izpildīšanos attiecībā uz “Statoil”, “Neste” un “Lukoil” darbībām degvielas mazumtirdzniecībā. Konkurences padome konstatējusi, ka degvielas tirgus ir caurskatāms, jo degvielas cenas ir norādītas DUS, kā arī publicētas portālā *LETA*, turklāt vēl arī aprēķināmas, par pamatu ņemot pietiekami skaidri nojaušamas vairumtirdzniecības cenas. Savukārt, pats degvielas tirgus raksturojams kā viendabīgs, jo konkurentiem ir līdzīgas izmaksas un darbības struktūra. Turklāt “Statoil”, “Neste” un “Lukoil” ir pieejamas iespējas iepirkt degvielu par zemākām cenām, kā arī vēsturiski ir izveidojies labs DUS novietojums. Ņemot vērā minēto, Konkurences padome secinājusi:

“Ievērojot degvielas kā produkta homogenitāti, tirgus caurskatāmību, pārdevēju izmaksu simetriskumu, cenu caurspīdīgumu, pieprasījuma stabilitāti, kā arī nelielo piegādātāju skaitu vairumtirdzniecības līmenī, kas rada vertikāli integrētu uzņēmumu priekšrocības, par kādiem uzskatāmi Statoil, Neste un Lukoil, atzīstams, ka īstermiņā cena nav izšķirošais konkurences faktors. Tomēr pie zināmiem apstākļiem būtiskas cenu izmaiņas var ievērojami palielināt cenas kā konkurences faktora nozīmi.”⁴⁷

Savukārt citu konkurentu iespējas ietekmēt lielāko tirgus dalībnieku darbības konkrētajā tirgū, pēc Konkurences padomes uzskata, ietekmē barjeras ienākšanai tirgū. Tās ir: nepieciešamība izdarīt kapitālieguldījumus DUS celtniecībā, nepieciešamība izvietot DUS patērētājiem viegli pieejamās vietās, kā arī jau esošā tirgus struktūra, proti, spēcīgi tirgus dalībnieki. Attiecīgi Konkurences padome secinājusi, ka barjeras ienākšanai tirgū vērtējamas kā augstas un ka potenciālu konkurenci jau esošajiem degvielas mazumtirdzniecības tirgus dalībniekiem varētu veidot tikai liels un finansiāli spēcīgs tirgus dalībnieks.

Tālāk Konkurences padome norādījusi, ka “Statoil”, “Neste” un “Lukoil” piesaista patērētājus ar dažādām atlaidēm, piedāvājot debetkartes un kredītkartes degvielas iegādei attiecīgajā uzņēmumā, līdz ar to nodrošinot, ka patērētāji

⁴⁶ Konkurences padomes 2007. gada 20. jūnija lēmums lietā nr. 460/06/05/6. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2007/DV71_2006.pdf, 8.–9. lpp.

⁴⁷ Turpat, 18. lpp.

“nepārslēdzas” uz citiem tirgus dalībniekiem gadījumos, kad tie īslaicīgi pazemina produkta cenu. Savukārt “Statoil”, “Neste” un “Lukoil” pazeminot cenas, patērētāji iegūst īslaicīgu labumu, bet pamatā tiek ietekmēta mazo degvielas mazumtirgotāju klientu rīcība, pārslēdzoties uz lielākajiem degvielas mazumtirgotājiem.

Rezultātā Konkurences padome secinājusi, ka degvielas mazumtirdzniecības tirgū pastāv divi konkurences līmeņi: 1) konkurence starp “Statoil”, “Neste” un “Lukoil”, kā arī 2) konkurence starp trīs minētajiem un pārējiem tirgus dalībniekiem. Līdz ar to, “Statoil”, “Neste” un “Lukoil” kā oligopola dalībniekiem iespējams pietiekami skaidri paredzēt vienam otra darbības attiecībā uz cenu līmeņa veidošanos, bet toties nepastāv iespējas ar cenu politikas palīdzību būtiski palielināt tirgus daļu, jo starp minētajiem tirgus dalībniekiem pastāv līdzvērtīgs spēku samērs. Rezultātā Konkurences padome secinājusi, ka izpildās visi nepieciešamie priekšnosacījumi, lai konstatētu šo tirgus dalībnieku atrašanos kolektīvā dominējošā stāvoklī konkrētajā tirgū, tomēr lēmumā netiek konstatēta šī kolektīvā dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana.

Šajā lēmumā Konkurences padome neapšaubāmi demonstrējusi, kā varētu tikt piemēroti Eiropas Kopienas tiesībās noteikti kritēriji kolektīvā dominējošā stāvokļa esamības konstatēšanai. Tomēr attiecībā uz lēmumu kritiski jāvērtē vairāki aspekti.

Kolektīvā dominējošā stāvokļa instruments attīstījies saistībā ar tirgus dalībnieku apvienošanos. Līdz ar to, pirmkārt, neapšaubāmi rodas jautājums, vai šāds degvielas mazumtirgotāju oligopols un līdz ar to arī iespējams kolektīvais dominējošais stāvoklis nebūtu bijis jākonstatē vai vismaz uz tā iespējamo esamību jānorāda jau Konkurences padomes 2002. gada 9. decembra lēmumā par “Statoil” un SIA “Shell Latvia” apvienošanos, kur Konkurences padome norādījusi, ka nevienā no konkrētajiem tirgiem, kas definēti kā reģionāli, neviens no tirgus dalībniekiem neatrodas dominējošā stāvoklī.⁴⁸ Otrkārt, kā lietas izpētes gaitā norādījusi “Statoil”⁴⁹, nav skaidrs, kāpēc Konkurences padome vispār nevienā no iepriekšējos gados pieņemtajiem lēmumiem par degvielas tirgus mazumtirgotāju apvienošanos nav norādījusi uz to, ka attiecīgie tirgus dalībnieki varētu atrasties vai atrodas kolektīvā dominējošā stāvoklī. Neapšaubāmi, Konkurences padome savā lēmumā ir pamatoti norādījusi, ka “[..] pieņemot lēmumu apvienošanās lietā, Konkurences padome vērtē,

⁴⁸ Skat.: Konkurences padomes 2002. gada 9. decembra lēmums lietā nr. 539k/02/06/16. http://www.kp.gov.lv/?object_id=568.

⁴⁹ Konkurences padomes 2007. gada 20. jūnija lēmums lietā nr. 460/06/05/6. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2007/DV71_2006.pdf, 23.–24. lpp.

kādas sekas šī apvienošanās radīs attiecībā uz konkurenci apstākļiem konkrētajā tirgū”.⁵⁰

Tomēr šajā gadījumā nav skaidrs, kāpēc Konkurences padome līdz šim vērtējusi degvielas mazumtirdzniecības tirgus dalībnieku apvienošanu reģionālo tirgu kontekstā, atļaujot attiecīgajiem tirgus dalībniekiem palielināt tirgus daļas, tomēr pēc noteikta laika perioda konstatē, ka daļēji arī šo reģionālo apvienošanu rezultātā tirgus dalībnieki atrodas kolektīvā dominējošā stāvoklī Latvijas mēroga tirgū. Turklāt šajā kontekstā papildus jāuzdod arī jautājums, vai, vērtējot tirgu no piedāvājuma puses, nebūtu bijis pamata to definēt kā Baltijas mēroga tirgu, pastāvot vienotiem piedāvājuma apstākļiem. Pēc būtības tirgus dalībnieku apvienošanās kontrole gan Eiropas Kopienu tiesībās, gan arī Latvijas normatīvajos aktos ieviesta tieši ar mērķi novērst tirgus koncentrāciju, kas būtu nevēlama no patērētāju viedokļa. Vērtējot Konkurences padomes lēmumus saistībā ar degvielas mazumtirdzniecības tirgu, jāsecina, ka apvienošanās un dominējošā stāvokļa kontroles instrumenti tiek piemēroti “apgrieztā” secībā, pretēji to mērķim un būtībai.

Visbeidzot attiecībā uz Konkurences padomes lēmumu, kurš konstatē “Statoil”, “Neste” un “Lukoil” kolektīvo dominējošo stāvokli degvielas mazumtirdzniecības tirgū Latvijā, nepieciešams arī izvērtēt tā atbilstību konkurences noteikumu teorētiskajam pamatmērķim, proti, patērētāju aizsardzībai. Konkurences padome savā lēmumā konstatējusi, ka pastāv divi konkurences līmeņi, tas ir, konkurence oligopola dalībnieku starpā un konkurence pārējo tirgus dalībnieku starpā. Vērtējot tirgus dalībnieku darbības, lai noteiktu, vai notikusi kolektīvā dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, Konkurences padome secinājusi, ka tirgus dalībnieki īslaicīgi ir pārdevuši degvielu par cenu, kas ir mazāka par vidējām kopējām izmaksām un noteiktos gadījumos arī par vidējām mainīgajām izmaksām.⁵¹ Minētās darbības, ja tās īsteno dominējošā stāvoklī esoši tirgus dalībnieki, pie noteiktiem apstākļiem uzskatāmas par “plēsonīgu cenu” noteikšanu, kura ir vērsta pret konkurentiem. Savukārt tirgus dalībniekiem, kas nav kolektīvā vai individuālā dominējošā stāvoklī, šādas darbības nav aizliegtas. Attiecīgi Konkurences padomes lēmums uz doto brīdi ir radījis faktisko situāciju, kad oligopola dalībniekiem ilgtermiņā mazumtirdzniecībā degviela jāpārdod, ievērojot minētos noteikumus par

⁵⁰ Turpat, 24. lpp.

⁵¹ Par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu saistībā ar “plēsonīgu cenu” noteikšanu skatīt šī raksta III nodaļas 6. apakšnodaļu.

cenās un izmaksu attiecību, turklāt vienlaicīgi arī jāvērtē, vai degvielas cenās netiek noteiktas netaisnīgi augstas. Savukārt mazākie degvielas mazumtirdzniecības tirgus dalībnieki tāpat realitātē nevarētu piedalīties cenu karos, jo, kā konstatēts Konkurences padomes lēmumā, nevar iegādāties degvielu vairumtirdzniecībā par cenām, kas būtu konkurētspējīgas ar oligopola dalībnieku izmaksām degvielas iegādei. Rezultātā kolektīvā dominējošā stāvokļa konstatēšana tirgus dalībnieku darbībās ir radījusi situāciju, kad faktiski samazināsies oligopolistu savstarpējā konkurence, vismaz ciktāl tas attiecas uz noteiktajām cenām. Interesants ir fakts, ka izmeklēšana par degvielas mazumtirgotāju darbībām vienlaicīgi tika veikta arī Igaunijā, kur vietējais konkurences uzraugs nekonstatēja kolektīvā dominējošā stāvokļa esamību. Jāuzsver arī tas, ka Konkurences padome lēmumos par tirgus dalībnieku apvienošanu, kas pieņemti pēc šī kolektīvā dominējošā stāvokļa konstatēšanas, nav izmantojusi kolektīvā dominējošā stāvokļa esamību kā argumentu, lai neatļautu oligopola dalībniekiem palielināt savas individuālās tirgus daļas.⁵² Šāda Konkurences padomes nostāja ir atbilstoša PIT lēmumam *Airtours* lietā, kur norādīts, ka, notiekot nenožīmīgām izmaiņām tirgus koncentrācijā, nav pamata uzskatīt, ka konkrētajā tirgū būtiski samazināsies konkurence.⁵³

Attiecībā uz Konkurences padomes praksi, piemērojot kolektīvā dominējošā stāvokļa instrumentu tirgus dalībnieku darbībām, jāsecina, ka, salīdzinot divus pieņemtos Konkurences padomes lēmumus, lietā par degvielas mazumtirgotāju kolektīvo dominējošo stāvokli viennozīmīgi ir atrodama pārliecinošāka analīze un izpēte par kolektīvā dominējošā stāvokļa esamību. Tātad, veicot šīs lietas izpēti, Konkurences padome ir apzinājusies, ka tiek vērtēts tautsaimniecībai pietiekami svarīgs sektors, konkrētās preces, kuras tiek ietvertas inflācijas grozā, un attiecīgi pieņēmusi lēmumu, kam zināmā mērā jānodrošina cenu stabilitāte degvielas mazumtirdzniecības tirgū.

4. Konkurences likuma grozījumi

⁵² Skat.: Konkurences padomes 2007. gada 14. septembra lēmums lietā nr. 1467/07/05/19. *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 27. septembris, nr. 156; pieejams: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2007/A111_1409.pdf, 9. lpp.; Konkurences padomes 2007. gada 14. septembra lēmums lietā nr. 1468/07/05/20. *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 27. septembris, nr. 156; pieejams: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2007/A112_1409.pdf, 7. lpp.

⁵³ PIT lieta: T-342/99 *Airtours plc v Commission of the European Communities* [2002]. ECR II-02585, para. 82.

2008. gada 13. martā tika pieņemts likums *Grozījumi Konkurences likumā*⁵⁴. Galvenās izmaiņas, ko minētie grozījumi paredz attiecībā uz dominējošo stāvokli, ir saistīti ar *Konkurences likuma*⁵⁵ 1. panta 1. punktā ietverto dominējošā stāvokļa definīciju. Grozījumi paredz svītrot no dominējošā stāvokļa definīcijas atsauci uz 40 procentu tirgus daļu, attiecīgi izsakot tā definīciju šādā redakcijā:

1) dominējošais stāvoklis – tirgus dalībnieka vai vairāku tirgus dalībnieku ekonomisks (saimniecisks) stāvoklis konkrētajā tirgū, ja šis dalībnieks vai šie dalībnieki spēj ievērojami kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci jebkurā konkrētajā tirgū pietiekami ilgā laika posmā, darbojoties pilnīgi vai daļēji neatkarīgi no konkurentiem, klientiem, piegādātājiem vai patērētājiem.

Tādējādi tiek atrisināts Konkurences padomes identificētais jautājums par to, ka likumdevējs ir vēlējis ierobežot konkurences noteikumus piemērojošo institūciju, pieļaujot dominējošā stāvokļa esamības konstatēšanu tikai situācijās, kad tirgus dalībniekam tirgus daļa konkrētajā tirgū ir lielāka par četrdesmit procentiem.

Papildus jānorāda, ka *Konkurences likumā* ieviests jauns instruments – “dominējošais stāvoklis mazumtirdzniecībā”. *Grozījumi Konkurences likumā* nosaka, ka

[d]ominējošā stāvoklī mazumtirdzniecībā atrodas tāds tirgus dalībnieks vai vairāki tādi tirgus dalībnieki, kuri, ņemot vērā savu iepirkuma varu un piegādātāju atkarību konkrētajā tirgū, spēj tieši vai netieši piemērot vai uzspiest piegādātājiem netaisnīgus un nepamatotus noteikumus, nosacījumus vai maksājumus un var kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci jebkurā konkrētajā tirgū Latvijas teritorijā pietiekami ilgā laika posmā.

Turklāt *Konkurences likuma* 13. panta papildinātā redakcija norāda, ka dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā ļaunprātīga izmantošana izpaužas kā:

1) netaisnīgu un nepamatotu noteikumu piemērošana vai uzspiešana attiecībā uz preču atdošanu atpakaļ, ja vien netiek atdota nekvalitatīva prece vai prece, arī patērētājiem nezināma, jauna prece, kuras piegādes vai piegādes apjoma palielinājuma iniciators ir piegādātājs;

2) netaisnīgu un nepamatotu maksājumu piemērošana vai uzspiešana par piegādātās preces atrašanos mazumtirdzniecības vietā, ja vien šie maksājumi nav attaisnojami ar jaunās, patērētājiem nezināmas preces virzīšanu tirgū;

3) netaisnīgu un nepamatotu maksājumu piemērošana vai uzspiešana par līguma slēgšanu, ja vien šie maksājumi nav attaisnojami ar to, ka līgums tiek slēgts ar jaunu piegādātāju, kuram līdz ar to nepieciešama īpaša izvērtēšana;

⁵⁴ Grozījumi Konkurences likumā: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 2. aprīlis, nr. 51

⁵⁵ Konkurences likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 23. oktobris, nr. 151

4) *netaisnīgu un nepamatotu maksājumu piemērošana vai uzspiešana par preču piegādi jaunatveramai mazumtirdzniecības vietai;*

5) *netaisnīgu un nepamatoti garu norēķinu termiņu piemērošana vai uzspiešana par piegādātajām precēm;*

6) *netaisnīgu un nepamatotu sankciju piemērošana vai uzspiešana par darījumu noteikumu pārkāpumu.*

Vērtējot no praktiskā aspekta, šajos dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumos ir apkopota problemātiskā prakse mazumtirdzniecības sektorā. Neapšaubāmi, līdzīgi kā *Konkurences likuma* 13. pantā ietvertais vispārējais dominējošā stāvokļa izmantošanas aizliegums, arī dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums un iespējamās darbības, kas klasificējamās kā pārkāpumi, ir ļoti abstraktas un pārkāpumu būtība un elementi būs pilnībā izprotami, tikai, kad šis instruments tiks piemērots praksē. Tomēr jānorāda, ka vēsturiski doma par šādu instrumentu ieviešanu normatīvajos tiesību aktos, kas ietver konkurences noteikumus, radusies līdz ar nepieciešamību kontrolēt pircēju tirgus varu tā vietā, lai kontrolētu pārdevēju tirgus varu, kā tas ir “klasiskā” dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma piemērošanā. Turklāt, praksē šādi instrumenti nav nesuši gaidītos rezultātus, jo piemērojami ar lielām grūtībām.⁵⁶

Visbeidzot, *Grozījumi Konkurences likumā* paredz, ka izmaiņas attiecībā uz dominējošā stāvokļa definīciju, kā arī izmaiņas attiecībā uz dominējošo stāvokli mazumtirdzniecībā (*Konkurences likuma* 1. panta 1. punkta un 13. panta jaunās redakcijas) stāsies spēkā 2008. gada 1. oktobrī.

III. Dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana

1. *Konkurences likuma* 13. pants

⁵⁶ Skat.: Julian Maitland-Walker, *Buyer power*, *ECLR*, 2000, 21(3), 170-174, kur autors norāda uz faktu, ka citās Eiropas valstīs pieņemtie normatīvie akti, kuru mērķis ir kontrolēt specifiski mazumtirdzniecības sektoru, praksē rezultātus nav nesuši.

Dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums *Konkurences likumā* arī ir pārņemts no *Eiropas Kopienu dibināšanas līguma*⁵⁷ (EKL) noteikumiem, proti, šī līguma 82. panta, kas aizliedz vienam vai vairākiem tirgus dalībniekiem dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu kopējā tirgū vai nozīmīgā tā daļā. Līdz ar to pēc būtības Latvijas likumdevējs ir piekritis teorijai, ka ar iejaukšanās palīdzību ir jāvēršas ne tikai pret karteļiem, kas konkrētajā tirgū, iespējams, paaugstina cenas vai pārdala teritorijas, bet noteiktā veidā ir jākontrolē arī lielāko un spēcīgāko tirgus dalībnieku darbības tirgū. Tādējādi pēc būtības būtu jānotiek patērētāju un mazo, vidējo uzņēmumu aizsardzībai.

Konkurences likuma 13. pants nosaka vispārīgu aizliegumu dominējošā stāvoklī esošiem tirgus dalībniekiem to jebkādā veidā ļaunprātīgi izmantot Latvijas teritorijā. *Konkurences likuma* 13. panta punkti (pēc *Grozījumu Konkurences likumā* spēkā stāšanās tie būs *Konkurences likuma* 13. panta pirmās daļas punkti) specifiskāk definē, kā var izpausties dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Cita starpā, dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana var notikt kā:

- **atteikšanās slēgt darījumus** vai **grozīt darījuma noteikumus** bez objektīvi attaisnojoša iemesla;
- preču ražošanas, realizācijas **apjomu** vai tehniskās **attīstības ierobežošana** bez objektīva iemesla par sliktu patērētājam;
- **papildu saistību**, kas neattiecas uz konkrēto darījumu, **izvirzīšana** citiem tirgus dalībniekiem;
- **netaisnīgu** pirkšanas vai pārdošanas **cenu noteikšana** vai netaisnīgu tirdzniecības **noteikumu izvirzīšana**;
- **nevienādu** noteikumu **piemērošana ekvivalentos darījumos**.

2. Konkurences padomes lēmumi par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu

⁵⁷ Eiropas Kopienas dibināšanas līguma konsolidētā versija. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, C 321E, 29.12.2006, 37.–325. lpp. Pieejams arī:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:LV:pdf>.

Kopš 2002. gada 1. janvāra⁵⁸, kad stājās spēkā jaunais *Konkurences likums*, kas tika pielāgots Eiropas Savienības konkurences likumdošanai, Konkurences padome ir pieņēmusi 16⁵⁹ lēmumus, kuros konstatēta dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, uzlikts tiesiskais pienākums vai naudas sods⁶⁰. No minētajiem svarīgākie ir analizēti šajā sadaļā. Jāatzīmē, ka Konkurences padome pieņēmusi arī 22 lēmumus, konstatējot, ka tirgus dalībnieks atrodas dominējošā stāvoklī vai arī norādot, ka tirgus dalībnieka atrašanās dominējošā stāvoklī konstatēta iepriekšējos Konkurences padomes lēmumos, bet tomēr nekonstatējot dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

Izvērtējot 39 pieteikumus par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, ko Konkurences padome saņēmusi kopš 2002. gada, tā konstatējusi, ka nav pamata ierosināt lietu, vai arī, ka attiecīgais tirgus dalībnieks neatrodas dominējošā stāvoklī. Attiecīgi jāsecina, ka apmēram 75 procenti no pieteikumiem par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu ir nepamatoti, vai arī, izvērtējot lietas apstākļus, Konkurences padome nevar konstatēt vai pierādīt dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas faktu. Daļa no minētajiem lēmumiem tikuši pārsūdzēti.

Mehāniski vērtējot Konkurences padomes pieņemtus lēmumus lietās par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, jāsecina, ka lielākajā daļā no pieņemtajiem lēmumiem konstatēts *Konkurences likuma* 13. panta ģenerālklausulas pārkāpums (piecos lēmumos), tas ir, darbības, kuras nav tieši aprakstītas *Konkurences likuma* 13. pantā, bet kuras tomēr ir kvalificējas kā dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Vienāds lēmumu skaits, tas ir, trīs, konstatē attiecīgi 13. panta 3. un 4. punktu pārkāpumus. Līdzīgi arī par 13. panta 1. un 5. punkta pārkāpumiem Konkurences padome pieņēmusi pa diviem lēmumiem. Šobrīd Konkurences padomes praksē nav neviena lēmuma, kas konstatētu *Konkurences likuma* 13. panta 2. punkta pārkāpumu. Jāatzīmē, ka daudzi no pieņemtajiem

⁵⁸ Līdz šī raksta nodošanai publicēšanai 2008. gada augustā.

⁵⁹ Teorētiski var uzskatīt, ka Konkurences padome pieņēmusi 15 lēmumus, konstatējot dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, jo attiecībā uz SIA "Lattelekom" Konkurences padome 2004. gada 9. janvārī pieņēma lēmumu lietā nr. 122/03/05/03 par pārkāpuma konstatēšanu, tiesiskā pienākuma un naudas soda uzlikšanu (skat.: *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 29. janvāris, nr. 15; pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2004/D03_0901.pdf), savukārt, 2005. gada 30. novembrī Konkurences padome pēc lietas izskatīšanas Administratīvajā rajonā tiesā pieņēma lēmumu lietā nr. 122/03/05/03 par naudas soda uzlikšanu (skat.: *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 24. decembris, nr. 207; pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2005/DE02_73_3011.pdf).

⁶⁰ Pilnu Konkurences padomes lēmumu sarakstu par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kur Konkurences padome konstatē vai nu pārkāpumu, vai arī dominējošā stāvokļa esamību, skatīt Konkurences padomes interneta mājas lapā: http://www.kp.gov.lv/?object_id=846.

Konkurences padomes lēmumiem attiecas uz nozarēm, kam raksturīgi dabīgie monopoli un kuras nesenā pagātnē vai šobrīd tiek liberalizētas.

Turpmākajā šajā raksta nodaļā vērtēti Konkurences padomes lēmumi, kas attiecas uz dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumu. Lēmumi vērtēti neatkarīgi no tā, vai tie ir pārsūdzēti, tomēr rakstā pēc iespējas ietvertas norādes uz to, vai attiecīgais lēmums ir pārsūdzēts. Neapšaubāmi, ja tiesa jau ir vērtējusi attiecīgo lēmumu, tad zemāk ietverta arī attiecīgā tiesas nolēmuma analīze, ja vien tas ir bijis autorei pieejams. Nākošajās apakšnodaļās nav detalizēti apskatīta Konkurences padomes prakse, piemērojot naudas sodus par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpumu. Naudas sodu piemērošanas prakse analizēta V nodaļā. Visbeidzot, ņemot vērā Konkurences padomes tiesības piemērot arī EKL noteikumus, konkrētāk, tā 82. pantu, šī raksta noslēgumā analizēts Konkurences padomes lēmums, kurā piemērots šis EKL pants.

Vērtējot Konkurences padomes lēmumus, neapšaubāmi ir jāņem vērā laika posms, par kuru šī analīze tiek veikta. Tas ir periods no 2002. līdz 2008. gadam, ieskaitot. Pētot Konkurences padomes lēmumus dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas lietās, kā arī vispārīgi vērtējot Konkurences padomes praksi minētajā laika posmā, neapšaubāmi iespējams novērot noteiktas izmaiņas iestādes darbībā un lietu izmeklēšanas praksē. Tomēr jāņem vērā, ka, lai arī konkurences tiesības līdzīgi kā visas pārējās tiesību nozares ir drīzāk evolucionējošas līdz ar laiku un ekonomisko attīstību nekā stagnējošas, tirgus dalībniekiem vienmēr būs zināmas tiesības paļauties uz iestādes praksi, ja vien iestāde attiecīgajā gadījumā nebūs tieši norādījusi, kāpēc to nepieciešams mainīt.⁶¹ Attiecīgi šajā rakstā ir identificēti ne tikai pēdējie lēmumi attiecībā uz dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, bet gan vērtēta Konkurences padomes prakse kopumā.

3. Atteikšanās slēgt darījumus (*Konkurences likuma 13. panta 1. punkts*)

Nav šaubu, ka, neatrodies dominējošā stāvoklī, tirgus dalībniekiem nav pienākuma sniegt pakalpojumus vai slēgt darījumus, tas ir, darījuma partnera izvēle ir katra tirgus dalībnieka paša brīvi pieņemts lēmums. Atrodies dominējošā stāvoklī, situācija atšķiras no minētās, jo dominējošā stāvoklī esošs tirgus dalībnieks noteiktos

⁶¹ Emmert F., *Introducing EU Competition Law and Policy in CEECs – Requirements in Theory and Problems in Practice*, *Fordham International Law Journal* 2004, 27(2), 642 – 678. lpp.

gadījumos, atteikdamies piegādāt preces vai sniegt pakalpojumus, var šo stāvokli izmantot ļaunprātīgi.

Atteikšanās slēgt darījumus vai atteikšanās piegādāt ir uzskatāma par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu gadījumos, kad dominējošā stāvoklī esošs tirgus dalībnieks bez objektīva iemesla atsakās slēgt darījumus ar esošajiem klientiem vai pircējiem. Eiropas Kopienu tiesu⁶² praksē ir vērtēti pietiekami daudzi gadījumi, kad dominējošā stāvoklī esoši tirgus dalībnieki ir atteikušies sniegt pakalpojumus vai pārdot preces saviem ilgtermiņa klientiem vai izplatītājiem.⁶³ Atsevišķās lietās atteikums turpmāk piegādāt uzskatīts par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu arī gadījumā, ja atteikums piemērots, kad izplatītājs uzsācis konkurējoša tirgus dalībnieka preču izplatīšanu vai arī izveidojis savu servisa un apkalpošanas tīklu attiecīgajiem produktiem.⁶⁴

Noteiktos gadījumos arī atteikums slēgt darījumus ar jaunu pircēju vai pakalpojuma saņēmēju tiks uzskatīts par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Precīzāk, ir jāņem vērā, vai attiecīgais tirgus dalībnieks dominējošajam uzņēmumam prasa piekļuvi būtiskai infrastruktūrai, iekārtām, izejvielām vai pakalpojumiem, kas nepieciešami darbības uzsākšanai [tā saucamā “būtisko iespēju” (*essential facilities* – angļu val.) doktrīna, kas gan nav pilnībā attīstīta Eiropas konkurences tiesībās].⁶⁵ Šajā gadījumā nav būtiski svarīgi, vai klients vai darījumu partneris ir jau esošs vai tikai potenciāls.

Kā vienu no pēdējām lietām, kur Eiropas Komisija (Komisija) pieņēma lēmumu par EKL 82. panta pārkāpumu un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, var minēt Komisijas lēmumu *Clearstream* lietā⁶⁶, kur Komisija konstatēja, ka *Clearstream Banking AG* ir neizbēgams darījumu partneris, lai

⁶² Ar Eiropas Kopienu tiesām šajā rakstā tiek saprastas Eiropas Kopienu tiesa (EKT) un Pirmās instances tiesa (PIT).

⁶³ Skat.: EKT apvienotās lietas: 6 & 7/73 *Chemioterapico Italiano S.p.A. and Commercial Solvents Corporation v Commission of the European Communities* [1974]. ECR 223; EKT lietas: 27/76 *United Brands Company and United Brands Continentaal BV v Commission of the European Communities* [1978]. ECR 207; 22/78 *Hugin Kassaregister AB and Hugin Cash Registers Ltd v Commission of the European Communities* [1979]. ECR 1869; PIT lieta: T-30/89 *Hilti AG v Commission of the European Communities* [1991]. ECR II-1439.

⁶⁴ Skat.: EKT lietas: 27/76 *United Brands Company and United Brands Continentaal BV v Commission of the European Communities* [1978]. ECR 207; 22/78 *Hugin Kassaregister AB and Hugin Cash Registers Ltd v Commission of the European Communities* [1979]. ECR 1869.

⁶⁵ Skat.: Bellamy & Child. *European Community Law of Competition*. Roth P.M. QC (Ed.) London: Sweet & Maxwell, 2001, pp. 738–742.

⁶⁶ Commission decision of 2 June 2004 relating to a proceeding under Article 82 of the EC Treaty [Case COMP/38.096 – *Clearstream* (Clearing and Settlement)], <http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/cases/decisions/38096/en.pdf>.

nodrošinātu vērtspapīru klīringa un norēķinu pakalpojumus starpvalstu tirgos. Attiecīgi *Clearstream Banking AG* vairākkārtējais atteikums sniegt minētos pakalpojumus *Euroclear Bank SA* tika kvalificēts kā dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, jo minētajai bankai nebija iespējas šos pakalpojumus saņemt ne no viena cita pakalpojumu sniedzēja.⁶⁷

Konkurences padomes praksē ir bijušas divas lietas, kur dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums izpaudies kā atteikums slēgt darījumus. Abās minētajās lietās Konkurences padome vērtējusi, vai dominējošā stāvoklī esošajam tirgus dalībniekam bija objektīvs iemesls atteikties slēgt darījumus, tomēr nevienā no tām Konkurences padome neguva pārliecību, ka dominējošā stāvoklī esošajiem tirgus dalībniekiem bijis objektīvs attaisnojums.

Tā, piemēram, 2003. gada 4. jūlijā Konkurences padome pieņēma lēmumu lietā *Par SIA "Dukatra Industrija" 20.12.2002. iesniegumu par a/s "Liepājas siltums"*⁶⁸. Konkrēto lietu Konkurences padome ierosināja pēc sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA) "Dukatra industrija" ("Dukatra industrija"), kas darbojās ūdens skaitītāju uzstādīšanas un plombēšanas pakalpojumu tirgū, iesnieguma par akciju sabiedrības (AS) "Liepājas siltums" ("Liepājas siltums") atteikumu slēgt ar "Dukatra industrija" līgumus par karstā ūdens skaitītāju uzstādīšanu un plombēšanu. Atbilstoši Liepājas domes noteikumiem skaitītāju uzstādīšanas darbības drīkstēja veikt tikai licencēta sabiedrība, turklāt skaitītāju plombēšanu – tikai ūdens piegādātājs (tas ir, "Liepājas siltums"), tā pilnvarotā persona vai arī ēkas apsaimniekotājs. "Dukatra industrija" vērsās Konkurences padomē, jo "Liepājas siltums" atteicās slēgt līgumu par skaitītāju plombēšanu.

Konkurences padome šīs lietas ietvaros definēja sekojošus konkrētos tirgus, kuros darbojās "Liepājas siltums" un potenciāli varētu darboties "Dukatra industrija":

- 1) siltumenerģijas piegādes tirgus dalībnieks Liepājas pilsētā;
- 2) karstā ūdens skaitītāju uzstādīšanas un plombēšanas pakalpojuma tirgus dalībnieks Liepājas pilsētā.

Atbilstoši Konkurences padomes lēmumam "Liepājas siltums" ir vienīgais siltumenerģijas piegādātājs Liepājas centralizētās siltumapgādes sistēmai un līdz ar to atradās dominējošā stāvoklī konkrētajā tirgū. Konkurences padomes lēmumā gan nav

⁶⁷ Ibid., paras. 226–237. <http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/cases/decisions/38096/en.pdf>.

⁶⁸ Konkurences padomes 2003. gada 4. jūlija lēmums lietā nr. 664/02/05/12. *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 23. jūlijs, nr. 107. Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/?object_id=561.

ietvertas norādes uz to, ka “Liepājas siltuma” pakalpojumus nav iespējams aizstāt, jo pastāv tikai viena siltumenerģijas apgādes infrastruktūra.

Lietas izpētes ietvaros “Liepājas siltums” iesniedza Konkurences padomei pierādījumus par to, ka “Dukatra industrija” plombēšanas darbus veic nekvalitatīvi, pamatojoties uz iedzīvotāju un ēku apsaimniekotāju sūdzībām. Tomēr Konkurences padome, izvērtējot minētos pierādījumus, nekonstatēja to pietiekamību: “Liepājas siltums iesniegtie pierādījumi [...] nav vērtējami kā pietiekošs pamatojums atteikumam slēgt līgumu ar Dukatra Industrija [...]”⁶⁹ Turklāt, veicot izmeklēšanu, Konkurences padome konstatēja, ka “Liepājas siltums” slēgusi līgumus ar citiem ūdens skaitītāju uzstādīšanas un plombēšanas pakalpojumu sniedzējiem. Neraugoties uz to, Konkurences padome ņēmusi arī vērā, ka “Dukatra industrija” pirmais pieteikums par līguma slēgšanu bijis grūti saprotams, kā arī to, ka lietā ir pierādījumi, ka “Dukatra industrija”, veicot darbus, ne vienmēr ievēro piemērojamos noteikumus.

Šajā lietā Konkurences padome konstatēja pārkāpumu “Liepājas siltums” darbībās, kuras izpaudās kā siltumenerģijas piegādes tirgū dominējoša tirgus dalībnieka atteikums slēgt darījumu ar tirgus dalībnieku, kas vēlas darboties karstā ūdens skaitītāju plombēšanas pakalpojumu tirgū. Lietas izpētes rezultātā Konkurences padome piemēroja naudas sodu 250 latu apmērā, kā arī tiesisko pienākumu noslēgt nepieciešamo līgumu ar “Dukatra industrija”.

“Liepājas siltums” būtu uzskatāms par “Dukatra industrija” neizbēgamu darījumu partneri, jo atbilstoši Liepājas domes noteikumiem “Liepājas siltums” kā ūdens piegādātājam bija tiesības izvēlēties, kuras sabiedrības veic darbības ar karstā ūdens skaitītājiem.

Vērtējot šo lietu, jāņem vērā, ka Konkurences padome lietas izpētes ietvaros vērtēja, vai “Liepājas siltums” iesniegtie pierādījumi par “Dukatra industrija” darbībām vērtējami kā pietiekoši, lai atteiktos slēgt līgumu. Jāsecina, ka dominējošā stāvoklī esoša tirgus dalībnieka darbības, atsakoties slēgt līgumu, varētu tikt uzskatītas par objektīvi attaisnojāmām, ja pastāv pierādījumi, ka potenciālais darījumu partneris savus pakalpojumus sniedz nekvalitatīvi un neievēro piemērojamo normatīvo tiesību aktu prasības. Attiecībā uz šo lēmumu vērts minēt, ka 2004. gada 1. oktobrī

⁶⁹ Turpat, 9. lpp.

Administratīvā apgabaltiesa noraidīja “Liepājas siltums” pieteikumu par lēmuma atcelšanu.⁷⁰

Atšķirībā no lietas par AS “Liepājas siltums” atteikšanos slēgt līgumu ar tirgus dalībnieku, kas vēlējās uzsākt darboties saistītajā tirgū, Konkurences padome savā 2005. gada 13. oktobra lēmumā lietā *Par 17.03.2005. SIA “12 Dimensijas” iesniegumu*⁷¹ vērtēja SIA “BT 1” (“BT 1”) darbības tirgū, kur tika konstatēts “BT 1” dominējošais stāvoklis.

SIA “12 Dimensijas” (“12 Dimensijas”) iesniedza sūdzību Konkurences padomei par to, ka “BT 1” atkārtoti atteicās noslēgt līgumu ar “12 Dimensijas” par piedalīšanos “BT 1” rīkotajās izstādēs “Skola...”, “Grāmata...”. Konkurences padome šajā lietā izmantoja samērā šauru konkrētā tirgus definīciju, nosakot, ka tas ir izglītības tematikas izstāžu rīkošanas tirgus Latvijas teritorijā, un pamatojot šādu konkrētā tirgus definēšanu ar to, ka “[...] dažādu atšķirīgu izstāžu pazīmes un to mērķauditorija atšķiras”. Ņemot vērā, kas “BT 1” bija viens no diviem tirgus dalībniekiem, kas vispār rīkoja tematiskās izstādes, kā arī to, ka konkrētajā tirgū, vērtējot pēc visiem parametriem, “BT 1” tirgus daļa pārsniedza 80 procentus, Konkurences padome konstatēja, ka “BT 1” atradās dominējošā stāvoklī izglītības tematikas izstāžu rīkošanas tirgū Latvijas teritorijā.

Lietas izpētes laikā Konkurences padome vērtēja, vai “BT 1” pastāvēja objektīvs iemesls atteikt “12 Dimensijas” dalību attiecīgajās izstādēs. “BT 1” savus atteikumus pamatoja ar faktu, ka “12 Dimensijas” izdod laikrakstu *Izstāde*, kas neatbilst rīkoto izstāžu pamatmērķim. Konkurences padomes vērtējumā minētais laikraksts ietvēra informāciju, kas atbilst izstāžu pamatmērķim, tas ir, informāciju par mācību iestāžu izglītības programmām. Turklāt Konkurences padome konstatēja, ka “12 Dimensijas” iepriekšējā gadā bija piedalījusies izstādēs.

Vienlaikus Konkurences padome arī secināja, ka “BT 1” un “12 Dimensijas” zināmā mērā konkurē ar izglītības tematiku izstāžu rīkošanas tirgu saistītajā reklāmas pakalpojumu tirgū (tiesa gan, nedefinējot to kā atsevišķu tirgu konkrētās lietas ietvaros) un līdz ar to “12 Dimensijas” ir būtiski piedalīties attiecīgajās izstādēs. Jānorāda, ka Konkurences padomes lēmumā nav ietverts vērtējums, vai “BT 1” darbības bija proporcionālas un atbilstošas, lai “aizstāvētos” pret konkurenci no “12

⁷⁰ Skat.: Konkurences padomes 2004. gada pārskats. http://www.kp.gov.lv/?object_id=523.

⁷¹ Konkurences padomes 2005. gada 13. oktobra lēmums lietā nr. 203/05/06/6. *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 1. novembris, nr. 173. Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2005/D51_1310.pdf.

Dimensijas” puses reklāmas pakalpojumu tirgū, tomēr, ņemot vērā lietas faktus, maz ticams, ka šāds vērtējums varētu novest pie atšķirīga lēmuma.

Rezultātā, Konkurences padome nekonstatēja objektīvus apstākļus, kāpēc “BT 1” būtu varējusi atteikt “12 Dimensijas” iespēju piedalīties “BT 1” organizētajās izstādēs par izglītības tematiku, norādot, ka “BT 1” diskriminēja “12 Dimensijas” un bez objektīva iemesla atteicās slēgt darījumu. Attiecīgi Konkurences padome noteica “BT 1” naudas sodu 710 latu apmērā.

Jāsecina, ka šī lieta ir piemērs situācijai, kad salīdzinoši šaura konkrētā tirgus definīcija ļauj konstatēt, ka tirgus dalībnieks atrodas dominējošā stāvoklī un attiecīgi jebkuras šī tirgus dalībnieka darbības, kas saistītas ar atteikumu sniegt pakalpojumu, uzskatāmas par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Šajā lietā “BT 1” norādīja uz to, ka “12 Dimensijas” piedāvātais materiālu klāsts neatbilst izstāžu tematikai, tomēr Konkurences padomes vērtējumā šis arguments nebija uzskatāms par patiesu un līdz ar to par objektīvu pamatojumu. Attiecīgi tirgus dalībniekiem ir jāņem vērā, ka, vērtējot objektīvu iemeslu esamību atteikumam, Konkurences padome šo vērtējumu izdarīs pēc saviem labākajiem ieskatiem, līdz ar to tirgus dalībniekiem savi iesniegtie argumenti jāpamato ar pierādījumiem, kurus var atzīt par objektīviem un vērā ņemamiem. Tirgus dalībniekiem jāvērs Konkurences padomes uzmanība arī uz iespējamo “aizstāvību” pret konkurenci, kura izpaužas kā atteikums slēgt līgumus ar konkurentiem.

Jāuzsver, ka šo Konkurences padomes lēmumu 2006. gada 27. decembrī atcēla Administratīvā rajona tiesa.⁷² Tiesa, vērtējot Konkurences padomes lēmumu, norādīja uz šādiem galvenajiem trūkumiem – neprecīzu konkrētā tirgus definīciju, jo Konkurences padome nebija ņēmusi vērā laikraksta *Izstāde* mazumtirdzniecības tirgu, kā arī nepamatoti secinājusi, ka laikraksts *Izstāde* konkurē ar “BT 1” izdoto izstādes katalogu. Turklāt tiesa norādīja, ka Konkurences padome nepamatoti nav ņēmusi vērā “BT 1” norādi par to, ka “12 Dimensijas” izdotais laikraksts neatbilst izstādes tematikai. Ņemot vērā, ka Konkurences padome nav atsākusi lietvedību lietā, tiesvedība turpinās.

4. Ražošanas, tirgus vai tehniskās attīstības ierobežošana (*Konkurences likuma 13. panta 2. punkts*)

⁷² Skat.: Administratīvās rajona tiesas 2006. gada 27. decembra spriedums lietā nr. A42-2547-06. Nepublicēts.

Kā jau minēts, Konkurences padomes praksē līdz šim nav bijusi neviena lieta, kur būtu konstatēta ražošanas, tirgus vai tehniskās attīstības ierobežošana kā dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas pārkāpums. Visvienkāršākais piemērs šādām darbībām varētu būt produkcijas apmēra ierobežošana, lai nodrošinātu pieprasījuma palielināšanos un ar to asociēto cenu paaugstināšanos, esošajiem konkurentiem nespējot laicīgi piegādāt pieprasīto daudzumu, savukārt potenciālajiem konkurentiem nespējot īstermiņā uzsākt darbību konkrētajā tirgū. Līdzīgi šī punkta pārkāpums varētu izpausties arī kā pieprasījuma neapmierināšana bez objektīvi attaisnojoša iemesla.

Kā piemēru tehniskās attīstības ierobežošanai var minēt *Microsoft* lietu⁷³, kur Komisija konstatēja EKL 82. panta pārkāpumu *Microsoft* darbībās, neatklājot konkurentiem informāciju, kas nepieciešama sistēmu savietošanai un līdzdarbībai. Komisija uzskatīja, ka tādējādi tiek ierobežota tehnoloģiskā attīstība, jo *Microsoft* konkurentiem minētā informācija bija nepieciešama, lai darbotos darbgrupas režīma serveru operētājsistēmu tirgū, konkurējot ar *Microsoft* izplatītajiem produktiem.⁷⁴

5. Papildu saistību vai līguma noteikumu noteikšana (*Konkurences likuma 13. panta 3. punkts*)

Papildu saistību vai līguma noteikumu noteikšana praksē visbiežāk izpaužas kā dažādu preču vai pakalpojumu “saistīšana”. Jāņem vērā, ka šis instruments piemērojams gadījumos, kad attiecīgās preces tiešām ir nesaistītas, tas ir, tās iespējams realizēt arī atsevišķi. Tas pats neapšaubāmi attiecas arī uz pakalpojumiem. Klasiskākie piemēri attiecībā uz “sasaistīšanu” ir atrodami lietās *Hilti AG v. Commission* un *Tetra Pak International SA v. Commission*, kur Eiropas Kopienų tiesas apstiprināja, ka par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu uzskatāmas darbības, kas vērstas uz to, lai *Hilti* celtnieku pistolēs tiktu izmantoti tikai *Hilti* ražotie

⁷³ Komisijas Lēmums par procesu saskaņā ar EK Līguma 82. pantu un Eiropas Ekonomikas zonas līguma 54. pantu pret *Microsoft Corporation*. Lieta nr. COMP/C-3/37.792 – Microsoft, 2007/53/EK: *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, L 32, 06.02.2004, 23.–28. lpp., ko apstiprināja arī PIT (skat.: PIT lieta: T-201/04 *Microsoft Corp. v Commission of the European Communities*. *Official Journal*, C 269, 10.11.2007, pp. 0045–0046).

⁷⁴ Turpat.

naglu magazini un lai *Tetra Pak* ražotajās iekārtās vienmēr tiktu izmantots *Tetra Pak* ražotais iepakojums.⁷⁵

Konkurences padomes praksē vērtētajās lietās dažādu pakalpojumu saistīšana līdz šim izpaudusies nedaudz atšķirīgi no minētajiem klasiskajiem piemēriem par preču saistīšanu. Tas ir, divos no trijiem lēmumiem, kur Konkurences padome konstatējusi papildu saistību noteikšanu, tā izpaudusies kā atlaižu piedāvāšana par tā pakalpojuma saņemšanu, kur attiecīgais tirgus dalībnieks atradies dominējošā stāvoklī, lai nodrošinātu, ka no dominējošā tirgus dalībnieka tiek saņemti arī pakalpojumi, attiecībā uz kuru sniegšanu dominējošais tirgus dalībnieks neatrodas dominējošā stāvoklī. Nav šaubu, ka pēc būtības abos zemāk aprakstītajos gadījumos dominējošā tirgus dalībnieka darbības varētu būt bijušas vērstas uz to, lai izslēgtu konkurentus vai nu no saistītā, vai arī no tā paša konkrētā tirgus. Tomēr, iespējams, no formālā viedokļa šīs darbības drīzāk būtu kvalificējamās kā *Konkurences likuma* 13. panta ģenerālklausulas pārkāpums vai arī neatbilstošas atlaižu sistēmas ieviešana, nevis papildu saistību vai līguma noteikumu noteikšana. Pēc būtības nevienā no minētajām lietām dominējošā stāvoklī esošie tirgus dalībnieki nebija veikuši darbības, kas nodrošinātu, ka klientiem nav iespējams saņemt pakalpojumu, nesaņemot blakus pakalpojumu vai arī neuzņemoties papildu saistības.

Tā, piemēram, Konkurences padome 2002. gada 12. jūnijā pieņēma lēmumu lietā nr. 133/01/05/8⁷⁶, kuru tā ierosināja, pamatojoties uz sabiedriskās organizācijas “Latvijas profilaktiskās medicīniskās dezinfekcijas asociācija” iesniegumu par AS “Hoetika – ATU” (“Hoetika”) darbībām, piedāvājot klientiem, kas slēdz ar “Hoetika” līgumus par deratizācijas, dezinfekcijas un dezinfekcijas pakalpojumiem, atlaides “Hoetika” sniegtajiem atkritumu izvešanas pakalpojumiem.

Šīs lietas ietvaros Konkurences padome definēja konkrēto tirgu kā cieto sadzīves atkritumu (CSA) apsaimniekošanu Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētā, Centra rajonā, Vidzemes priekšpilsētā, Zemgales priekšpilsētā un Ziemeļu rajonā, nosakot, ka “Hoetika” šajā tirgū atradās dominējošā stāvoklī. Jāatzīmē, ka lēmumā nav ietverta detalizēta analīze, kādu faktoru dēļ “Hoetika” konkrētajā tirgū atradās

⁷⁵ Skat.: PIT lieta: T-30/89 *Hilti AG v Commission of the European Communities* [1991]. ECR II-01439; EKT lieta: C-333/94 P *Tetra Pak International SA v Commission of the European Communities* [1996]. ECR I-05951. Skat. arī: Eiropas Kopienu tiesa: svarīgākie nolēmumi. *Jurista Vārds*, 2008. 19. februāris, nr. 7.

⁷⁶ Konkurences padomes 2002. gada 12. jūnija lēmums lietā nr. 133/01/05/8. http://www.kp.gov.lv/?object_id=569

dominējošā stāvoklī. Savukārt deratizācijas un dezinfekcijas pakalpojumu sniegšanu Rīgas pilsētā Konkurences padome definēja kā ar minēto tirgu saistīto tirgu, kurā vēlējās ienākt dominējošā stāvoklī esošais tirgus dalībnieks, tas ir, “Hoetika”.

Lietas izpētes laikā Konkurences padome konstatēja, ka “Hoetika” četros gadījumos 2001. gada laikā piešķīra klientiem atlaides par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem, ja klienti vienlaicīgi noslēdza arī līgumus par deratizācijas pakalpojumiem. Attiecīgi Konkurences padome šādu pakalpojumu sasaistīšanu uzskatīja par *Konkurences likuma* 13. panta 3. punkta pārkāpumu, kas “[i]lgākā laika periodā [...] var radīt nopietnus konkurences ierobežojumus un sašaurināt deratizācijas un dezinfekcijas pakalpojumu tirgu, izspiežot no tā citus tirgus dalībniekus.”⁷⁷

No šī Konkurences padomes lēmuma saprotams, ka arī neliels darbību skaits īsā laika periodā var tikt uzskatīts par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpumu.

Visbeidzot, no juridiski formālā viedokļa interesanta ir Konkurences padomes lēmumā ietvertā norāde uz to, ka, “[...] AS “Hoetika – ATU” darbības, kas liecina par iespējamo Konkurences likuma pārkāpumu, turpinās 2002. gadā. Ņemot vērā minēto, lietas izskatīšanai attiecībā uz norādītajām AS “Hoetika – ATU” darbībām ir piemērojamas 04.10.2001. pieņemtā Konkurences likuma attiecīgās materiālās normas.” Šādu Konkurences padomes nostāju 2006. gada 16. maijā apstiprināja Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments, norādot: *Ja likumdevējs nav devis skaidru risinājumu šādai situācijai, iestādei un tiesai ir jāpiemēro vispārējais princips par tiesību normas piemērojamību publiskajās tiesībās, tas ir, jāpieņem, ka šai tiesību normai ir tūlītējs spēks.*⁷⁸

2006. gada 2. maijā Konkurences padome pieņēma lēmumu lietā nr. 1071/05/05/1⁷⁹, kuru tā ierosināja uz AS “Diena” struktūrvienības “Abonēšanas centrs ‘Diena’” (tagad SIA “Abonēšanas centrs ‘Diena’”) iesnieguma pamata, kas norādīja, ka valsts akciju sabiedrība (VAS) “Latvijas Pasts” (“Latvijas Pasts”) piedāvāja preses izdevējiem 10 vai 20 procentu atlaides preses piegādēm ar

⁷⁷ Konkurences padomes 2002. gada 12. jūnija lēmums lietā nr. 133/01/05/8. http://www.kp.gov.lv/?object_id=569, 4. lpp.

⁷⁸ Skat.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 16. maija spriedums lietā nr. SKA-168/2006, 16. rindkopa. <http://www.at.gov.lv/lv/info/archive/department3/2006/>.

⁷⁹ Konkurences padomes 2006. gada 2. maija lēmums lietā nr. 1071/05/05/1. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2006/DE02_40_0205.pdf

nosacījumu, ka preses izdevēji noteica, ka preses izdevumu abonementa pamatcenas “Latvijas Pasta” gada sadarbības akcijas *Abonē Pastā lētāk* ietvaros ir attiecīgi par 10 vai 20 procentiem zemākas par citos preses izdevumu tīklos noteikto pamatcenu.

Pētot konkrēto tirgu, Konkurences padome secināja, ka preses izdevumu abonēšanas un piegādes pakalpojumi ir saistīti, un līdz ar to definēja konkrētās preces tirgu kā preses izdevumu abonēšanas un piegādes pakalpojumu tirgu. Šajā kontekstā jāatzīmē, ka Konkurences padome salīdzinoši bieži ir uz dažādu tirgus dalībnieku pieteikumu pamata vērtējusi “Latvijas Pasta” iespējamo dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas iespēju un ne vienmēr konsekventi ir pieturējusies pie vienas konkrētā tirgus definīcijas. Lai arī Konkurences padome savos lēmumos nepārtraukti atkārtoti, ka konkrētā tirgus definīcija izmantojama tikai konkrētās lietas izvērtēšanā, tiesiskās palāvības principa īstenošanas nolūkos tomēr būtu labi, vērtējot vienu un tā paša tirgus dalībnieka vienas un tās pašas darbības, izmantot vienu konkrētā tirgus definīciju kaut vai tā iemesla dēļ, ka attiecīgajam tirgus dalībniekam pašam ir jāspēj aprēķināt savas tirgus daļas un ietekmi konkrētajā tirgū.

Šajā lietā Konkurences padome noraidīja “Latvijas Pasta” argumentu par to, ka konkrētās preces tirgus būtu definējams kā preses izdevumu mazumtirdzniecības tirgus Latvijā, uzskatot, ka preses izdevumu abonēšana nav aizstājama ar preses izdevumu iegādi mazumtirdzniecībā, jo starp minētajiem tirgiem pastāv būtiskas atšķirības, uz kurām lietas izpētes gaitā norādīja “Latvijas Pasts”.⁸⁰ Turklāt, definējot konkrēto tirgu, Konkurences padome analizēja arī izmaksas, kas rodas, realizējot preses izdevumus tirdzniecībā vai izmantojot abonēšanas un piegādes pakalpojumus, un attiecīgi arī preses izdevumu cenas, tiem nonākot pie galapatērētāja, un konstatēja, ka šīs izmaksas un cenas ir pietiekami atšķirīgas, lai tas norādītu uz atsevišķiem konkrētajiem tirgiem.⁸¹

Attiecībā uz konkrēto ģeogrāfisko tirgu Konkurences padome savā lēmumā sākotnēji norādīja, ka konkrētais tirgus, kurā darbojas “Latvijas Pasts”, ir preses izdevumu abonēšanas un piegādes pakalpojumu tirgus Latvijas ģeogrāfiskajā teritorijā. Tad Konkurences padome atzīmēja, ka “Latvijas Pasta” konkurenti, tas ir,

⁸⁰ “Latvijas Pasts” norādīja, ka preses izdevumu pirkšanas iemesli ir sekojoši: nav jāizdod lielas naudas summas, nav nepieciešams katrs laikraksta numurs, pastāv izvēles iespēja mainīt un variēt laikrakstus. Savukārt abonēšanas iemesli: abonēt ir ērtāk, jo preses izdevumu piegādā mājās, abonēt ir lētāk, abonējot pakalpojuma saņēmējam ir garantija saņemt katru laikraksta numuru. Skat.: Konkurences padomes 2006. gada 2. maija lēmums lietā nr. 1071/05/05/1.

http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2006/DE02_40_0205.pdf, 9. lpp.

⁸¹ Turpat, 12. lpp.

“Abonēšanas centrs ‘Diena’”, SIA “Preses A Pasts” un SIA “Abonēšanas aģentūra P.K.S.”, darbojās dažādās ģeogrāfiskajās teritorijās, līdz ar to konkrēto tirgu iespējams dalīt reģionāli. Attiecīgi Konkurences padome konstatēja, ka visas četras komercsabiedrības darbojās Rīgā, Rīgas rajonā un Jūrmalā. Savukārt, pārējos Latvijas reģionos darbojās tikai “Latvijas Pasts” un “Abonēšanas centrs ‘Diena’”. Atklāts paliek jautājums, vai metodoloģija tirgus dalīšanai ģeogrāfiskās teritorijās nav pretrunā ar *Konkurences likumā* ietverto ģeogrāfiskā tirgus definīciju, kā arī Komisijas vadlīnijām konkrētā tirgus noteikšanai, kuras savā praksē ievēro Konkurences padome un kuras nosaka, ka konkrētais ģeogrāfiskais tirgus ir teritorija, kurā konkurences apstākļi ir pietiekami līdzīgi un nošķirami no citām ģeogrāfiskajām teritorijām. Konkurences padome lēmumā norādīja, ka pastāv virkne ģeogrāfisko teritoriju, kurās preses izdevumu abonēšanas un piegādes pakalpojumus sniedz “Latvijas Pasts” un arī “Abonēšanas centrs ‘Diena’”. Līdz ar to rodas jautājums, vai nav jānošķir konkrētās preces tirgus pilsētās un ārpus pilsētu teritorijām, kā norādījis arī “Latvijas Pasts”.⁸²

Vērtējot “Latvijas Pasta” dominējošo stāvokli, Konkurences padome lēmumā konstatēja, ka ģeogrāfiskajās teritorijās, kur darbojas “Latvijas Pasts” un “Abonēšanas centrs ‘Diena’”, “Latvijas Pasta” tirgus daļa ir lielāka par 80 procentiem (vērtējot pēc apgrozījuma latos). Attiecībā uz konkrētās preces tirgu vispār, Konkurences padome kā svarīgu faktoru minēja, ka “Latvijas Pastam” atbilstoši *Pasta likumam*⁸³ bija piešķirtas monopoltiesības sniegt noteiktus pasta pakalpojumus, kā rezultātā tas ir vienīgais operators ar pasta iestāžu tīklu visā Latvijas teritorijā.

Rezultātā Konkurences padome secināja, ka “Latvijas Pasts” atradās dominējošā stāvoklī preses izdevumu abonēšanas un piegādes pakalpojumu tirgū atsevišķās Latvijas ģeogrāfiskās teritorijās, kā arī kopumā tajās Latvijas teritorijas daļās, kur darbojās “Latvijas Pasts” un “Abonēšanas centrs ‘Diena’”.

Vērtējot “Latvijas Pasta” rīcību, izvēršot akciju *Abonē pastā lētāk*, Konkurences padome norādīja, ka “Latvijas Pasta” preses izdevējiem izsūtītajos piedāvājumos bijusi norāde uz to, ka atlaides attiecībā uz “Latvijas Pasta” sniegtajiem abonēšanas un piegādes pakalpojumiem būs spēkā tikai tik ilgi, cik preses izdevēji noteiks samazinātas preses izdevumu abonenta pamatcenas attiecībā pret cenām, kas noteiktas citos preses izdevumu piegādes tīklos. Turklāt Konkurences padomes

⁸² Turpat, 17. lpp.

⁸³ Pasta likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1994. 31. maijs, nr. 64

ieskatā “Latvijas Pastam” pastāvēja pietiekami vienkāršas iespējas kontrolēt, vai šīs atlaides tiešām praksē no preses izdevēju puses tiek piemērotas.

Lēmumā Konkurences padome “Latvijas Pasta” darbības kvalificēja kā atbilstošas *Konkurences likuma* 13. panta 3. punktā noteiktā pārkāpuma pazīmēm, attiecīgi uzliekot tiesisko pienākumu tās pārtraukt, kā arī piemērojot naudas sodu 33 154,16 latu apmērā. Atbilstoši publiski pieejamajai informācijai “Latvijas Pasts” šo lēmumu apstrīdējis administratīvajā tiesā.⁸⁴

Jaunākais Konkurences padomes lēmums, kas konstatē *Konkurences likuma* 13. panta 3. punkta pārkāpumu, ir 2008. gada 9. janvāra lēmums lietā nr. 1815/07/05/27 *Par Konkurences likuma 13. panta 3. un 4. punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu VAS “Latvijas dzelzceļš” darbībā*⁸⁵. Konkurences padome lietu ierosināja pēc AS “Ditton pievadķēžu rūpnīca” (“Ditton”) pieteikuma, kurā “Ditton” norāda, ka VAS “Latvijas dzelzceļš” (“Latvijas dzelzceļš”) pieprasīja “Ditton” slēgt līgumu par “Latvijas dzelzceļa” īpašumā esošās dzelzceļa infrastruktūras uzturēšanu, saskaņā ar kuru “Ditton” proporcionāli ar citiem infrastruktūras izmantotājiem segtu uzturēšanas izmaksas. “Ditton” Konkurences padomei norādīja, ka iepriekšējos gados piekrita segt daļu no “Latvijas dzelzceļa” izdevumiem, bet 2007. gadā nolēma no šīs prakses atteikties

Konkurences padome lietas izpētes ietvaros secināja, ka “Latvijas dzelzceļš” ir vienīgā komercsabiedrība, kas ir publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras pārvaldītājs, attiecīgi arī publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras izmantošanas pakalpojuma sniedzējs Latvijā. Tātad “Latvijas dzelzceļš” atrodas dominējošā stāvoklī šajā tirgū. Vienlaicīgi Konkurences padome konstatēja, ka “Latvijas dzelzceļam” atbilstoši *Dzelzceļa likuma*⁸⁶ 9. panta trešajai daļai publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras iecirkņi jāuztur un jāattīsta. Savukārt maksu par dzelzceļa infrastruktūras izmantošanu nosaka Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija. Attiecīgi Konkurences padome konstatēja, ka “Latvijas dzelzceļš” nepamatoti pieprasīja maksu par infrastruktūras uzturēšanu, kā arī, ka līgumos par dzelzceļa infrastruktūras izmantošanu noteikts, ka gadījumā, ja “Ditton” noteiktos termiņos nepiegādā materiālu sliežu ceļu remontam, notiek līguma izbeigšana un pievedceļu

⁸⁴ Skat.: Konkurences padomes 2006. gada publiskais pārskats.

http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/KP%20parskats%202006%20Lv%20Final.pdf.

⁸⁵ Konkurences padomes 2008. gada 9. janvāra lēmums lietā nr. 1815/07/05/27. *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 22. janvāris, nr. 11. Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2008/DE02_06_0901.pdf.

⁸⁶ Dzelzceļa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 17. aprīlis, nr. 102/105

slēgšana vagonu padošanai. Minētos līguma noteikumus Konkurences padome uzskatīja par esošiem pretrunā ar *Konkurences likuma* 13. panta 3. punktu, jo tie prasa no tirgus dalībniekiem papildu saistības, kuras pēc būtības un komerciālā lietojuma nav attiecināmas uz konkrēto darījumu.

Šis Konkurences padomes lēmums par *Konkurences likuma* 13. panta 3. punkta noteikumu pārkāpumu atšķiras no Konkurences padomes lēmumiem attiecībā uz “Hoetiku” un “Latvijas Pastu”, jo dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana izpaužas kā papildu pienākumu noteikšana tirgus dalībniekiem, tas ir, “Ditton”, lai varētu saņemt pakalpojumus no “Latvijas dzelzceļa”. Šajā gadījumā Konkurences padome konstatējusi, ka dominējošā stāvoklī esošs tirgus dalībnieks nevis sasaista pakalpojumus, bet gan ietver līgumos papildu nosacījumus, kas jāizpilda pakalpojumu saņēmējiem.

6. Netaisnīgu cenu noteikšana, diskriminējoša cenu noteikšana, atlaižu sistēmu pieļaujamība (*Konkurences likuma* 13. panta 4. punkts)

Jēdziens “netaisnīgas cenas” konkurences tiesībās apzīmē veselu darbību kopumu, kuras ir aizliegtas dominējošā stāvoklī esošiem tirgus dalībniekiem. Vispirms jāņem vērā, ka atbilstoši *Konkurences likuma* 13. panta 4. punktam netaisnīgas var būt gan pirkšanas, gan pārdošanas cenas. Turklāt jēdziens „netaisnīgas cenas” aptver gan pārmērīgi augstas, gan arī “plēsonīgas” (tas ir, pārmērīgi zemas) cenas. Jautājums par to, kādas cenas uzskatāmas par pārmērīgi augstām, Eiropas Kopienų konkurences tiesībās ir skaidrots vairākkārt, tomēr ne pārāk izsmeļoši.

Sākotnēji Eiropas Kopienų tiesa (EKT) spriedumā lietā *United Brands Company and United Brands Continentaal BV v. Commission*⁸⁷ (*United Brands* lieta) norādīja, ka gadījumā, ja dominējošā stāvoklī esošs tirgus dalībnieks tieši vai netieši nosaka negodīgas pirkšanas vai pārdošanas cenas, šāda darbība ir uzskatāma par pārkāpumu, tomēr ir ieteicams pārliecināties, vai dominējošā stāvoklī esošais tirgus dalībnieks ir izmantojis stāvokļa radītās priekšrocības labuma gūšanai, kas nebūtu iespējams normālas un pietiekami efektīvas konkurences apstākļos. Tiesa minētajā spriedumā ir atzinusi, ka šāda pārāk augsta cena, cita starpā, varētu būt noteikta objektīvi, ja to aprēķinātu, salīdzinot apstrīdēto preces pārdošanas cenu un preces

⁸⁷ EKT lieta: 27/76 *United Brands Company and United Brands Continentaal BV v Commission of the European Communities* [1978]. ECR 207, paras. 248–249.

ražošanas izmaksas, tādejādi atklājot peļņas starpību. Turklāt, saskaņā ar tiesas sniegto argumentāciju, ir nepieciešams noskaidrot, vai starpība starp reālajām izmaksām un preces reālo cenu ir pārlieku augsta un, gadījumā, ja atbilde uz šo jautājumu ir apstiprinoša, vai preces cena ir noteikta negodīga savā būtībā, vai arī tikai salīdzinājumā ar konkurējošām precēm.⁸⁸ Attiecībā uz minēto, EKT spriedumā *United Brands* lietā ir atzīmējusi arī ievērojamas un brīžiem ļoti būtiskas problēmas izmaksu noteikšanā, kas dažreiz ietver netiešo izdevumu proporcionālu sadalījumu un vispārējos izdevumus, kas var būtiski atšķirties atkarībā no uzņēmuma lieluma, darbības sfēras, uzņēmuma izvietojuma sarežģītības pakāpes, darbības ģeogrāfiskās platības, kā arī atkarībā no tā, vai uzņēmums ražo vienu vai vairākas preces, filiāļu skaita un to savstarpējām attiecībām.⁸⁹

Minētās norādes *United Brands* lietā Komisija izmanto vēl joprojām, lai vērtētu cenu atbilstību. Lēmumā lietā *Scandlines Sverige AB v Port of Helsingborg*⁹⁰ Komisija norādīja, ka, lai vērtētu cenu pārmērīgumu, vispirms nepieciešams izvērtēt noteikto cenu vai tarifu attiecību pret faktiskajām izmaksām, kas radušās attiecīgajam tirgus dalībniekam, tad ir izvērtējams, vai noteiktās cenas uzskatāmas par negodīgām, salīdzinot ar cenām, kas noteiktas citiem klientiem vai tām, ko nosaka līdzīgi tirgus dalībnieki, visbeidzot, jāizvērtē, vai cenas pēc būtības ir netaisnīgas.⁹¹ Attiecībā uz pēdējo vērtēšanas kritēriju Komisija savā lēmumā norādīja, ka tikmēr, kamēr pastāv saprātīga attiecība starp cenu un pakalpojuma ekonomisko vērtību, nebūtu pamata uzskatīt, ka cena pēc būtības ir netaisnīga, turklāt šajā vērtējumā jāņem vērā arī ar izmaksām nesaistītie faktori.⁹² Lai arī šajā lēmumā Komisija salīdzinoši detalizēti skaidrojusi, kā izvērtējams, vai noteiktās cenas varētu būt pārmērīgi augstas, ir samērā sarežģīti definēt izsmeļošus kritērijus šim vērtējumam. Acīmredzot dominējošā stāvoklī esošiem tirgus dalībniekiem vienmēr jāņem vērā, ka tiem jāspēj pamatot noteiktās cenas vai tarifus, sniedzot objektīvu izskaidrojumu to apmēram, kā arī norādot uz attiecīgās cenas saistību ar preces vai pakalpojuma ekonomisko vērtību.

Atšķirībā no pārmērīgu cenu jēdziena, “plēsonīgu” cenu instruments Eiropas Kopienų konkurences tiesībās ir skaidrots izsmeļošāk un ir tieši saistīts ar vidējām

⁸⁸ Ibid., paras. 248–249.

⁸⁹ Ibid., para. 254.

⁹⁰ Commission decision of 23 July 2004 (Case COMP/A.36.568/D3 – *Scandlines Sverige AB v Port of Helsingborg*).

http://europa.eu.int/comm/competition/antitrust/cases/decisions/36568/reject_en.pdf.

⁹¹ Skat.: Ibid., para. 103.

⁹² Ibid., para. 228.

mainīgajām un vidējām kopīgajām izmaksām, vismaz attiecībā uz precēm un pakalpojumiem, kur šīs izmaksas iespējams definēt. Lietā *AKZO Chemie BV v. Commission*⁹³ (AKZO lieta) EKT noteica sekojošus kritērijus attiecībā uz plēsonīgām cenām. Gadījumā, ja tirgus dalībnieks tirgo produkciju par cenām, kas ir mazākas par vidējām mainīgajām izmaksām, tas uzskatāms par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Savukārt, ja noteiktās cenas ir lielākas par vidējām mainīgajām izmaksām, bet mazākas par vidējām kopējām izmaksām, tirgus dalībnieka rīcība, nosakot šādas cenas, uzskatāma par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu tikai, ja tas darīts ar mērķi “iznīcināt” konkurentu. Turklāt attiecībā uz izmaksām EKT norādīja, ka to mainīgums izvērtējams katrā konkrētajā lietā un gadījumā, nevis tikai piemērojot atbilstošus grāmatvedības noteikumus.⁹⁴ Jāatzīmē, ka Eiropas Kopienų tiesībās “plēsonīgu cenu” piemērošanas koncepcija atšķiras no līdzīgas doktrīnas, kas tiek piemērota Amerikas Savienotajās Valstīs, ar to, ka Eiropas Kopienų tiesībās nav nepieciešams pierādīt, ka dominējošais tirgus dalībnieks atguvis zaudējumus, kas radušies, nosakot un īstenojot plēsonīgu cenu politiku.⁹⁵

Papildus pārmērīgu un plēsonīgu cenu noteikšanas aizliegumam, dominējošiem tirgus dalībniekiem pastāv arī aizliegums piemērot diskriminējošus cenu noteikumus, kā arī dažāda veida diskriminējošas atlaides. Attiecībā uz diskriminējošiem noteikumiem, kā visvienkāršāko piemēru iespējams minēt dažādu cenu noteikšanu vienādiem klientiem bez objektīva pamatojuma vai arī dažādu cenu noteikšanu dažādos reģionos, kuriem neatšķiras piegādes izmaksas. Attiecībā uz dominējošo tirgus dalībnieku atlaižu politiku jāmin, ka dominējošā stāvoklī esošiem tirgus dalībniekiem ir tiesības noteikt atlaides, kas pamatotas ar efektivitātes ieguvumiem, piemēram, atlaides par pasūtījuma apmēru. Tomēr dominējošā stāvoklī esošiem tirgus dalībniekiem ir aizliegts piemērot atlaides, kas sekmē klienta vai pircēja lojalitāti pret dominējošo tirgus dalībnieku.

Interesanti, ka tieši jautājumos par dominējošā stāvoklī esoša tirgus dalībnieka noteiktajām cenām Konkurences padome lēmusi salīdzinoši bieži – attiecībā uz SIA “TLA Dārzeni”, SIA “Rimaida”, SIA “Lattelekom”, SIA “Latvenergo”, SIA “AGA”. Minētajās lietās Konkurences padome konstatējusi gan nepamatotas cenas, gan arī

⁹³ EKT lieta: C-62/86 *AKZO Chemie BV v Commission of the European Communities* [1991]. ECR I-3359.

⁹⁴ *Ibid.*, paras. 69–74, 94.

⁹⁵ Skat.: Sinclair D. Abuse of Dominance at a Crossroads – Potential Effect, Object and Appreciability under Article 82. *European Competition Law Review*, 2006, 8(25).

nepamatotu cenu diskrimināciju preču un pakalpojumu saņēmējiem. Nevienā no minētajām lietām nav piemēroti šie kritēriji, lai noteiktu, vai cenas bijušas netaisnīgas. Tomēr jāņem vērā, ka 2004. gada 9. janvāra lēmumā⁹⁶ par SIA "Lattelekom" darbībām Konkurences padome vērtēja SIA "Lattelekom" pārdoto telefona aparātu cenu attiecību pret mainīgajām izmaksām. Šajā sakarībā jānorāda, ka Senāta Administratīvo lietu departaments ir apstiprinājis, ka administratīvajai tiesai, vērtējot Konkurences padomes lēmumu tiesiskumu, ir pamats atsaukties uz minēto praksi par netaisnīgu cenu noteikšanu.⁹⁷ Tomēr jāņem arī vērā, ka, neraugoties uz *Konkurences likuma* 13. panta un EKL 82. panta analogiju, Konkurences padomei ir tiesības *Konkurences likuma* 13. pantu piemērot atšķirīgi no EKL 82. panta piemērošanas. Līdz ar to Konkurences padomei pēc būtības nebūtu vienmēr jāseko EKT un Komisijas noteiktajām vadlīnijām. Šobrīd, vērtējot Konkurences padomes lēmumus par cenu noteikšanu, iespējams klasificēt vairākus lēmumu veidus. **Pirmkārt**, noteiktos gadījumos, kad tirgus dalībniekiem atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem vispār nav tiesību pieprasīt maksu par pakalpojumu sniegšanu, Konkurences padome arī nevērtēs šīs maksas pamatotību, kā lēmumā par VAS "Latvenergo" un VAS "Latvijas dzelzceļš" darbībām, kur Konkurences padome attiecīgi konstatēja, ka pakalpojumi sniedzami bez papildu samaksas noteikšanas atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem. **Otrkārt**, gadījumā, ja maksas noteiktas nesamērīgi augstas, kā lēmumos par SIA "TLA Dārzeni", SIA "AGA", SIA "Rimaida" un SIA "Lattelekom" darbībām attiecībā uz cenu noteikšanu, Konkurences padome lietas izpētes ietvaros pieprasīs tirgus dalībniekiem sniegt Konkurences padomei noteikto cenu ekonomisko pamatojumu. Tas ir, tirgus dalībniekiem jāspēj pierādīt, kā aprēķinātas cenas. **Visbeidzot**, gadījumos, kad tirgus dalībnieki noteikuši diskriminējošas cenas, Konkurences padome vērtēs, vai cenu atšķirībām ir objektīvs pamatojums un, iespējams, klasificēs tirgus dalībnieku darbības kā atbilstošas *Konkurences likuma* 13. panta 5. punktam, nevis 4. punktam kā lēmumā par SIA "AGA" noteiktajām diskriminējošām cenām.

2002. gada 5. jūnijā Konkurences padome pieņēma lēmumu lietā nr. 219/01/05/12 *Par SIA "StarLett" un SIA "Adelina Ltd." iesniegumu par SIA "TLA*

⁹⁶ Konkurences padomes 2004. gada 9. janvāra lēmums lietā 122/03/05/03. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 29. janvāris, nr. 15. Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2004/D03_0901.pdf.

⁹⁷ Skat.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 25. aprīļa sprieduma lietā nr. SKA-0129-06 9.2 rindkopa. Nepublicēts.

Dārzeņi”⁹⁸. SIA “TLA Dārzeņi” (“TLA Dārzeņi”) veica elektroenerģijas piegādi Rīgā, Biķernieku ielā 121, kur izvietots “TLA Dārzeņi” elektroenerģijas sadales tīkls, pērkot elektroenerģiju no VAS “Latvenergo”. Atbilstoši uz lēmuma pieņemšanas laiku spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem “TLA Dārzeņi” bija uzskatāms par elektroenerģijas tālākpārdevēju un attiecībā uz konkrēto teritoriju par elektroenerģijas piegādātāju, kas saņēmis licenci elektroenerģijas sadalei un realizācijai.

Vērtējot “TLA Dārzeņi” darbību, Konkurences padome konstatēja, ka apakšlietotājiem būtu neizdevīgi pārslēgties uz citu elektroenerģijas piegādātāju, jo nepieciešamas lielas investīcijas jaunas elektroietaisies un elektrotīkla projektu izstrādei un realizācijai. Līdz ar to Konkurences padome uzskatīja, ka elektroenerģijas piegādes pakalpojums šajā teritorijā uzskatāms par praktiski neizvietojamu. Attiecīgi konkrētais tirgus lietā tika definēts kā elektroenerģijas piegādes pakalpojuma tirgus adresē Rīgā, Biķernieku ielā 121. Savukārt “TLA Dārzeņi” noteikts par šajā konkrētajā tirgū dominējošā stāvoklī esošu tirgus dalībnieku. Jāņem vērā, ka attiecīgajā teritorijā darbojās arī “TLA Dārzeņi” kapitāla daļu īpašnieki, kas atbilstoši Konkurences padomes konstatējumam konkurēja ar daļu no tirgus dalībniekiem, kuri saņēma pakalpojumus no “TLA Dārzeņi”.

Vērtējot “TLA Dārzeņi” darbības, Konkurences padome konstatēja, ka “TLA Dārzeņi” dažos gadījumos klientiem izrakstītajos fakturrēķinos ir norādījusi ekonomiski nepamatotus maksājumus vai arī atšķirīgus maksājumus, nekā noteikts Energoapgādes regulēšanas padomes attiecīgajā rīkojumā, kā arī atšķirīgus maksājumus dažādiem lietotājiem. Turklāt “TLA Dārzeņi” piemēroja arī dažādus līguma nosacījumus vienādiem elektroenerģijas lietotājiem, piemēram, attiecībā uz “TLA Dārzeņi” tiesībām pārtraukt līgumus. Attiecīgi Konkurences padome šīs darbības klasificējusi kā *Konkurences likuma* 13. panta ģenerālklausulā un 13. panta 4. punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu.

Gala rezultātā Konkurences padome noteica “TLA Dārzeņi” naudas sodu 535 latu apmērā, kā arī tiesisko pienākumu pārtraukt tādu maksājumu piemērošanu, par kuriem nav notikusi vienošanās, kā arī uzlikumu izstrādāt attiecīgiem noteikumiem atbilstošu metodiku tarifu aprēķināšanai. Jāuzsver, ka šis lēmums ir ievērojams cīņās ar to, ka Konkurences padome, vienlaicīgi ar tiesisko pienākumu uzlikšanu tirgus

⁹⁸ Konkurences padomes 2002. gada 5. jūnija lēmums lietā nr. 219/01/05/12. http://www.kp.gov.lv/?object_id=569

dalībniekam, pieņēma lēmumu informēt arī Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisiju par nepilnībām nozares regulējumā.

2002. gada 17. jūlijā Konkurences padomes pieņēma lēmumu lietā nr. 395/01/05/22k⁹⁹, kura tika ierosināta, pamatojoties uz SIA “Datatel” (“Datatel”) iesniegumu par SIA “Lattelekom” (“Lattelekom”) iespējamo dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kas izpaudusies kā ultimātīva prasība papildus līgumam par 34 Mbit/s iekšzemes ciparu līnijas Rīga – Ventspils nomu noslēgt arī trīspusēju “kapacitāšu savienošana” līgumu starp “Lattelekom”, “Datatel” un uzņēmēj sabiedrību “Telía Aktiebolag” (“Telía AB”), kas darbojas Zviedrijā. Attiecīgais līgums paredzēja no 2001. gada 1. jūlija vienpusēji 3,5 reizes paaugstināt abonēšanas maksu par kapacitāšu savienošanu. Pakalpojums “kapacitāšu savienošana” “Datatel” bija nepieciešams, lai nodrošinātu savus klientus ar pieslēgumu globālajam interneta tīklam. Satiksmes ministrija savā atzinumā ir norādījusi, ka elektromehāniskā starptautiskās un nacionālās līnijas savienošana saskaņā ar normatīvajiem aktiem uzskatāma par vienreizēju savienojuma pakalpojumu, un līdz ar to “Datatel” uzskatīja, ka “Lattelekom” pieprasa nepamatotu abonēšanas maksu.

Vērtējot “Lattelekom” ietekmi telekomunikāciju pakalpojumu tirgū, Konkurences padome norādīja, ka, atbilstoši spēkā esošajai likuma *Par telekomunikācijām*¹⁰⁰ redakcijai, “Lattelekom” līdz 2003. gada 1. janvārim tika saglabātas ekskluzīvas tiesības pārvaldīt, attīstīt un ekspluatēt fiksēto telekomunikāciju tīklu un nodrošināt nomāto līniju pakalpojumus Latvijas Republikā. Attiecīgi Konkurences padome konstatēja “Lattelekom” dominējošo stāvokli telekomunikāciju līniju iznomāšanas tirgū.

Savukārt konkrētais tirgus, kurā vienlaicīgi darbojās “Lattelekom” un “Datatel” (kā arī SIA “Telía Latvija” un “Telía AB”, kas “Datatel” īpašnieku struktūras dēļ tika uzskatīti par vienu tirgus dalībnieku), ir interneta pieslēguma tirgus Latvijā, ko attiecīgi var sadalīt interneta starptautiskā pieslēguma pakalpojuma vairumtirdzniecības tirgū vai interneta pieslēguma pakalpojuma mazumtirdzniecības tirgū. Turklāt atbilstoši Konkurences padomes rīcībā esošajai informācijai interneta starptautiskā pieslēguma pakalpojuma vairumtirdzniecības tirgū uz konkrēto brīdi

⁹⁹ Konkurences padomes 2002. gada 17. jūlija lēmums lietā nr. 395/01/05/22k. http://www.kp.gov.lv/?object_id=569

¹⁰⁰ Par telekomunikācijām: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 16. novembris, nr. 166; zaudējis spēku ar 2004. gada 1. maiju.

darbojās tikai “Datatel” un “Lattelekom”, turklāt “Datatel” tirgus daļa bija aptuveni 20 procenti.

Lietas izpētes gaitā Konkurences padome ieguva vairākus ekspertu atzinumus par interneta pieslēgumu nodrošināšanu un, balstoties uz šiem ekspertu atzinumiem, konstatēja, ka “Lattelekom”, atrodoties dominējošā stāvoklī telekomunikāciju līniju iznomāšanas pakalpojumu tirgū, uzspiež savam konkurentam interneta pieslēguma pakalpojumu tirgū ekonomiski nepamatotu un netaisnīgu ikmēneša maksu par vienreizēju kabeļa instalācijas pakalpojumu “kapacitāšu savienošana”, kā arī no 2001. gada 1. jūlija uzspiež nepamatotu paaugstinātu ikmēneša maksu šim pakalpojumam.

Rezultātā Konkurences padome konstatēja *Konkurences likuma* 13. panta 4. punkta pārkāpumu “Lattelekom” darbībā un piemēroja naudas sodu 143 919 latu apmērā, kā arī noteica tiesisko pienākumu no lēmuma saņemšanas brīža pārtraukt pakalpojuma “kapacitāšu savienošana” nepamatotas ikmēneša maksas iekasēšanu un turpmāk piemērot ekonomiski pamatotu (uz izmaksām balstītu) maksu par kabeļu instalācijas pakalpojuma “kapacitāšu savienošana” uzturēšanu. Šajā saistībā jāatzīmē, ka vismaz pašā Konkurences padomes lēmuma tekstā neparādās analīze par to, vai pieprasītajai maksai ir ekonomisks, uz izmaksām balstīts pamatojums.

Attiecībā uz šo Konkurences padomes lēmumu jāmin, ka tas ir viens no tiem lēmumiem par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kas apstrīdēts un attiecīgi atcelts Administratīvajā rajona tiesā, kā arī Administratīvajā apgabaltiesā. Tomēr 2007. gada 27. jūnijā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments lietu nodeva atkārtotai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai, atsaucoties uz EKT praksi par netaisnīgu cenu noteikšanu un norādot, ka Konkurences padome vērtējusi cenu pamatotību.¹⁰¹ Šajā sakarībā svarīgi ir arī atzīmēt, ka Senāts piekrita Konkurences padomes argumentam par to, ka pierādījumu iesniegšana konkurences tiesībās lielā mērā balstās uz tirgus dalībnieku un attiecīgi “Lattelekom” būtu bijis jāpamato izmaksu objektivitāte.

2004. gada 4. augustā Konkurences padome pieņēma lēmumu lietā nr. 794/03/06/10¹⁰², kura tika ierosināta uz SIA “V&K Holding” (“Holding”) iesnieguma pamata, kurā “Holding” norādīja, ka SIA “Rimaida” (“Rimaida”) kā ekskluzīvs

¹⁰¹ Skat.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 27. jūnija spriedums lietā nr. SKA-308/2007.

http://www.tiesas.lv/files/AL/06_2007/27_06_07/AL_2706_AT_SKA-308_2007.pdf

¹⁰² Konkurences padomes 2004. gada 4. augusta lēmums lietā nr. 794/03/06/10. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 20. augusts, nr. 132. Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2004/D54_0408.pdf.

dažādu filmu izplatītājs atsaka "Holding" iespēju iegādāties noteiktas filmas. Lietas izpētes laikā Konkurences padome ļoti šauri definēja konkrēto tirgu, nosakot, ka tā saucamos, "kases gabalus" var iedalīt atsevišķā konkrētajā tirgū. Attiecīgi šajā lietā Konkurences padome noteica konkrētos tirgus kā nomas videofilmas "Terminators 3; Mašīnu sacelšanās" VHS kasetēs un DVD diskos ierakstu mazumtirdzniecības tirgu Latvijas teritorijā; kā arī videofilmas "Terminators 3; Mašīnu sacelšanās" VHS kasetēs un DVD diskos ierakstu, kas paredzētas izplatīšanai (pārdošanai), mazumtirdzniecības tirgu Latvijas teritorijā. Konkrētais tirgus šajā lietā noteikts izteikti šauri, uz ko arī norādīja Senāta Administratīvo lietu departaments, vispārīgi norādot, ka *nav izslēgts, ka šauri definēta prece pēc tam var tikt atzīta par konkrētās preces tirgu, tomēr šādi apsvērumi ir ļoti būtiski un izdarāmi konkrētās lietas apstākļos, jo tālākais vērtējums par dominējošā stāvokļa esību tiek izdarīts noteiktā konkrētā tirgus ietvaros.*¹⁰³ Konkurences padomes ieskatā "Rimaida", kam piederēja ekskluzīvas tiesības uz šīs filmas izplatīšanu, atradās dominējošajā stāvoklī abos šajos konkrētajos tirgos, jo "Rimaida" tirgus daļa attiecīgi bija 100 procenti. Ņemot vērā šo tirgus daļu Konkurences padome uzskatīja, ka "Rimaida" pastāv iespējas darboties neatkarīgi no konkurentiem, klientiem vai patērētājiem.

Konkurences padome lietas izpētes rezultātā konstatēja, ka "Rimaida" neatteica "Holding" iespējas iegādāties minētās filmas. Toties "Rimaida" izrakstījusi fakturrēķinus "Holding" par summām, kas bija augstākas nekā citām uzņēmēj sabiedrībām, kas vēlējās iegādāties filmas noteiktajos formātos. Konkurences padome veica "Rimaida" noteikto filmu cenu analīzi, konstatējot, ka filmas pārdotas dažādiem pircējiem par atšķirīgām cenām un ka "Rimaida" nav izstrādāti kritēriji, kuri jāņem vērā, nosakot cenas vienai un tai pašai filmai, pārdodot to dažādiem klientiem. "Rimaida" skaidroja, ka vispirms nosakot filmām maksimāli augstu cenu un pēc tam to attiecīgi samazinot, ja nav pieprasījuma. Konkurences padome uzskatīja, ka šāda filmu cenu noteikšana nav atbilstoša *Konkurences likuma* 13. panta 4. punkta prasībām. Attiecīgi Konkurences padome noteica "Rimaida" pienākumu pārtraukt netiešo netaisnīgo cenu piemērošanu, kā arī piemēroja naudas sodu 250 latu apmērā.

"Rimaida" apstrīdēja šo Konkurences padomes lēmumu, bet gan rajona tiesa, gan apgabaltiesa pieteikumu noraidīja. Tomēr 2007. gada 15. janvārī Augstākās tiesas

¹⁰³ Skat.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 15. janvāra sprieduma lietā nr. SKA-15/2007 13. rindkopa. Nepublicēts.

Senāta Administratīvo lietu departaments šo lietu nodeva atkārtotai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai. Kā jau minēts, Senāts norādīja uz nepieciešamību vērtēt šaurās tirgus definīcijas pamatotību, cita starpā spriedumā minot arī to, ka atbilstoši EKT praksei intelektuālā īpašuma tiesību esamība (konkrētajā gadījumā filmu izplatīšanas ekskluzīvo licenču līgumi) vēl automātiski nenorāda uz dominējošo stāvokli, bet gan var būt viens no to raksturojošiem elementiem. Visbeidzot, svarīgi ir atzīmēt, ka Senāts šajā lietā uzsvēra: *No apgabaltiesas sprieduma secināms, ka konkrētajā gadījumā netiek vērtēts, vai cena atbildusi preces ekonomiskajai vērtībai, bet dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana konstatēta, jo pieteicēja noteikusi diskriminējošas cenas attiecībā pret citiem tirgus dalībniekiem (saviem konkurentiem). No šā konstatējuma secināms, ka ir piemēroti nevienādi noteikumi ekvivalentos darījumos ar citu tirgus dalībnieku, radot tam konkurences ziņā nelabvēlīgākus apstākļus, kas ir Konkurences likuma 13. panta 5. punkta pārkāpums. Izskatot lietu atkārtoti, izvērtējams jautājums, vai konkrētajos faktiskajos apstākļos, ņemot vērā iestādes lēmumā ietverto pamatojumu, ir piemērota pareizā materiālo tiesību norma.*¹⁰⁴

2006. gada 7. septembrī Konkurences padome pieņēma lēmumu lietā nr. p/06/05/5 *Par Konkurences likuma 13. panta iespējamo pārkāpumu AS “Latvenergo” darbībā*¹⁰⁵, kuras izpēti Konkurences padome uzsāka pēc savas iniciatīvas, kas nav raksturīgi lietām par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

AS “Latvenergo” (“Latvenergo”) sniedza elektroenerģijas sadales un realizācijas pakalpojumus filiālē “Rietumu elektriskie tīkli”, kam izsniegta licence nodrošināt elektroenerģijas sadali un apmierināt lietotāju prasības pēc elektroenerģijas licences darbības zonā. Konkurences padome definēja konkrēto tirgu kā Rietumu tīklu elektroenerģijas sadales pakalpojumu tirgu, norādot, ka atbilstoši licences noteikumiem šajā tirgū var darboties tikai viens tirgus dalībnieks un līdz ar to konstatējams “Latvenergo” dominējošais stāvoklis.

Liepājas speciālās ekonomiskās zonas (Liepājas SEZ) pārvalde 2002. gada 5. septembrī pieprasīja “Latvenergo” palielināt maksimālo vienlaicīgo slodzi no 5200 kilovatiem (kW) uz 8200 kW. “Latvenergo” 2002. gada 20. decembrī pieņēma lēmumu, kas paredzēja jauna sadales punkta “Osta” ēkas izbūvi un 10 kilovoltu (kV)

¹⁰⁴ Skat.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 15. janvāra sprieduma lietā nr. SKA-15/2007 16. rindkopa. Nepublicēts.

¹⁰⁵ Konkurences padomes 2006. gada 7. septembra lēmums lietā nr. p/06/05/5. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2006/DE02_98_0709.pdf

slēgiekārtas iegādi un montāžu ar kopējo budžetu 410 000 latu apmērā, no kuriem 148 300 latu segtu Liepājas SEZ.

Lietas izpētes rezultātā Konkurences padome ieguva informāciju, ka jaunā sadales punkta “Osta” gada slodze būtu 5 reizes mazāka nekā esošam sadales punktam, pie kura uz to brīdi bija pieslēgta Liepājas SEZ. Attiecīgi Konkurences padome konstatēja, ka nav notikusi elektrotīklu jaudas palielināšana, lai nodrošinātu elektroenerģijas pārdali Liepājas SEZ Ziemas ostas elektroapgādes sistēmai.

Vērtējot nozares regulējumu, Konkurences padome konstatēja, ka Liepājas SEZ pieprasīto maksimālo slodzi būtu bijis iespējams nodrošināt bez jauna sadales punkta ierīkošanas un atbilstoši attiecīgajam regulējumam šis pakalpojums “Latvenergo” būtu bijis jāsniedz bez maksas. Tomēr vienlaicīgi Konkurences padome arī konstatēja, ka uz to brīdi izmantotais sadales punkts bija novecojis un atradās pirmsavārijas stāvoklī. Minētās darbības kvalificējas kā *Konkurences likuma* 13. panta 4. punkta pārkāpumi.

Papildus Konkurences padome lietas izpētes gaitā secināja arī, ka Liepājas SEZ bija jāizbūvē 10 kV kabeļu līnijas no jaunā izbūvētā sadales punkta “Osta” uz veco sadales punktu pienākošo 10 kV kabeļu pārrāvuma vietu. Attiecīgi “Latvenergo”, izbūvējot jaunu sadales punktu “Osta”, nav nodrošinājusi Liepājas SEZ pārvaldes Ziemas ostas agrāk pieslēgto elektroietaišu pievienošanu Rietumu tīklu elektrotīklam. Tomēr Konkurences padome atzina, ka minētais skāra saistību izpildi un tātad izvērtējams civiltiesiskā kārtībā. Atklāts paliek jautājums, vai pārbūves veikšana, nenodrošinot ietaišu pievienošanu Rietumu tīklu elektrotīklam, noteiktos apstākļos nebūtu klasificējama kā atteikšanās piegādāt. Konkurences padome piemēroja “Latvenergo” naudas sodu 124 153,41 latu apmērā. Atbilstoši publiski pieejamajai informācijai “Latvenergo” šo Konkurences padomes lēmumu ir apstrīdējusi Administratīvajā rajona tiesā, tomēr spriedums lietā šobrīd nav pieejams.

7. Diskriminācija, radot konkurencei nelabvēlīgākus apstākļus (*Konkurences likuma* 13. panta 5. punkts)

Līdzīgi kā diskriminējoša cenu noteikšana, arī jebkāda cita veida diskriminācija dominējošo tirgus dalībnieku darbībās nav pieļaujama *Konkurences likuma* 13. panta 5. punkta kontekstā. Abstrahējoties no cenu diskriminācijas, kas aprakstīta augstāk, kā piemēru diskriminējošām dominējošu tirgus dalībnieku

darbībām iespējams minēt piegāžu prioritātes noteikšanu lojāliem klientiem, kas neizmanto konkurentu produkciju. Jāatzīst, ka apskatītajā Konkurences padomes praksē lēmumi, kur konstatēti *Konkurences likuma* 13. panta 5. punkta pārkāpumi, saistīti tikai ar cenu diskrimināciju, bet ne ar citu diskriminējošu noteikumu piemērošanu. Lietās par SIA “AGA” un VAS “Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs” darbībām, Konkurences padome konstatēja *Konkurences likuma* 13. panta 5. punkta pārkāpumus, tirgus dalībniekiem nosakot atšķirīgas cenas, nepamatoti samazinot cenas noteiktām raidorganizācijām, kā arī piemērojot paaugstinātu maksas koeficientu ar mērķi samazināt potenciālā konkurenta darbības iespējas.

2006. gada 7. septembrī Konkurences padome pieņēma lēmumu lietā nr. p/04/05/8 *Par Konkurences likuma 13. panta iespējamo pārkāpumu SIA “AGA” darbībās*¹⁰⁶. Līdzīgi kā lietu par “Latvenergo” pārkāpumu saistībā ar maksas noteikšanu par jauna sadales punkta izbūvi, arī SIA “AGA” (“AGA”) darbības Konkurences padome uzsāka vērtēt pēc savas iniciatīvas. “AGA” veica medicīnisko gāžu piegādi 72 ārstniecības iestādēm sašķidrinātā veidā un saspiestās gāzes veidā dažāda tilpuma balonos. “AGA” konkurents SIA “Elme Messer Gaas” piegādāja medicīniskās gāzes 15 ārstniecības iestādēm, no tām 9 ārstniecības iestādēm gāzes tika piegādātas balonos.

Atbilstoši Latvijā pastāvošajam regulējumam, medicīnisko skābekli Latvijā varēja tirgot tikai sabiedrības, kas to reģistrējušas Latvijas Republikas Zāļu reģistrā. Saskaņā ar reģistra datiem, medicīnisko skābekli bija reģistrējušas “AGA”, SIA “Elme Messer Gaas” un ar tām saistītie tirgus dalībnieki. No piegādātāja viedokļa medicīnisko skābekli iespējams piegādāt slimnīcām turēšanai tvertnēs, gan arī dažāda tilpuma balonos. Tomēr sašķidrinātā veidā, tas ir, tvertnēs, uzglabāt skābekli nevar liela daļa ārstniecības iestāžu, jo tajās nav stacionāro tvertnu skābekļa uzglabāšanai. Konkurences padome šo faktu uzskatīja par būtisku barjeru, kas apgrūtināja piegādātāja iespējas pārslēgties no medicīniskā skābekļa pildīšanas tvertnēs uz medicīniskā skābekļa pildīšanu balonos. Jāatzīmē, ka drīzāk šim formulējumam būtu jābūt bijušam izteiktam otrādi, ka tvertnu nepieciešamība apgrūtina piegādātāju iespējas no skābekļa piegādāšanas balonos pārslēgties uz skābekļa piegādāšanu sašķidrinātā veidā uzglabāšanai tvertnēs.

¹⁰⁶ Konkurences padomes 2006. gada 7. septembra lēmums lietā nr. p/04/05/8. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2005/DE02_97_0709.pdf

Nemot vērā minēto, Konkurences padome balonos pildītā saspīestā medicīniskā skābekļa gāzes tirgu Latvijas Republikā definējusi kā atsevišķu konkrēto tirgu. Lietas izpētes ietvaros Konkurences padome konstatējusi, ka "AGA" šajā tirgū ieguvusi monopolstāvokli, turklāt par "AGA" iespējām darboties neatkarīgi norāda "AGA" 2004. gada vidū īstenotais cenu paaugstinājums, kura rezultātā no "AGA" piegādēm atteikušās tikai divas slimnīcas. Attiecīgi lietā konstatēts "AGA" dominējošais stāvoklis. Turklāt vēsturiski "AGA" pārņēmusi savā īpašumā medicīnisko gāzu balonus, pēc tam nosakot līgumos ar ārstniecības iestādēm, ka gadījumā, ja līgums tiek izbeigts pirms termiņa, ārstniecības iestādēm netiek atgriezti baloni. Konkurences padome to uzskatīja par būtisku barjeru konkurentu ienākšanai tirgū.

Atbilstoši Konkurences padomes iegūtajiem pierādījumiem "AGA" 2004. gadā, pamatojoties uz vairākiem iemesliem, piedāvāja ārstniecības iestādēm izmaiņas medicīnisko gāzu piegādes līgumos, paredzot būtiski paaugstināt 40 litru balonos pildītās saspīestās medicīniskā skābekļa gāzes cenu. Konkurences padomei kā galvenos pamatojumus šādai gāzes cenu paaugstināšanai "AGA" minēja: ekonomiskā stāvokļa izmaiņas kopumā (tas ir, patēriņa cenu kāpumu), kā arī pienākumus ievērot Eiropas Savienības (ES) prasības. Attiecībā uz ES prasību izpildi, Konkurences padome konstatēja, ka nepieciešamība pārreģistrēt medicīnisko skābekli Zāļu valsts reģistrā nevar radīt papildu izmaksas, jo nav mainījušās piemērojamās prasības šai reģistrācijai.

Papildus "AGA" norādīja uz nepieciešamību modernizēt gāzu uzpildīšanas procesu un infrastruktūru, lai nodrošinātu tās atbilstību ES prasībām un labas ražošanas praksei. Konkurences padome vērtēja Valsts farmācijas inspekcijas ziņojumus par "AGA" nepieciešamajiem uzlabojumiem un konstatēja, ka cenu paaugstināšanas laikā "AGA" jau bija nodrošinājusi atbilstību ES prasībām un labai ražošanas praksei.

Lietas izpētes ietvaros Konkurences padome vērtējusi arī "AGA" iesniegto pamatojumu cenu palielināšanai, konstatējot, ka izmaksu pamatojumos atkārtoti ietverta maksa par balonu uzpildīšanu, kas jau ietverta arī balonu nomas līgumos ar ārstniecības iestādēm. "AGA" un Konkurences padomes viedoklis būtiski atšķīrās jautājumā par to, vai izmaksu pozīcijās iekļaujamas arī izmaksas jaunās gāzes uzpildes stacijas izveidošanai Ogrē. Konkurences padomes ieskatā šīs izmaksas nebija attiecināmas tikai uz 2004. gada periodu, bet gan amortizējamas pakāpeniski kā

ilgtermiņa ieguldījumi. Konkurences padome secināja, ka bez šo izmaksu attiecināšanas nav pamatots "AGA" apgalvojums, ka tā gūst zaudējumus no balonos pildītā skābekļa gāzes realizācijas. Šī lēmuma kontekstā aktuāls paliek jautājums par investīciju attiecināmību cenu noteikšanā un pieļaujamajām amortizācijas metodēm.

Konkurences padome, veicot savus aprēķinus par "AGA" izmaksām un peļņu, secināja, ka, pēc cenu paaugstināšanas 2004. gadā, "AGA" guvusi sekojošu vidējo peļņu: 2 litru baloniem – 1005 procenti, 10 litru baloniem – 327 procenti, 40 litru baloniem – 90 procenti, saišķim (10 x 40 litri) – 84 procenti.

Papildus Konkurences padome izvērtēja arī dažādām ārstniecības iestādēm noteiktās realizācijas cenas, secinot, ka tās bijušas diskriminējošas bez objektīva pamatojuma, tas ir, "AGA" noteikusi atšķirīgas cenas par identisku vienas kvalitātes medicīniskā skābekļa gāzes vienību.

Līdz ar to Konkurences padome konstatēja gan *Konkurences likuma* 13. panta 4. punkta pārkāpumu, nosakot netaisnīgas cenas, gan arī 13. panta 5. punkta pārkāpumu, nosakot ekonomiski nepamatotas atšķirīgas cenas par vienu realizācijas vienību. Konkurences padome noteica "AGA" naudas sodu 117 128,64 latu apmērā, kā arī tiesisko pienākumu izstrādāt medicīniskās gāzes cenu aprēķināšanas metodiku un veikt tai atbilstošu kalkulāciju, kā arī ieviest atsevišķu grāmatvedības uzskaiti.

Atbilstoši publiski pieejamajai informācijai "AGA" šo Konkurences padomes lēmumu apstrīdēja Administratīvajā rajona tiesā, tomēr spriedums lietā šobrīd nav pieejams.

2007. gada 13. jūnijā Konkurences padome pieņēma lēmumu lietā nr. 234/06/10/3¹⁰⁷, kuru tā lietu ierosināja uz Latvijas Raidorganizāciju asociācijas iesnieguma pamata, kas norādīja, ka VAS "Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs" (LVRTC) noteica raidorganizācijām dažādus maksājumus par programmu raidīšanu.

Lietas izpētes laikā Konkurences padome secināja, ka pēc būtības LVRTC sniedz televīzijas un radio programmu izplatīšanas pakalpojumu, kas sastāv no signālu pārraides (no studijām līdz raidītājiem) un raidīšanas ēterā (publiskai uztveršanai ar zemes raidītāju palīdzību). Konkurences padome detalizēti vērtēja, kā definējams konkrētais tirgus, salīdzinot zemes izplatīšanas pakalpojumu ar kabeļtīkla izplatīšanas pakalpojumu un satelīta izplatīšanas pakalpojumu. Konkurences padome konstatēja, ka Konkurences padomes iepriekšējā prakse, kā arī Komisijas prakse

¹⁰⁷ Konkurences padomes 2007. gada 13. jūnija lēmums lietā nr. 234/06/10/3. *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 26. jūnijs, nr. 101. Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2007/XE02_64_1306.pdf.

norāda uz to, ka šie pakalpojumi nav savstarpēji aizstājami ne no pieprasījuma, ne piedāvājuma viedokļa, lai arī attiecībā uz kabeļtīklu un satelītu digitālajā vidē sāk parādīties aizstājamības faktori. Aptaujājot tirgus dalībniekus, Konkurences padome secināja, ka par neaizstājamu tiek uzskatīts LVRTC sniegtais raidīšanas ēterā pakalpojumus, savukārt, signālu pārraidei līdz raidītājiem būtu iespējams izmantot arī citas tehnoloģijas.

Rezultātā šajā lietā Konkurences padome definēja konkrētos tirgus kā televīzijas un radio programmu pārraides līdz virszemes raidītājiem pakalpojumu Latvijā, kā arī televīzijas un radio programmu raidīšanu ar zemes raidītājiem publiskai uztveršanai Latvijā. Konkurences padome konstatēja, ka LVRTC ir monopolstāvoklis televīzijas un radio programmu raidīšanā ar zemes raidītājiem publiskai uztveršanai. Savukārt, LVRTC tirgus daļa programmu pārraidē līdz virszemes raidītājiem ievērojami pārsniedz 40 procentus. Konkurences padome konstatēja LVRTC dominējošo stāvokli abos konkrētajos tirgos.

Lietas izpētē Konkurences padome konstatēja, ka LVRTC pastāv cenrādis atlaižu noteikšanai raidorganizācijām pārraidei ar virszemes raidītājiem un ka trijos gadījumos LVRTC valde bija izmantojusi savas tiesības noteikt lielākas atlaides, nekā paredzēts cenrādī. Izveidojās situācija, kad LVRTC ienākumi par sniegtajiem pakalpojumiem nesedza LVRTC izdevumus pārraidīšanas nodrošināšanā trijām raidorganizācijām, attiecīgi notiek subsidēšana no pārējiem ienākumiem. Konkurences padome neuzskatīja par pamatotu LVRTC viedokli, ka LVRTC jācenšas nodrošināt Latvijas elektronisko saziņas līdzekļu attīstības koncepcijas 2006. – 2008. gadam īstenošanu, pievēršot uzmanību reģionālo televīziju un radio attīstībai, kā arī citus LVRTC iebildumus.

Papildus Konkurences padome konstatēja, ka LVRTC piemērojis paaugstinātu koeficientu *TV3* noteiktajiem tarifiem par raidīšanu publiskai uztveršanai, salīdzinot ar citiem tirgus dalībniekiem. Konkurences padomes ieskatā darījums ar *TV3* un darījums ar citiem televīzijas kanāliem galvenokārt atšķiras ar to, ka *TV3* neizmanto LVRTC pakalpojumu programmu pārraidīšanai līdz virszemes raidītājiem, tā vietā izmantojot satelītu. Konkurences padome uzskatīja, ka LVRTC kavē potenciālo konkurentu ienākšanu programmu pārraidīšanas līdz virszemes raidītājiem tirgū. Tomēr Konkurences padome minēto LVRTC darbību klasificēja kā nevienādu noteikumu (tas ir, paaugstinošā koeficienta) piemērošanu ekvivalentos darījumos un attiecīgi konstatēja *Konkurences likuma* 13. panta 5. punkta pārkāpumu LVRTC

darbībās, kā arī *Konkurences likuma* 13. panta ģenerālklausulas pārkāpumu pakalpojumu sasaistīšanā.

Visbeidzot, Konkurences padome izvērtēja arī LVRTC cenrādi un atlaižu piemērošanas noteikumus. Attiecībā uz atlaižu piemērošanas noteikumiem Konkurences padome konstatēja, ka atlaižu piemērošanas noteikumi nesatur skaidrus kritērijus atlaižu piemērošanai. Atbilstoši noteikumiem raidorganizācijām iespējams saņemt gada kopapjoma atlaides, bet, nekvalificējoties kopapjoma atlaidēm, arī atlaides atsevišķiem pakalpojuma veidiem, turklāt LVRTC valdei vēl dotas tiesības atlaides palielināt. Izvērtējot atlaižu piemērošanas iespējas, Konkurences padome secināja, ka LVRTC var piemērot diskriminējošus nosacījumus darījumos ar raidorganizācijām, kas uzskatāms par *Konkurences likuma* 13. panta ģenerālklausulas pārkāpumu.

Rezultātā Konkurences padome piemēroja LVRTC naudas sodu 55840,59 latu apmērā, kā arī noteica tiesiskos pienākumus izbeigt diskriminējošās darbības, izstrādāt jaunu atlaižu sistēmu, kā arī pārtraukt piemērot paaugstināto koeficientu. Atbilstoši publiski pieejamajai informācijai LVRTC šo lēmumu apstrīdējusi Administratīvajā rajona tiesā, tomēr spriedums lietā šobrīd nav pieejams.

8. Citas darbības (*Konkurences likuma* 13. panta ģenerālklausula)

Konkurences likuma 13. panta punktos ietvertais dominējošā stāvokļa ļaunprātīgās izmantošanas piemēru uzskaitījums neapšaubāmi nav izsmeļošs. Attiecīgi Konkurences padomes praksē ir arī kategorija lēmumu, kuros konstatēts 13. panta ģenerālklausulas pārkāpums.

Tā, piemēram, 2004. gada 9. janvārī Konkurences padome pieņēma lēmumu lietā nr. 122/03/05/03¹⁰⁸, kuru tā ierosināja pēc SIA “Beta Com” pieteikuma, kas apgalvoja, ka SIA “Lattelekom” (“Lattelekom”) ļaunprātīgi izmanto savu dominējošo stāvokli, sniedzot komplekso pakalpojumu “Komforta ISDN”, kas apvieno ISDN telefona līniju pieslēguma abonēšanu un ciparu biroja telefonu minicentrāles (BTMC) nomu, piedāvājot klientam par šo pakalpojumu vienotu abonēšanas maksu un nosakot atlaides atkarībā no sarunu apjoma publiskajā fiksētajā telekomunikāciju tīklā.

¹⁰⁸ Konkurences padomes 2004. gada 9. janvāra lēmums lietā 122/03/05/03. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 29. janvāris, nr. 15. Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2004/D03_0901.pdf.

Atbilstoši uz lietas izpētes brīdi pieejamajiem datiem, neviens no operatoriem, kam piešķirta licence balss telefonijas pakalpojumu sniegšanai, šo pakalpojumu nesniedza visā Latvijas Republikas teritorijā. Līdz ar to, neraugoties uz to, ka uz lēmuma pieņemšanas brīdi "Lattelekom" vairs nebija ekskluzīvu tiesību attiecībā uz balss telefonijas pakalpojuma sniegšanu, Konkurences padome uzskatīja, ka faktiski "Lattelekom" joprojām saglabājis savu dominējošo stāvokli konkrētajā tirgū. Līdzīgi, vērtējot ISDN līniju pieslēguma abonēšanas pakalpojumu tirgu, Konkurences padome noraidīja viedokli, ka tas ir aizvietojams ar balss telefonijas pakalpojumiem, definējot atsevišķu ISDN pieslēguma abonēšanas pakalpojuma tirgu un konstatējot, ka "Lattelekom" kā vienīgais šāda pakalpojuma sniedzējs atrodas dominējošā stāvoklī Latvijas teritorijā. Visbeidzot, Konkurences padome atsevišķi nodalīja BTMC nomas pakalpojumu, nošķirot to no BTMC realizācijas tirgus. Konkurences padome arī noteica, ka, pārdodot patērētājiem telefona aparātu, "Lattelekom" darbojas ar BTMC savienojamo ciparu telefona aparātu tirgū.

Konkurences padome uzskatīja, ka "Lattelekom", apvienojot vienā pakalpojumā trīs nošķiramus pakalpojumus, no kuriem divus tas sniedz kā dominējošā stāvoklī esošs tirgus dalībnieks, faktiski noslēdz BTMC nomas pakalpojumu tirgu. Turklāt lietas izpētes laikā šajā tirgū darbojošies tirgus dalībnieki apliecināja, ka pieprasījums pēc BTMC ir samazinājies. Konkurences padome arī vērtēja, vai "Lattelekom" telefona aparātu piedāvājuma cena arī veidota tā, lai izslēgtu konkurentus no ar BTMC savienojamo ciparu telefona aparātu tirgus. Tomēr Konkurences padome lietā nekonstatēja, ka "Lattelekom" pārdotu telefona aparātus zem vidējām mainīgajām izmaksām. Attiecīgi Konkurences padome nekonstatēja ļaunprātīgu dominējošā stāvokļa izmantošanu, jo Konkurences padomes rīcībā nebija informācijas, ka minētās darbības tiktu veiktas ar mērķi deformēt konkurenci.

"Lattelekom" norādīja, ka uzskata, ka ISDN pieslēguma tirgus un fiksēto telefona līniju pieslēguma tirgus ir uzskatāmi par vienu tirgu un nav atdalāmi. Tomēr Konkurences padome šo argumentu noraidīja, norādot, ka definējusi nevis fiksēto telefona līniju pieslēguma tirgu, bet gan balss telefonijas pakalpojumu tirgu publiskajā fiksētajā telekomunikāciju tīklā.

Jāuzsver, ka šajā lēmumā Konkurences padome atsaukusies uz Komisijas un Eiropas Kopienu tiesu praksi lietās par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

Konkrētāk uz *Digital Equipment Corporation* lietu¹⁰⁹, kurā Komisija konstatējusi, ka *Digital Equipment Corporation* ļaunprātīgi izmantojusi savu dominējošo stāvokli, piedāvājot programmatūru par izdevīgākām cenām, ja tā pirktā kopā ar datoru aparātūru, nekā gadījumos, ja programmatūra pārdota atsevišķi. Vērtējot no juridiskās tehnikas viedokļa, interesants ir fakts, ka Konkurences padome atsauca uz Komisijas ziņojumu par konkurences politiku 1997. gadā, nevis uz pašu Komisijas lēmumu. Papildus Konkurences padome atsauca arī uz Komisijas lēmumu tā saucamajā *Tetra Pak II* lietā,¹¹⁰ norādot, ka *Tetra Pak* sasaistīja aseptisko iepakojuma iekārtu nomu ar pienākumu iegādāties lietojamo kartonu tikai no *Tetra Pak* un piemēroja nomniekiem atlaides par iekārtu apkalpošanu un tehnisko uzturēšanu par šī noteikuma ievērošanu.

Lietas izpētes rezultātā Konkurences padome uzlika “Lattelekom” naudas sodu 508389 latu apmērā, kas ir lielākais naudas sods, kādu Konkurences padome jebkad piemērojusi par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpumu, vienlaicīgi nosakot “Lattelekom” arī pienākumu pārtraukt attiecīgo pakalpojumu sasaistīšanu.

“Lattelekom” šo lēmumu pārsūdzēja, un Administratīvā rajona tiesa 2004. gada 17. septembrī nolēma apmierināt “Lattelekom” pieteikumu daļā, tas ir, par tiesiskā pienākuma un naudas soda noteikšanu, norādot, ka Konkurences padomes līdzšinējā praksē maksimālais noteiktais naudas sods ir bijis 0,1 procents no tirgus dalībnieka neto apgrozījuma.¹¹¹ “Lattelekom” šo spriedumu sākotnēji pārsūdzēja apelācijas kārtībā, bet vēlāk šo apelācijas sūdzību atsauca. Jānorāda, ka šis ir viens no aspektiem, kurā procesuālās nianse Latvijas likumdošanā būtiski atšķiras no Eiropas Kopienų noteikumiem. Atbilstoši Eiropas Savienības Padomes regulas (EK) nr. 1/2003 *par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā*¹¹² (Regula nr. 1/2003) 31. pantam, vērtējot pārsūdzētu Komisijas lēmumu, EKT ir tiesības atcelt, samazināt vai pat palielināt noteikto soda apmēru. Šāds regulējums

¹⁰⁹ Komisijas lieta: *Digital Equipment Corporation*. *Commission Press Release* IP/97/868 of October 10, 1997.

¹¹⁰ 92/163/EEC: Commission Decision of 24 July 1991 relating to a proceeding pursuant article 86 of the EEC Treaty (IV/31043 – Tetra Pak II). *Official Journal*, L 72, 18.03.1992, pp.0001–0068. Skat. arī: PIT lieta: T-83/91 *Tetra Pak International SA v Commission of the European Communities* [1994]. ECR II-00755.

¹¹¹ Administratīvās rajona tiesas 2004. gada 17. septembra spriedums lietā nr. A42007304. Npublicēts.

¹¹² Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty. *Official Journal*, L 1, 04.01.2003, pp. 0001–0025; latviešu val.: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/ES_norm_akti/regula_1_2003.pdf.

raksturīgs Francijas administratīvajām tiesībām¹¹³ un būtiski atšķiras no Latvijā piemērotās vācu tiesību doktrīnas, kas paredz tikai administratīvā akta likumības pārbaudi.

Attiecīgi pēc Administratīvās rajona tiesas sprieduma stāšanās spēkā Konkurences padome atsāka lietvedību administratīvajā lietā nr. 122/03/05/03 *Par SLA "Beta Com" 12.03.2003. iesniegumu pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma*¹¹⁴ (APL) 88. pantu. Konkurences padome 2005. gada 30. novembrī pieņēma lēmumu lietā nr. 122/03/05/03¹¹⁵. Minētajā lēmumā Konkurences padome noraidīja "Lattelekom" iebildumus par to, ka stājies spēkā Administratīvās rajona tiesas spriedums un līdz ar to nav pamata atsākt lietas izskatīšanu. Konkurences padome norādīja, ka, pamatojoties uz *Konkurences likuma* 14. panta pirmo daļu, Konkurences padome, konstatējot pārkāpumu, lemj par tiesiskā pienākuma un naudas soda uzlikšanu. Konkurences padome norādīja, ka atbilstoši šim pantam Konkurences padomei nav tiesību pabeigt lietas izpēti, nelemjot par tiesiskā pienākuma un naudas soda noteikšanu.

Atkārtoti vērtējot situāciju, Konkurences padome konstatēja, ka "Lattelekom" pārkāpumu ir izbeidzis 2004. gada 1. martā un līdz ar to Konkurences padomei nebija pamata uzlikt "Lattelekom" tiesisko pienākumu. Savukārt jautājumā par naudas soda piemērošanu Konkurences padome konstatēja, ka starp pārkāpuma izdarīšanas brīdi un otra lēmuma pieņemšanas brīdi mainījušās materiālās tiesību normas par sodu piemērošanu. Attiecīgi Konkurences padome juridiski korekti norādīja, ka piemērojamas pārkāpuma izdarīšanas brīdī spēkā bijušās tiesību normas, izņemot gadījumos, kad jaunās materiālās tiesību normas paredz labvēlīgākus nosacījumus.

Šajā gadījumā Konkurences padome piemēroja Ministru kabineta noteikumus nr. 468 *Kārtība, kādā aprēķināms naudas sods par Konkurences likuma 11. panta pirmajā daļā un 13. pantā minētajiem pārkāpumiem*¹¹⁶ (MK noteikumi nr. 468), konstatējot, ka naudas sods nosakāms 0,35 procentu apmērā no "Lattelekom" apgrozījuma 2003. finanšu gadā, jo pārkāpums ir smags, turklāt ilga vairāk par vienu

¹¹³ Skat.: Kerse C.S. *E.C. Antitrust Procedure*. London: Sweet & Maxwell, 2005, 460. lpp

¹¹⁴ Administratīvā procesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 14. novembris, nr. 164

¹¹⁵ Konkurences padomes 2005. gada 30. novembra lēmums lietā nr. 122/03/05/03. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 24. decembris, nr. 207. Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2005/DE02_73_3011.pdf.

¹¹⁶ Kārtība, kādā aprēķināms naudas sods par Konkurences likuma 11. panta pirmajā daļā un 13. pantā minētajiem pārkāpumiem: MK noteikumi nr. 468. *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 22. augusts, nr. 116; zaudējuši spēku ar 2004. gada 1. novembri.

gadu. Papildus Konkurences padome samazināja naudas sodu atbilstoši MK noteikumu nr. 468 21. punktam. Gala rezultātā Konkurences padome norādīja, ka sabiedrības guvumam ievērojami jāpārsniedz “Lattelekom” tiesību ierobežojums un līdz ar to naudas sods nosakāms 10000 latu apmērā.

“Lattelekom” apstrīdēja arī jau iepriekšminēto Konkurences padomes 2005. gada 30. novembra lēmumu, kas noteica “Lattelekom” naudas sodu 10000 latu apmērā, un 2007. gada 6. septembrī Administratīvā rajona tiesa atcēla arī šo Konkurences padomes lēmumu, norādot, ka APL 88. pants atļauj iestādei pēc savas iniciatīvas no jauna uzsākt administratīvo procesu tajā pašā lietā, tikai ja kļuvuši zināmi apstākļi, kas varētu būt par pamatu *adresātam labvēlīgāka administratīvā akta izdošanai*. Savukārt, Konkurences padomes lēmums par naudas soda uzlikšanu nav uzskatāms par personai labvēlīgāku administratīvo aktu.¹¹⁷ Turklāt tiesa noraidīja Konkurences padomes argumentu, ka *Konkurences likuma* 14. pants uzliek Konkurences padomei pienākumu izlemt par naudas soda piemērošanu, konstatējot dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpumu. Tiesa uzskatīja, ka šī norma jāskata kopskatā ar APL 88. pantu un Konkurences padome var atsākt administratīvo lietvedību tikai, lai pieņemtu labvēlīgāku administratīvo aktu.

Jāsecina, ka Latvijā naudas sodu piemērošana par konkurences tiesību pārkāpumiem pēc būtības atšķiras no attiecīgās prakses Eiropas Kopienu tiesībās, kur Eiropas Kopienu tiesas naudas sodu piemērošanu vērtē tikai formāli, izskatot, vai Komisija ievērojusi formālos noteikumus naudas soda noteikšanā, turklāt tiesai pašai ir tiesības noteikt naudas soda apmēru.¹¹⁸ Šajā gadījumā svarīgi, kā minēto Administratīvās rajona tiesas spriedumu vērtēs pārējās instances. Atstājot spēkā ar šo spriedumu iedibināto principu, var izveidoties situācija, kad, tiesai atceļot Konkurences padomes lēmumus daļā par naudas soda noteikšanu, lai kāds arī būtu atcelšanas iemesls, Konkurences padomei nav iespēju noteikt citu naudas sodu. Šāda nostāja būtu pretrunā ar konkurences tiesību pamatprincipiem par to, ka naudas sodam jākalpo kā preventīvam līdzeklim, kas attur konkrēto un arī citus tirgus dalībniekus no pārkāpumu izdarīšanas.

¹¹⁷ Skat.: Administratīvās rajona tiesas 2007. gada 6. septembra spriedums lietā nr. A42293706, nr. A1225-07/4. http://www.tiesas.lv/files/AL/09_2007/06_09_2007/AL_0609_raj_A-1225-07_4.pdf.

¹¹⁸ Skat.: Kerse C.S. *E.C. Antitrust Procedure*. London: Sweet & Maxwell, 2005, 487. lpp.

2006. gada 11. oktobrī Konkurences padome pieņēma lēmumu lietā nr. 120/05/07/1¹¹⁹, kura tika ierosināta pēc sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA) “Tosmares kuģu remonts” pieteikuma, kas norādīja, ka Liepājas speciālās ekonomiskās zonas (Liepājas SEZ) pārvalde atteikusies noslēgt līgumu ar SIA “Tosmares kuģu remonts” par velkoņu pakalpojumu sniegšanu Liepājas SEZ, pieprasot papildus iegādāties jaudīgākus velkoņus.

Jāņem vērā, ka šajā lietā Konkurences padome vērtēja, vai Liepājas SEZ ir uzskatāma par tirgus dalībnieku *Konkurences likuma*¹²⁰ izpratnē un *Eiropas Kopienas dibināšanas līguma*¹²¹ (EKL) 81. un 82. panta izpratnē, jo atbilstoši tiesiskajam regulējumam Liepājas SEZ ir valsts un pašvaldības izveidota juridiska persona *Likumā par ostām*¹²² noteikto funkciju pildīšanai. Izvērtējot piemērojamos normatīvos aktus, Konkurences padome konstatēja, ka Liepājas SEZ darbojas gan privātajā, gan publiskajā tiesību jomā. Darbojoties privātajā tiesību jomā, Liepājas SEZ atbilstoši *Likuma par ostām* 18. pantam slēdz līgumus ar uzņēmējiem, kas ostas teritorijā veic komercdarbību. Konkurences padome lēmumā vērtēja Eiropas Kopienu tiesu praksi attiecībā uz publisko personu darbību privāto tiesību jomā, norādot, ka lidostas un arī ostas Eiropas Kopienu tiesību izpratnē tiek uzskatītas par uzņēmumiem (tirgus dalībniekiem), jo veic saimniecisko darbību.

Konkurences padome secinājusi, ka, ņemot vērā *Likuma par ostām* noteikumus, kas piešķir Liepājas SEZ ekskluzīvas tiesības Liepājas ostas apsaimniekošanā, Liepājas SEZ pastāv iespējas ietekmēt citu tirgus dalībnieku saimniecisko darbību un attiecīgi konkurenci konkrētajos tirgos. Attiecībā uz Liepājas SEZ kā tirgus dalībnieka statusu jāņem vērā, ka *Likums par ostām* tiešām nosaka, ka ostu pārvalde noteiktas darbības veic privāto tiesību jomā, tomēr šajā gadījumā visdrīzāk būtu jāvērtē, vai šīs darbības ir vērstas uz ekonomiska labuma gūšanu, vai arī veicamas, lai nodrošinātu ostas darbību. Šajā sakarībā vērts atzīmēt, ka lietā *Federación Nacional de Empresas de Instrumentación Científica, Médica, Técnica y Dental (FENIN) v. Commission* Pirmās instances tiesa (PIT) norādīja, ka gadījumā, ja persona pērk preces bez mērķa veikt saimniecisku darbību, bet gan lai izmantotu tās

¹¹⁹ Konkurences padomes 2006. gada 11. oktobra lēmums lietā nr. 120/05/07/1. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2006/DE02_116_1110.pdf

¹²⁰ Konkurences likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 23. oktobris, nr. 151

¹²¹ Eiropas Kopienas dibināšanas līguma konsolidētā versija. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, C 321E, 29.12.2006, 37.–325. lpp. Pieejams arī:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:LV:pdf>

¹²² Likums par ostām: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1994, 12. jūlijs, nr. 80

citētiem ar saimniecisku darbību nesaistītiem mērķiem, nav pamata šo personu uzskatīt par tirgus dalībnieku tikai tā iemesla dēļ, ka tiek veikts tiesisks preču pirkšanas darījums.¹²³

Konkurences padome kā konkrēto tirgu šajā lietā definējusi velkoņu pakalpojumu nodrošināšanas tirgu Liepājas ostas teritorijas daļā. Savukārt Liepājas SEZ dominējošo stāvokli Konkurences padome konstatējusi Liepājas ostas apsaimniekošanas (pārvaldīšanas) tirgū. Lietas izpētes ietvaros Konkurences padome vērtēja, vai, atsakot SIA "Tosmares kuģu remonts" līguma noslēgšanu par velkoņu pakalpojumu sniegšanu Liepājas ostā, Liepājas SEZ pārvaldei bijuši objektīvi iemesli. Vērtējot nepieciešamību pēc velkoņiem Liepājas ostā, Konkurences padome secināja, ka SIA "Tosmares kuģu remonts" velkonis bija pārāk mazjaudīgs un līdz ar to neatbilda uz doto brīdi Liepājas ostā nepieciešamajam velkoņa aprakstam. Tomēr vienlaikus Konkurences padome vērtēja arī Liepājas SEZ pārvaldes noteiktos kritērijus par velkoņu darbību Liepājas ostā, pārbaudot, vai Liepājas SEZ pārvalde, nosakot šos kritērijus, veikusi pieprasījuma un piedāvājuma izvērtēšanu velkoņu pakalpojumu tirgum Liepājas ostā. Konkurences padome konstatēja, ka Liepājas SEZ pārvaldes noteiktie kritēriji un prasības nebija balstītas uz pieprasījuma un piedāvājuma izvērtējumu. Ņemot vērā, ka Liepājas SEZ noteiktie kritēriji pieprasīja katram potenciālam velkoņu pakalpojumu sniedzējam nodrošināt pilnu kritērijos minēto velkoņu floti, Konkurences padome uzskatīja, ka šie noteikumi ietver pārmērīgas un ierobežojošas prasības potenciālajiem tirgus dalībniekiem. Turklāt Konkurences padome ņēma vērā arī faktu, ka spēkā esošais Liepājas SEZ līgums ar SIA "Amberholdings Liepāja" pieļauj velkoņu skaita palielināšanu Liepājas ostā pēc Liepājas SEZ pieprasījuma, kas pēc Konkurences padomes rīcībā esošās informācijas arī faktiski bija noticis. Konkurences padome secināja, ka Liepājas SEZ esošajam tirgus dalībniekam atļauj palielināt velkoņu flotes apmēru, bet potenciālajiem tirgus dalībniekiem nosaka neobjektīvus šķēršļus. Konkurences padome par neobjektīvu uzskatīja arī noteikumu, ka potenciālajam tirgus dalībniekam jābūt trīs gadu pieredzei velkoņu pakalpojumu sniegšanas sfērā. Minētās darbības kvalificējas kā *Konkurences likuma* 13. panta ģenerālklausulas pārkāpums. Lai arī šajā rakstā šis jautājums nav detalizēti apskatīts, jānorāda, ka šajā lietā Konkurences padome

¹²³ Skat.: PIT lieta: T-319/99 *Federación Nacional de Empresas de Instrumentación Científica, Médica, Técnica y Dental (FENIN) v Commission of the European Communities* [2003]. ECR II-357, para. 37.

konstatēja arī aizliegtu vienošanos starp Liepājas SEZ pārvaldi un SIA “Amberholdings Liepāja”.

Jāatzīmē, ka šajā lietā Konkurences padome noteica naudas sodu gan par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpumu, gan arī par aizliegtu vienošanos, rezultātā pēdējo ieskaitot 52 791,30 latu lielajā sodā par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Visbeidzot, Konkurences padome naudas sodu samazināja līdz 26395,65 latiem, pamatojoties uz to, ka līdz šī lēmuma pieņemšanai Konkurences padomes praksē nebija skaidrota *Konkurences likuma* iespējamā piemērošana publisko tiesību subjektam. Šajā sakarībā gan jānorāda, ka pat šajā lēmumā ietvertas atsauces uz vairākiem Konkurences padomes lēmumiem, kur risināts jautājums par *Konkurences likuma* normu piemērošanu subjektiem, kas pilda publiskas funkcijas.

Atbilstoši publiski pieejamajai informācijai Liepājas SEZ šo lēmumu apstrīdējusi Administratīvajā tiesā, tomēr spriedums lietā šobrīd nav pieejams.

2007. gada 19. decembrī Konkurences padome pieņēma lēmumu lietā nr. 1590/06/05/17¹²⁴, kuru tā ierosināja pēc vairāku Ventspils daudzdzīvokļu māju apsaimniekotāju pieteikuma par SIA “Latvijas propāna gāze” (LPG) darbībām attiecībā uz gāzes piegādēm Ventspilī. LPG piedāvāja veikt mājas gāzes apgādes iekšējas sistēmas hermētisko pārbaudi reizi piecos gados par 6,00 latiem uz vienu dzīvokli, uzstādīt gāzes skaitītājus uz katra mājas ievada, uzlikt par pienākumu apsaimniekotājiem uzņemties gāzes realizācijas funkciju, noslēgt līgumu ar LPG par gāzes apgādes iekšējas sistēmas tehnisko apkopi, vienlaikus nosakot arī, ka gadījumā, ja tehnisko apkopi veiks cita firma, tad LPG pieprasīs 60,00 latus par gāzes pieslēgšanu un atslēgšanu. Vēlāk LPG nosūtījusi atsevišķiem ēku apsaimniekotājiem arī vēstules par to, ka LPG plāno pāriet uz gāzes nodrošināšanu balonos, jo neesot notikušas iekšvadu drošības pārbaudes, turklāt gāzes piegāde no pazemes tvertnēm ir zaudējumus nesoša. Savukārt vienā gadījumā LPG pēc tam, kad gāzes iekšvadu pārbaudes veikusi SIA “Niteļi” un kad izsaukts LPG avārijas dienests, piestādījusi rēķinu par gāzes atslēgšanu un pieslēgšanu. Turklāt LPG definējusi arī kārtību, kādā veicama iekšvadu sistēmas tehniskā apkope, ja to veic cits komersants, nevis LPG.

Konkrētajā lietā Konkurences padome definēja divus konkrētos tirgus, kuros abos konstatēja LPG dominējošo stāvokli. Konkurences padome kā atsevišķu

¹²⁴ Konkurences padomes 2007. gada 19. decembra lēmums lietā nr. 1590/06/05/17. *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 4. janvāris, nr. 2. Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2007/DE02_181_1912.pdf.

konkrēto tirgu noteica sašķidrinātās naftas gāzes piegādi un tirdzniecību no pazemes tvertnēm daudzdzīvokļu dzīvojamām mājām Ventspilī, norādot, ka šīs mājas speciāli projektētas tādām gāzes padeves veidam un ka no lietotāja viedokļa gāzes padevi no tvertnēm nevar aizstāt ar gāzi balonos, kas jānovieto virtuvē. Konkurences padome norādīja, ka fakts, ka pazemes tvertnes vēsturiski pieder LPG rada būtisku barjeru citu tirgus dalībnieku ieiešanai konkrētajā tirgū. Kā otru tirgu lietas izpētes ietvaros Konkurences padome definēja daudzdzīvokļu dzīvojamo māju gāzes apgādes iekšējās sistēmas tehniskās apkopes tirgu, kurā arī LPG tika atzīta kā dominējošā stāvoklī esoša, jo pēc Konkurences padomes rīcībā esošās informācijas LPG attiecīgajā tirgū bija vairāk nekā 90 procenti tirgus daļa, savukārt, SIA "Niteļi", kas uzskatāms par LPG konkurentu, – mazāk nekā 10 procenti.

Konkurences padome lietas izpētes laikā vērtēja, vai LPG izvirzītie noteikumi attiecībā uz gāzes iekšvadu tehnisko apkopi ir pamatoti. Konkurences padome konstatēja, ka nozarē šobrīd nepastāv regulējums, kas noteiktu, ka, veicot gāzes iekšvadu hermētiskuma pārbaudi, jāatslēdz gāzes padeve. Turklāt, Konkurences padome secināja, ka nepastāv iemesli, kāpēc gāzes iekšvadu hermētiskuma pārbaudes pakalpojumi būtu jāsniedz vienlaicīgi ar visiem pārējiem pakalpojumiem, kas saistīti ar iekšvadu tehnisko apkopi. Visbeidzot Konkurences padome pieprasīja LPG sniegt ekonomisko pamatojumu 60,00 latu piemērošanai par gāzes pieslēgšanu un atslēgšanu un konstatēja, ka LPG nevar sniegt pilnīgu minēto izmaksu pamatojumu. Attiecīgi, Konkurences padome uzskatīja, ka LPG izmanto savu dominējošo stāvokli gāzes piegādes tirgū, lai noslēgtu iekšvadu tehniskās apkopes tirgu un attiecīgi arī tajā radītu sev dominējošo stāvokli. Konkurences padome uzlika LPG naudas sodu 42 218,30 latu apmērā, nosakot nekavējoties izpildāmu tiesisko pienākumu pārtraukt pakalpojumu sasaistīšanu, kā arī nepieprasīt maksu par gāzes padeves noslēgšanu, atjaunošanu un darbu pieņemšanu, ja tehnisko apkopi veic cits komersants. Atbilstoši publiski pieejamajai informācijai LPG šo lēmumu apstrīdējusi, tomēr spriedums lietā šobrīd nav pieejams.

2008. gada 9. janvārī Konkurences padome pieņēma lēmumu lietā nr. 839/07/05/15¹²⁵, kura tika ierosināta pēc Valsts energoinspekcijas iesnieguma, kas norādīja, ka SIA "Latvijas propāna gāze" (LPG) pirms gāzes apgādes sistēmas pieņemšanas ekspluatācijā pieprasa lietotājam noslēgt līgumu LPG par sašķidrinātās

¹²⁵ Konkurences padomes 2008. gada 9. janvāra lēmums lietā nr. 839/07/05/15. *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 22. janvāris, nr. 11. Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2008/DE02_02_0901.pdf.

gāzes piegādi, kā arī līgumā par 80 litru sašķidrinātās naftas gāzes balonu grupu iekārtas nomu un gāzes piegādi ietvērusi noteikumus, ka nomniekam nav tiesības izmantot trešās personas piegādāto gāzi LPG uzstādītajai balonu grupu iekārtai.

Konkurences padome lietā nodalīja divus konkrētos tirgus, tas ir, balonu grupas iekārtas nomas (realizācijas) pakalpojumu tirgu Latvijas teritorijā un 80 litru balonos pildītās sašķidrinātās naftas gāzes piegādes pakalpojumu tirgu Latvijas teritorijā. Nosakot šos tirgus, Konkurences padome vērtēja sašķidrinātās gāzes aizstājamību ar citiem kurināmā veidiem, konstatējot, ka sašķidrinātā gāze nav aizstājama ar citiem kurināmā veidiem. Konkurences padome konstatēja, ka balonu grupu iekārtu nomas tirgū darbojas neliels skaits komersantu un ka LPG tirgus daļa pārsniedz 90 procentus. Arī gāzes piegādes pakalpojumu tirgū darbojas neliels skaits komersantu un LPG tirgus daļa pārsniedz 80 procentus, turklāt tirgus daļām raksturīga stabilitāte pēdējo trīs gadu laikā.

Veicot lietas izpēti, Konkurences padome aptaujāja tirgus dalībniekus un konstatēja, ka pastāv potenciāli tirgus dalībnieki sašķidrinātās naftas gāzes piegādei. Konkurences padome neņēma vērā LPG norādes uz to, ka pienākums iegādāties gāzi no LPG attiecas tikai uz gadījumiem, kad patērētāji nomā balonu grupas iekārtas no LPG, bet ne uz gadījumiem, kad patērētāji iegādājas balonu grupas iekārtas īpašumā. Rezultātā Konkurences padome konstatēja, ka LPG nepamatoti sasaista balonu grupu nomu ar gāzes piegādes tirgu un tādējādi ir pārkāpusi *Konkurences likuma* 13. panta ģenerālklausulu. Konkurences padome noteica LPG naudas sodu 17590,96 latu apmērā, kā arī uzlika nekavējoties izpildāmu pienākumu izslēgt un turpmāk nepiemērot minētos noteikumus līgumos ar patērētājiem.

IV. Konkurences padomes lēmums par *Eiropas Kopienas dibināšanas līguma* 82. panta piemērošanu

Lai Konkurences padomes lēmumu analīze lietās par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu būtu pilnīga, nepieciešams apskatīt Konkurences padomes 2006. gada 22. novembra lēmumu lietā nr. 897/04/05/9 *Par Eiropas Kopienas Dibināšanas līguma 82. pantā noteiktā aizlieguma iespējamo pārkāpumu VAS*

“Starptautiskā lidosta ‘Rīga’” darbības¹²⁶. Lēmumu šajā lietā Konkurences padome pieņēma, pamatojoties uz Eiropas Savienības Padomes regulas (EK) nr. 1/2003 *par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā*¹²⁷ 5. pantu, kas dod dalībvalstu konkurences uzraudzības institūcijām tiesības piemērot EKL 81. un 82. panta noteikumus.

Konkurences padome šo lietu ierosināja pēc sešu aviosabiedrību pieteikuma par to, ka valsts akciju sabiedrība (VAS) “Starptautiskā lidosta ‘Rīga’” (Lidosta) piemēroja Satiksmes ministrijas Aviācijas departamenta noteikumus par lidostas nodevām, kuri paredzēja līdz pat 80 procentu atlaidi no noteiktās maksas par gaisa kuģu pacelšanos, nosēšanos un drošības pasākumiem un, atbilstoši aviosabiedrību norādītajam, radīja nevienlīdzīgus konkurences apstākļus.

Lietas izpētes ietvaros Konkurences padome konstatēja, ka Lidosta atbilstoši EKL 82. pantam uzskatāma par uzņēmumu (tirgus dalībnieku), jo sniedz pakalpojumus par maksu. Turklāt atbilstoši EKL 86. pantam Lidosta uzskatāma par ‘publisku uzņēmumu’, tomēr tās pakalpojumi nav klasificējami kā pakalpojumi ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi, kas atļautu uz Lidostu noteiktos gadījumos neattiecināt konkurences noteikumus.

Konkurences padome konstatēja, ka praksē Lidosta piemēro atlaides par tās sniegtajiem pakalpojumiem līdz pat 80 procentiem no noteiktās pakalpojuma cenas atkarībā no gada laikā pārvadāto pasažieru skaita virzienā no Rīgas. Turklāt minētās atlaides sākotnēji noteiktas ar Satiksmes ministrijas un vēlāk ar Ministru kabineta noteikumiem.

Šajā lietā kā konkrētais tirgus tika definēti gaisa kuģu pacelšanās un nosēšanās pakalpojumi, perona stāvvietas nodrošināšanas pakalpojumi un drošības pakalpojumi Lidostā. Konkurences padome konstatēja Lidostas dominējošo stāvokli, norādot, ka tirgū ir augstas iekļūšanas barjeras, kā arī aviosabiedrībam nav citas alternatīvas Lidostas pakalpojumiem. Papildus Konkurences padome norādīja, ka Lidostas darbībām ir ietekme uz tirdzniecību dalībvalstu starpā, jo lielākā daļa aviosabiedrību,

¹²⁶ Konkurences padomes 2006. gada 22. novembra lēmums lietā nr. 897/04/05/9. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2006/X134_2211.pdf

¹²⁷ Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty. *Official Journal*, L 1, 04.01.2003, pp. 0001–0025; latviešu val.: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/ES_norm_akti/regula_1_2003.pdf.

kas veic pasažieru pārvadājumus, izmantojot Lidostas pakalpojumus, ir aviosabiedrības no citām dalībvalstīm.

Konkurences padome konstatēja, ka faktiski pilnu atlaižu apmēru varēja izmantot tikai AS “Air Baltic Corporation”, kam Lidosta ir bāzes vieta, kā arī to, ka 60 procentu atlaidi saņēma aviosabiedrība “Ryanair”. Lidosta Konkurences padomei norādīja, ka atlaides paredzētas, lai attīstītu Latvijas ekonomiku, kā arī nodrošinātu Rīgu ar tūristiem. Konkurences padome neuzskatīja šos par attaisnojošiem faktoriem atlaižu ieviešanai. Konkurences padome šīs lietas izlemšanā balstījās uz Eiropas Savienības Komisijas (Komisija) un Eiropas Kopienu tiesas (EKT) praksi par lidostu nodevām. EKT ir norādījusi, ka dominējošā stāvoklī esošam tirgus dalībniekam ir tiesības noteikt tikai apjoma atlaides, tomēr tās jāstrukturizē tā, lai šīs atlaides nebūtu diskriminējošas. Atlaides var būt diskriminējošas, ja no tām labumu gūst tikai lielākie tirgus dalībnieki, bet tās praktiski nav iespējams izmantot pārējiem tirgus dalībniekiem. Turklāt apjoma atlaides iespējams pamatot vienīgi ar apjoma ekonomiju vai apjoma efektu.¹²⁸ Konkurences padome konstatēja, ka Lidostas piemērotās atlaides neatbilst šiem noteikumiem, turklāt, veicot faktisko izmaksu analīzi, Konkurences padome secināja, ka atlaižu piemērošanas rezultātā lielāko atlaižu saņēmēji maksā mazāk par pašizmaksu. Rezultātā Konkurences padome konstatēja, ka piemērotās atlaides nav atbilstošas EKL 82. panta noteikumiem, jo faktiski ir vienkārši diskriminējošas cenas. Attiecīgi Konkurences padome noteica Lidostai pienākumu pārtraukt atlaižu piemērošanu 90 dienu laikā pēc Konkurences padomes lēmuma spēkā stāšanās. Jānorāda, ka šajā gadījumā Konkurences padome neizmantoja savas procesuālās tiesības noteikt, ka lēmums izpildāms nekavējoties.

Šī lieta Konkurences praksē ir nozīmīga, jo tā parāda, ka dominējošā stāvoklī esošiem tirgus dalībniekiem pastāv ļoti minimālas manevra iespējas saistībā ar atlaižu politiku. Konkurences padomes lēmums, kā arī analizētā Komisijas un EKT prakse viennozīmīgi norāda, ka apjoma atlaidēm jābūt proporcionālām, turklāt tām jābūt ekonomiski pamatotām ar dominējošā stāvoklī esoša tirgus dalībnieka ieguvumiem no šādām apjoma atlaidēm. Papildus jāuzsver, ka šajā lietā Konkurences padome atsaucās uz EKT spriedumu lietā *Conorzio Industrie Fiammiferi (CIF) v. Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato*, apliecinot savu gatavību noteikt, ka nacionālās likumdošanas noteikumi nav piemērojami, ja tie ir pretrunā ar EKL 82.

¹²⁸ Skat.: EKT lieta: C-163/99 *Portuguese Republic v Commission of the European Communities* [2001]. ECR I-2613, paras. 50–54.

pantu.¹²⁹ Visbeidzot jāuzsver arī, ka minētais lēmums pēc būtības nepasaka, ka Lidostā vispār nevar tikt piemērotas atlaides, bet gan, ka šīm atlaidēm jāatbilst lēmumā noteiktajiem kritērijiem.

Atbilstoši publiski pieejamajai informācijai Lidosta ir apstrīdējusi Konkurences padomes lēmumu Administratīvajā tiesā, kas lietu skatījis 2008. gada rudenī.

V. Naudas sodi, tiesiskie pienākumi un sankcijas par Konkurences padomes lēmumu nepildīšanu

Atbildību par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu nosaka *Konkurences likuma* 14. pants, kas paredz, ka, konstatējot dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, Konkurences padome pieņem lēmumu par pārkāpuma konstatēšanu, tiesiskā pienākuma un naudas soda uzlikšanu. Naudas soda noteikšanas kārtību nosaka Ministru kabinets. Tomēr *Konkurences likuma* 14. pants ierobežo piemērojamo sodu robežās no 250 latiem līdz 5 procentu apmēram no pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma, ļaujot Konkurences padomei to palielināt robežās no 500 latiem līdz 10 procentiem no iepriekšējā finanšu gada neto apgrozījuma, ja netiek pildīts Konkurences padomes noteiktais tiesiskais pienākums. Līdz šim gan Konkurences padome šīs tiesības ir izmantojusi tikai vienreiz attiecībā uz SIA “AGA”¹³⁰.

*Grozījumi Konkurences likumā*¹³¹ papildina *Konkurences likuma* 14. pantu ar daļu par atbildību par dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā ļaunprātīgu izmantošanu. Par pirmoreiz izdarītu dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpumu Konkurences padome ir tiesīga piemērot sodu līdz 0,05 procentu apmēram no tirgus dalībnieka vai vairāku tirgus dalībnieku pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma katram, bet ne mazāk kā 250 latu katram (14. p. 2. d. 2. punkts). Savukārt par atkārtotu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu mazumtirdzniecībā, ja pārkāpums izdarīts pēc naudas soda uzlikšanas saskaņā ar iepriekšminētajiem noteikumiem par pirmreizēju pārkāpumu – līdz 0,2

¹²⁹ Skat.: EKT lieta: C-198/01 *Conorzio Industrie Fiammiferi (CIF) v Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato* [2003]. ECR I-8055, para. 50.

¹³⁰ Skat.: Konkurences padomes 2007. gada 7. marta lēmums lietā nr. A/05/07/1. *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 22. marts, nr. 49. Pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2007/DE02_16_0703.pdf.

¹³¹ *Grozījumi Konkurences likumā*: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 2. aprīlis, nr. 51

procentu apmēram no tirgus dalībnieka vai vairāku tirgus dalībnieku pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma katram, bet ne mazāk kā 250 latu katram (14. p. 2. d. 3. punkts). Visbeidzot, ja dominējošo stāvokli mazumtirdzniecībā ļaunprātīgi izmantojušais tirgus dalībnieks nepilda uzlikto tiesisko pienākumu, Konkurences padomei ir tiesības palielināt piemēroto naudas sodu līdz 2 procentiem no pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma, taču naudas sods nedrīkst būt mazāks par 500 latiem katram (14. p. 3. d. 2. punkts). Minētais atbildības regulējums stāsies spēkā 2008. gada 1. oktobrī.

Šajā rakstā apskatītajā periodā spēkā bijuši divi Ministru kabineta noteikumi, kas noteica kārtību, kā aprēķināms naudas sods par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Ministru kabineta noteikumos nr. 444 *Konkurences likuma pārkāpumu izskatīšanas kārtība*¹³² bija noteikti samērā vispārīgi principi, pēc kādiem aprēķināms naudas sods par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Minēto noteikumu VI nodaļa noteica, ka, nosakot naudas sodu, Konkurences padomei jāņem vērā pārkāpuma smagums un ilgums. Savukārt pārkāpuma smagums vērtējams, ņemot vērā pārkāpuma veidu, iesaistīto tirgus dalībnieku tirgus daļas un apgrozījumu, pārkāpuma radītās sekas, katra iesaistītā tirgus dalībnieka lomu pārkāpumā. Turklāt Konkurences padomei jāņem vērā pārkāpuma radītās sekas, kā arī tas, vai pārkāpums izdarīts ļaunprātīgi, ar nolūku vai aiz neuzmanības. Minētie noteikumi bija spēkā līdz 2002. gada 1. jūlijam, jo tad spēkā stājušies *Konkurences likuma* pārejas noteikumi noteica, ka attiecīgie noteikumi paliek spēkā ne ilgāk kā sešus mēnešus no *Konkurences likuma* spēkā stāšanās. Savukārt jauni sodu noteikšanu regulējošie Ministru kabineta noteikumi tika pieņemti tikai 2004. gada 19. oktobrī un stājās spēkā 2004. gada 23. oktobrī – noteikumi nr. 862 *Kārtība, kādā nosakāms naudas sods par Konkurences likuma 11. panta pirmajā daļā un 13. pantā minētajiem pārkāpumiem*¹³³ (MK noteikumi nr. 862). Starplaikā Konkurences padome ņēma vērā *Konkurences likuma* 14. panta noteikumus un sodu noteikšanā vispārpieņemtos principus.¹³⁴

Grafikā nr. 1 tālāk ir atspoguļoti Konkurences padomes noteiktie naudas sodi par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu laika posmā no 2002. līdz 2008.

¹³² Konkurences likuma pārkāpumu izskatīšanas kārtība: MK noteikumi nr. 444. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 3. janvāris, nr. 1/2; zaudējuši spēku ar 2002. gada 1. jūliju.

¹³³ Kārtība, kādā nosakāms naudas sods par Konkurences likuma 11. panta pirmajā daļā un 13. pantā minētajiem pārkāpumiem: MK noteikumi nr. 862. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 22. oktobris, nr. 168

¹³⁴ Skat.: Konkurences padomes lēmumi: 2002. gada 17. jūlija lēmums lietā nr. 395/01/05/22k. http://www.kp.gov.lv/?object_id=569; 2003. gada 4. jūlija lēmums lietā nr. 664/02/05/12. *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 23. jūlijs, nr. 107; pieejams arī: http://www.kp.gov.lv/?object_id=561.

gadam.¹³⁵ Kā redzams, noteikto naudas sodu apmērs palielinājies, sākot no 2006. gada, attiecīgi lielāki sodi noteikti lietās, kuras Konkurences padome sākusī skatīt 2004. gada beigās vai 2005. gadā. Kā iemeslus šai prakses maiņai, iespējams, var minēt iestāšanos Eiropas Savienībā 2004. gada vidū, vadības maiņu Konkurences padomē, kā arī lietu būtību, tas ir, situācijas, kad pārkāpumi skāruši vairāk nekā vienu komersantu un drīzāk varētu ietekmēt patērētājus. Protams, jāņem arī vērā, ka 2004. gada 23. oktobrī stājās spēkā minētie MK noteikumi nr. 862. Grafīkā nr. 1 tumšāk iekrāsotie stabiņi norāda uz tirgus dalībniekiem, kas Konkurences padomes lēmumus apstrīdējuši un turpina tiesvedību.

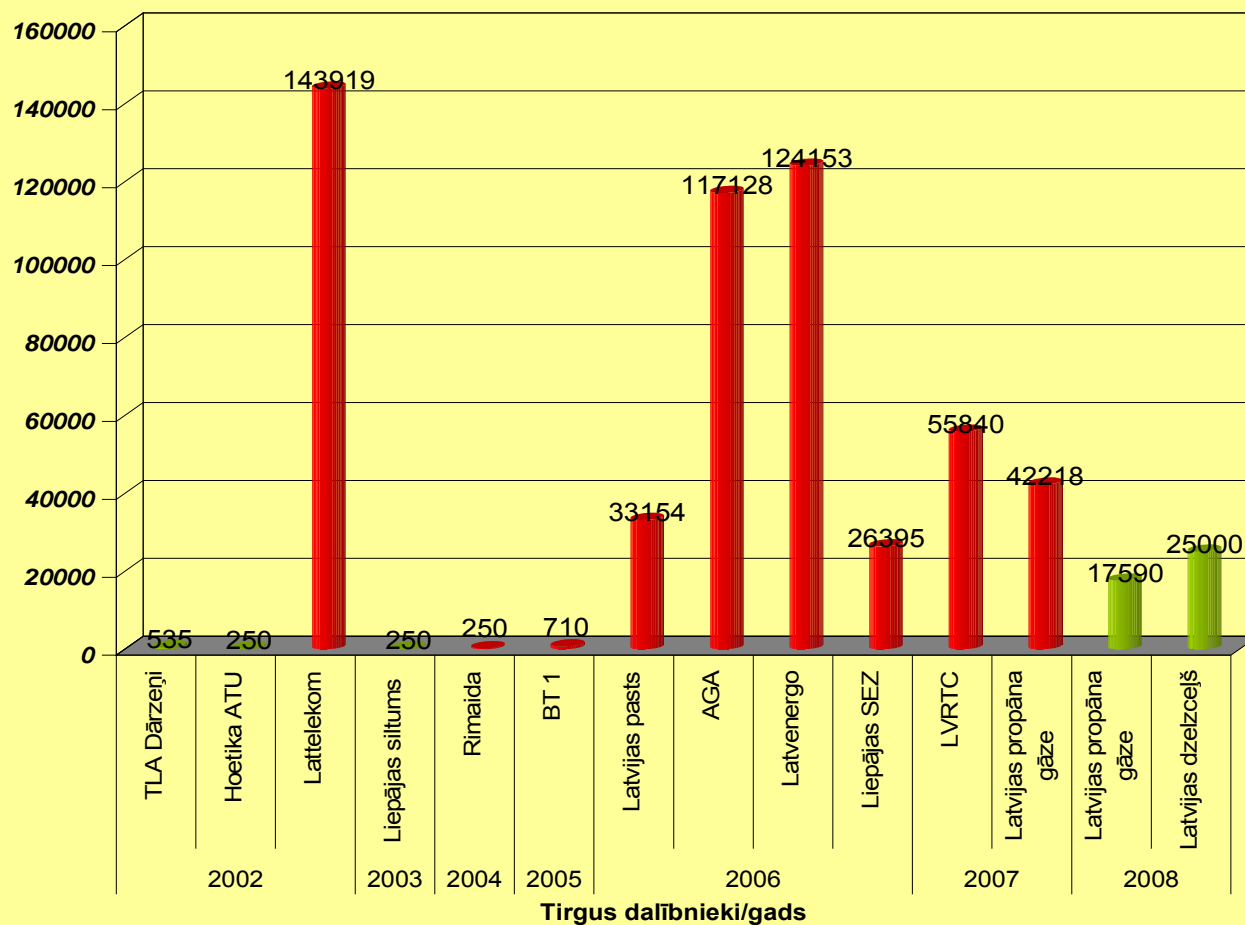
Izņēmums ir SIA "Lattelekom" sākotnēji piemērotie sodi 149 319 latu apmērā 2002. gadā un 508 389 latu apmērā 2004. gadā. Tomēr jāņem vērā, ka 2004. gadā noteikto sodu Konkurences padome samazināja uz 10 000 latu, cita starpā, norādot, ka citās lietās Konkurences padome piemērojusi mazākus sodus. Savukārt par lēmumu, ar kuru tika noteikts sods 149 319 latu apmērā, vēl jāprojām notiek tiesvedība administratīvajā tiesā.

Attiecībā uz Administratīvās tiesas izdarīto vērtējumu par soda apmēru SIA "Lattelekom" gadījumā, jānorāda, ka tas ir būtiskā pretrunā ar to, kā Komisijas prakse tikusi izvērtēta EKT. EKT ir norādījusi, ka tirgus dalībniekiem nav pamata atsaukties uz tiesisko palāvību minētajos gadījumos, norādot, ka iepriekšējās lietās Komisija noteikusi mazākus naudas sodus, jo Komisijai ir dota zināma rīcības brīvība sodu noteikšanā.¹³⁶ Jāuzsver, ka *Konkurences likuma* 14. pants arī Konkurences padomei paredz noteiktu rīcības brīvību sodu noteikšanā, definējot tikai maksimālo pieļaujamo soda apmēru. Tādēļ būtu juridiski korektāk ļaut Konkurences padomei noteikt soda apmēru, piemērojot attiecīgos normatīvos aktus, un neuzskatīt, ka tirgus dalībniekam ir tiesības paļauties uz to, ka, ja līdz noteiktās lietas izskatīšanai nav piemērots maksimālais sods, tad Konkurences padomei nav tiesiska pamata tādu piemērot arī noteiktās lietas ietvaros.

¹³⁵ Jāņem vērā, ka gadījumos, kad Konkurences padomes lēmums pārsūdzēts, bet tiesvedība vēl turpinās, grafīkā norādīts Konkurences padomes lēmumā noteiktais soda apmērs.

¹³⁶ Skat.: EKT apvienotās lietas C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P to C-208/02 P and C-213/02 P *Dansk Rørindustri and Others v Commission of the European Communities* [2005]. ECR I-5425.

Soda naudas

Grafiks nr. 1. Konkurences padomes piemērotās soda naudas 2002.–2008. gadā

MK noteikumi nr. 862 skaidrāk nekā iepriekš piemērojami normatīvie akti definē, kas Konkurences padomei jāņem vērā, nosakot naudas sodus par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Jāatzīmē, ka šis normatīvais akts tiks aizstāts ar jauniem noteikumiem atbilstoši *Konkurences likumā* izdarītajiem grozījumiem. Tomēr šobrīd Konkurences padomes lēmumos konstatējama sekojoša struktūra naudas sodu noteikšanā.

Atbilstoši minētajiem noteikumiem dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana vērtējama kā smags pārkāpums. Papildus Konkurences padome izvērtē, cik ilgs bijis pārkāpums, attiecīgi diferencējot sodu atkarībā no pārkāpuma ilguma. Konkurences padome ņem vērā, vai sods samazināms vainu mīkstinošu apstākļu dēļ, kā arī noskaidro, vai attiecīgā pārkāpuma rezultātā cietusi sabiedrība kopumā vai arī tikai konkrēts tirgus dalībnieks. Naudas sodu aprēķina, summējot par katru no minētajiem elementiem noteikto naudas sodu procentos no apgrozījuma. Turklāt gala rezultātā galīgo sodu aprēķina tā naudas soda ietvaros, kas noteikts par smagāko pārkāpumu. Visbeidzot, Konkurences padome pietiekami bieži praksē noteikto naudas sodu samazina, pamatojoties uz tiesību normu saprātīgas piemērošanas, kā arī samērīguma principiem, un balstoties uz MK noteikumu nr. 862 24. punktu, kas nosaka, ka naudas sodu iespējams samazināt, ja neto apgrozījums no konkrētā tirgus par pēdējo finanšu gadu ir mazāks par 10 procentiem no kopējā tirgus dalībnieka neto apgrozījuma par pēdējo finanšu gadu. Jāuzsver arī, ka atsevišķās lietās Konkurences padome ir ņēmusi vērā arī faktu, ka Konkurences padomes praksē nav līdzīgu lietu un līdz ar to sods tirgus dalībniekiem samazināts, uzskatot, ka attiecīgi tirgus dalībnieki varēja nezināt, ka noteiktas darbības uzskatāmas par *Konkurences likuma* pārkāpumu.¹³⁷

Attiecībā uz soda naudām jāņem vērā, ka pienākums maksāt soda naudu neiestājas gadījumā, ja tirgus dalībnieks iesniedz Administratīvajā tiesā pieteikumu par Konkurences padomes lēmuma apstrīdēšanu.

Atbilstoši *Konkurences likuma* 14. pantam, Konkurences padome, konstatējot pārkāpumu, uzliek tirgus dalībniekiem arī tiesisko pienākumu. Lietās par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu šāds tiesiskais pienākums parasti, ja pārkāpums nav pārtraukts, vispirms izpaužas kā pienākums pārtraukt darbības, kas klasificētas kā dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpums. Papildus, Konkurences padome nosaka tirgus dalībniekam par pienākumu veikt noteiktas darbības, piemēram, grozīt izmantojamus līgumus vai iekšējos dokumentus, izstrādāt

¹³⁷ Skat.: Konkurences padomes 2006. gada 11. oktobra lēmums lietā nr. 120/05/07/1 par tirgus dalībnieka definīciju. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2006/DE02_116_1110.pdf.

pamatojumu noteiktajām cenām, piemērot konkursa procedūru noteiktām darbībām un attiecīgi par to izpildi ziņot Konkurences padomei noteiktā laikā. Jāņem vērā, ka pēdējā laikā Konkurences padomes praksē ir vērojama tendence izmantot APL 185. panta ceturtās daļas 3. punktā piedāvāto iespēju noteikt, ka attiecīgā tiesiskā pienākuma izpilde veicama nekavējoties. *Konkurences likuma* 21.¹ pants¹³⁸ nosaka: *Konkurences padomes lēmums stājas spēkā ar tā paziņošanas brīdi. Lēmuma pārsūdzēšana neaptur tā izpildi, izņemot lēmuma darbību daļā par soda uzlikšanu.* Šādā redakcijā *Konkurences likums* ir viens no tiem tiesību aktiem, kuru darbība atbilstoši *Administratīvā procesa likuma*¹³⁹ (APL) 185. panta pirmajai daļai netiek apturēta ar pieteikuma iesniegšanu Administratīvajā tiesā un tirgus dalībniekiem katrā konkrētajā gadījumā būtu papildus jālūdz tiesa apturēt attiecīgā administratīvā akta darbību, turklāt tiesai 10 dienu laikā no šāda pieteikuma iesniegšanas būtu jāvērtē, vai izpildās sekojošais:

[..] *pamats administratīvo aktu darbības apturēšanai ir nevis administratīvo aktu pārsūdzēšana pati par sevi, bet gan secinājums, ka administratīvais akts varētu būt pretiesisks* [autores izcēlums] *(atzīstams par spēkā neesošu vai atceļams ar sagaidāmo tiesas spriedumu).* Turklāt šis secinājums izdarāms, vērtējot lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, ciktāl tas iespējams brīdī, kad tiek skatīts jautājums par administratīvā akta darbības apturēšanu, neizslēdzot arī iespēju, ka galīgais tiesas spriedums pēc pilnīgas lietas apstākļu noskaidrošanas un izvērtēšanas varētu atšķirties.¹⁴⁰

Praksē gan tas būtiskas izmaiņas neieviešu, jo, kā jau minēts, Konkurences padome arī šobrīd mēdz izmantot iespēju pēc iestādes pašas iniciatīvas noteikt, ka tās noteiktie tiesiskie pienākumi izpildāmi nekavējoties. Tomēr jāņem vērā, ka, vērtējot Konkurences padomes lēmumus, Administratīvā tiesa ne vienmēr piekrīt, ka lēmumā korekti norādīts, ka tā apstrīdēšana neaptur tiesiskā pienākuma izpildi.

Visbeidzot jāpiemin, ka Administratīvā apgabaltiesa ir norādījusi, ka naudas sods, ko piemēro Konkurences padome, nav uzskatāms par nodokli, nodevu vai citu maksājumu valsts vai pašvaldības budžetā. Attiecīgi, par Konkurences padomes piemēroto naudas sodu nav nepieciešams, apstrīdot Konkurences padomes lēmumu, iesniegt Administratīvajai rajona tiesai pieteikumu, lūdzot apturēt Konkurences padomes lēmumu daļā par naudas soda samaksu, jo lēmuma darbība par to tiek

¹³⁸ 2008. gada 13. marta likuma *Grozījumi Konkurences likumā* redakcijā, kas stājas spēkā 2008. gada 16. aprīlī.

¹³⁹ Administratīvā procesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 14. novembris, nr. 164

¹⁴⁰ Skat.: Latvijas Republikas Augstākās tiesa Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 20. decembra sprieduma lietā nr. SKA-715/2007 9. rindkopa. <http://www.at.gov.lv/lv/info/archive/departament3/2007/>.

apturēta *ex lege* (latīņu val. – tieši pēc likuma) atbilstoši APL 185. panta pirmajai daļai.¹⁴¹

VI. Kopsavilkums

Konkurences likumā ietvertais dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums ir viens no piemērojamo konkurences noteikumu pamatpostulātiem. Tā saucamais, “jaunais” *Konkurences likums*, kas pieņemts, gatavojoties iestāties Eiropas Savienībā, ir spēkā kopš 2002. gada janvāra, un Konkurences padome ir pieņēmusi noteiktu skaitu ar lēmumiem, konstatējot dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpumu kopš minētā likuma spēkā stāšanās. Šis raksts ir viens no pirmajiem mēģinājumiem izvērtēt dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas kontroli, ko īstenojusi Konkurences padome, kopumā.

Cenšoties nodrošināt vispusīgu un visaptverošu analīzi, raksta autore pievēršas tam, kā Konkurences padome definējusi konkrētos tirgus lietās par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Pēc tam seko dominējošā stāvokļa jēdziena skaidrojums atbilstoši tā lietojumam *Konkurences likumā* un piemērošanas praksei, ko īstenojusi Konkurences padome. Viena tirgus dalībnieka dominējošais stāvoklis pretstatīts vairāku tirgus dalībnieku kolektīvajam dominējošajam stāvoklim, kas attiecīgi analizēts, ņemot vērā Konkurences padomes salīdzinoši drosmīgo šī jēdziena piemērošanu praksē.

Pēc minēto jēdzienu apskatīšanas autore rakstā veikusi konkrētu lietu un Konkurences padomes lēmumu analīzi, ko papildina vērtējums par Konkurences padomes piemērotajiem sodiem, kā arī attiecīgi piemērojamo normatīvo aktu un vispārīgo principu apraksts un vērtējums atbilstoši tam, kā sodu politikas ietvaros to izmanto Konkurences padome. Visbeidzot, ņemot vērā Konkurences padomes tiesības piemērot EKL 82. panta noteikumus, rakstā izvērtēts arī līdz šim vienīgais Konkurences padomes lēmums, kurā konstatēts EKL 82. panta aizlieguma pārkāpums – Rīgas starptautiskās lidostas lietā.

Nobeigumā jānorāda, ka raksta lasītājiem jāņem vērā, ka šī raksta tapšanas laikā – 2008. gada janvārī un februārī – notika ļoti nopietnas diskusijas par grozījumiem *Konkurences likumā*. Līdz ar to, rakstā dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā jēdziens un tā ļaunprātīgas izmantošanas iespējas minētas pamatā

¹⁴¹ Skat.: Administratīvās apgabaltiesas 2006. gada 14. novembra lēmuma lietā nr. AA43-2951-06 7. rindkopa. Npublicēts.

kontekstā ar “klasiskā” dominējošā stāvokļa konceptu. Autore raksta ietvaros cenšas norādīt uz iemesliem, kāpēc radusies nepieciešamība izdarīt šos grozījumus *Konkurences likumā*, atstājot iespēju Konkurences padomei skaidrot, kā šis instruments būtu piemērojams praksē. Attiecībā uz pārējām izmaiņām, kas *Konkurences likumā* izdarītas 2008. gada pavasarī, jānorāda, ka raksts šīs izmaiņas atspoguļo, cik vien pilnīgi iespējams, vienlaicīgi cenšoties prognozēt praktiskās pārmaiņas, kādas radīs attiecīgo grozījumu piemērošana.

Summary

Prohibition of abuse of dominant position

Latvian Competition law includes a prohibition of abuse of the dominant position along with the other cornerstones of the competition rules. The Competition law has been in force since January 2002 and the Competition Council has adopted a number of decisions finding abuse of dominant position since the entry into force of that version of the Competition law. This article is one of the first attempts to see the overall picture of control of the abuse of dominant position as presented by the Competition Council as the watchdog of Latvian competition environment.

By attempting at comprehensiveness, the article undertakes the explanation of how the Competition Council has defined the relevant markets in order to lay the level playing field for its analysis and decisions. Afterwards the article addresses the concept of dominant position as used by the Latvian Competition law and applied in practice by the Competition Council. The concept of single dominance is explained along with the concept of “collective dominant” position, which has received additional attention given its rather bold application by the Competition Council.

Afterwards, the author proceeds to case-by-case analysis of the decisions of the Competition Council finding abuses of dominant position. It is complemented by an overarching analysis of the fines imposed by the Competition Council for abuses of dominant position, as well as description of the relevant legislation and the principles that have been taken into account by the Competition Council when imposing fines. Finally, taking into account the powers of the Competition Council to apply Article 82

of the EC Treaty, the article analyzes the one decision when abuse of Article 82 was found by the Competition Council – the Riga International Airport case.

Following the given structure, one should keep in mind that at the time of drafting the article – January and February 2008 – the discussion on the amendments to the Competition law was still ongoing and rather heated. Therefore, the article only mentions and slightly touches upon the newly introduced concept of abuse of dominant position in retail. The author attempts to point out the roots of the concept and explain why it was introduced in the Competition law, leaving the Competition Council as the main authority to explain the actual application of the concept in practice. As for the other changes brought to the Competition law by the amendments of the spring 2008, the article attempts to reflect the changes as introduced as well as predict what their actual application will bring.